

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM PROGRAMI**

**GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNU VE
ULUSLARARASI REKABETE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH ÇUBUKCU 1586108

TEZ DANIŞMANI PROF.DR. FIRAT PURTAŞ

ANKARA

2019

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM PROGRAMI**

**GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNU VE
ULUSLARARASI REKABETE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH ÇUBUKCU 1586108

TEZ DANIŞMANI PROF.DR. FIRAT PURTAŞ

ANKARA

2019



MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ

ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Salih ÇUBUKCU'nun hazırladığı, "Güney Çin Denizi Sorunu ve Uluslararası Rekabete Etkileri" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan: Doç.Dr. Bilal KARABULUT
Danışman: Prof.Dr.Fırat PURTAŞ
Üye: Dr.Öğ.Üyesi Atay AKDEVELİOĞLU

.....
.....
.....

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

28 / 02 / 2019

.....

Hüsnü ÖZLÜ
Doç.Dr.Öğ.Alb.
Alparslan Svn.Bil.Ens.Md.

Alparslan SAVBEN Md.



T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZ İNTİHAL RAPORU



Salih ÇUBUKCU tarafından hazırlanan "Güney Çin Denizi Sorunu ve Uluslararası Rekabete Etkileri" adlı tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan kısımlarına ilişkin, 20/12/2018 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından

- Kabul ve Onay sayfaları hariç,
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- 5 kelimeden daha az eşleşmeler hariç tutularak yapılan filtreleme sonucuna göre alınmış olan benzerlik oranı % 4' tür. Tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü hukuki sorumluluğu kabul ve beyan ederim.

Adı Soyadı : Salih ÇUBUKCU
Öğrenci No : 1586108
Anabilim Dalı : Güvenlik Araştırmaları
Program Türü : ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tarih / İmza

28.02.2019

DANIŞMAN ONAYI

Unvanı, Adı Soyadı : Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

Tarih / İmza

28.02.2019

ETİK BEYAN

Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Hazırlama Kılavuzu'nda yer alan kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Salih ÇUBUKCU

T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
ANKARA 2019

GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNU VE ULUSLARARASI REKABETE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH ÇUBUKCU

ÖZET

Güney Çin Denizi (GÇD) sorunu; Güneydoğu Asya bölgesinde GÇD'ne kıyıdaş ülkelerin bir kısmının taraf olduğu, siyasi, ekonomik ve askeri anlamda küresel ve bölgesel güvenlik ortamı için ciddi riskler oluşturabilecek potansiyele sahip bir problem sahasını kapsamaktadır. Son dönemde ÇHC'nin yükselişi, bölgesel ve küresel girişimleri ile küresel çaplı ekonomik ağırlığın Asya Pasifik bölgesine kayması ile bu sorun uluslararası arenada daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda GÇD, ÇHC, ABD ve bölgedeki müttefikleri arasında en sıcak rekabet alanlarından birisi olarak görülmektedir. GÇD sorununun uluslararası rekabet kapsamında bölgesel ve küresel önemli yansımaları bulunmaktadır. GÇD sorununun bu yansımalarından en önemlisi ise ÇHC'nin siyasi, ekonomik ve askeri olarak çevrelenmesidir. ÇHC'nin giderek artan nüfuz ve etkisini ABD çevreleme politikası kapsamında engellemeye çalışmaktadır. Bu kapsamda iki gücün Asya-Pasifik bölgesi özelinde GÇD'ndeki faaliyetleri bölgesel ve küresel güvenlik ortamını şekillendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güney Çin Denizi Sorunu, Spratly Adaları, Paracel Adaları, ÇHC, Güneydoğu Asya.

T.C.
NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY
ALPARSLAN DEFENSE SCIENCES INSTITUTE
DEPARTMENT OF SECURITY RESEARCHES
ANKARA 2019

**SOUTH CHINA SEA DISPUTE AND ITS IMPLICATIONS ON
INTERNATIONAL COMPETITION**

MASTER THESIS

SALİH ÇUBUKCU

ABSTRACT

South China Sea (SCS) dispute covers an area of problem which has serious potential related to political, economic and military implications for regional and global security environment. Recently, rise of PRC, its regional and global steps and shifting global economic weight to Asia Pasific region bring the dispute into the forefront. In this context, SCS is seen as one of the hot spot regions for the competition between the PRC, the US and its regional allies. From an international perspective, SCS dispute has serious outcomes for both the region and the world. One of the most imortant one among these outcomes is the containment of PRC by political, economic and military engagements. As part of its containment policy, the US trys to counter against expansive influence of PRC. In this regard, Their actions in Asia Pasific and the South China Sea have shaped the regional and global security environment.

Key Words: South China Sea Dispute, Spratly Islands, Paracel Islands, People's Republic of China, South East Asia.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Güney Çin Denizi, Türkiye'ye coğrafi konumu itibari ile uzak bir bölgede yer almasına rağmen küreselleşme ve soruna müdahil aktörlerin önemi itibariyle Asya Pasifik bölgesini ÇHC-ABD'nin olası rekabet alanlarından birisi yaparken bir yandan da bölgemizi de bu iki aktörün politikaları kapsamında dolaylı etkileyen ve önemli yansımaları bulunan bir sorundur. Bu nedenle Türkiye'de bu sorun hakkında yeterince araştırma ve akademik çalışma yapılmamış olması bu konuyu seçmemde en önemli nedenlerden birisini teşkil etmiştir.

Bu çalışmamda bana yardımcı olan tez danışmanım sayın Prof.Dr. Fırat Purtaş ile hiçbir zaman desteklerini benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan fedakâr hayat arkadaşım Şebnem ve çok sevdiğim kızım Elif Çağla Çubukcu ile anne ve babam Safinaz ve Kamil Çubukcu'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Salih ÇUBUKCU

Ankara / Şubat 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ONAY	iii
TEZ İNTİHAL RAPORU	v
ETİK BEYAN	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLO LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Sorunsalının Tanımı ve Kapsamı	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Çalışmada Uygulanan Yöntem.....	3
1.4. Çalışmanın Yapısı	3
2. GÜNEY ÇİN DENİZİ VE GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNU	5
2.1. Güney Çin Denizi	5
2.2. GÇD Sorununun Önemi	8
2.2.1. GÇD Sorununun Siyasi Açıdan Önemi	8
2.2.2. GÇD Sorununun Askeri Açıdan Önemi.....	12
2.2.3. GÇD Sorununun Ekonomik Açıdan Önemi	13
2.3. GÇD Sorunu.....	26
2.3.1. GÇD Sorununun Tarihsel Süreci	26
2.3.2. GÇD Sorunu ve Uluslararası Hukuk	36
2.3.2.1. UA Hukukun Etkisi	36
2.3.2.2. 1982 BMDHS'nin Etkisi	37

2.3.3. GÇD Sorununa Taraf Devletlerin Tezleri	40
2.3.3.1. ÇHC	43
2.3.3.2. Tayvan	46
2.3.3.3. Vietnam	48
2.3.3.4. Filipinler	51
2.3.3.5. Bruney	55
2.3.3.6. Malezya	57
3. ÇHC VE ABD’NİN KÜRESEL VE BÖLGESEL POLİTİKALARI	59
3.1. ÇHC-ABD İlişkilerinin Tarihsel Seyri	59
3.2. ÇHC’nin Küresel Politikaları	63
3.2.1. ÇHC’nin Siyasi Politikaları	64
3.2.2. ÇHC’nin Ekonomi Politikaları	69
3.2.3. ÇHC’nin Askeri Yaklaşımları	72
3.2.4. ÇHC’nin GÇD Sorununa Yaklaşımı	74
3.3. ABD ve Asya Pasifik Bölgesi	79
3.3.1. ABD’nin Asya Pasifik Politikası	79
3.3.2. Günümüzde Asya Pasifik Bölgesinin ABD için Önemi	80
3.3.3. ABD’nin Asya Pasifik’deki Öncelikli Politikası	86
3.3.4. GÇD Sorununa Yaklaşımı	88
4. SONUÇ	93
4.1. GÇD Sorununun ÇHC-ABD Rekabetine Etkileri	93
4.1.1. İkili Rekabete Siyasi Etkileri	94
4.1.2. İkili Rekabete Ekonomik Etkileri	98
4.1.3. İkili Rekabete Askeri Alanda Etkileri	101
4.2. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Etkileri ve ASEAN	103
4.2.1. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Siyasi Açından Etkileri ..	103
4.2.2. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Ekonomik Açından Etkileri	110
4.2.3. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Askeri Açından Etkileri ..	113
KAYNAKÇA	119
ÖZGEÇMİŞ	127

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: 1990-2040 Güneydoğu Asya Nüfus ve Şehirleşme Oranı.....	19
Tablo 2: Güneydoğu Asya 2015 Yılı Ticaret Hacmi	26



ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1:	Güney Çin Denizi.....	6
Şekil 2:	Dünyadaki Önemli Boğazlar	10
Şekil 3:	Güney Doğu Asya'da Önemli Petrol Üreticileri.....	14
Şekil 4:	Güney Doğu Asya'da Önemli Doğal Gaz Üreticileri	15
Şekil 5:	Dünyadaki Kanıtlanmış Petrol ve Doğal Gaz Rezerv Oranları.....	16
Şekil 6:	Dünyadaki Kanıtlanmamış Petrol ve Doğal Gaz Rezerv Oranları.....	16
Şekil 7:	Güneydoğu Asya Petrol ve Doğal Gaz Tesis Altyapısı.....	18
Şekil 8:	Güneydoğu Asya Ülkelerinden bazılarının 2014 Yılı İçin Enerji İhtiyacı ile GSYİH'nin Karşılaştırılması.....	20
Şekil 9:	2014-2020 Arası Ham Petrol Ticaret Akışı.....	21
Şekil 10:	ÇHC ve Diğer Asya Ülkeleri Tarafından GÇD Üzerinden Yapılan/Beklenen Ham Petrol İthalat Oranları.....	22
Şekil 11:	Güneydoğu Asya Ham Petrol Geçiş Güzergâhları.....	24
Şekil 12:	Güneydoğu Asya Sıvılaştırılmış Doğal Gaz Geçiş Güzergâhları.....	24
Şekil 13:	Güneydoğu Asya Ülkelerinin 1982 BMDHS'ne Katılım Durumları.....	38
Şekil 14:	GÇD'ndeki Oluşumların Kontrol Durumları.....	42
Şekil 15:	ÇHC'nin Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları.....	44
Şekil 16:	Tayvan'ın Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları.....	47
Şekil 17:	Tayvan'ın Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları.....	49
Şekil 18:	Filipinler'in Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları.....	52
Şekil 19:	Bruney'in Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları.....	56
Şekil 20:	Malezya'nın Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları.....	57
Şekil 21:	ÇHC'nin TKTY Projesi.....	71
Şekil 22:	ÇHC'nin 2008-2018 Yılları Arası Askeri Harcamaları.....	73
Şekil 23:	ÇHC Etrafındaki Adalar Zinciri.....	77
Şekil 24:	TPP Anlaşmasına Katılan Ülkeler.....	83
Şekil 25:	ABD'nin Güneydoğu Asya'daki Mevcut Askeri Varlığı.....	85
Şekil 26:	2010-2015 Arası ABD'nin Güneydoğu Asya'ya Yönelik Askeri Yardımlarının Karşılaştırılması.....	90
Şekil 27:	ABD'nin Avrupa, Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'ya Yönelik Yardımlarının Karşılaştırılması.....	91
Şekil 28:	Güneydoğu Asya Ülkeleri Ordularının Karşılaştırılması.....	115
Şekil 29:	Güneydoğu Asya Ülkeleri Savunma Harcamaları Oranları.....	116

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADMM	: Asya savunma Bakanları Forumu (Forum of Asian Defense Ministers)
age	: Adı Geçen Eser
AIIB	: Asya Altyapı Yatırım Bankası (The Asian Infrastructure Investment Bank)
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği (Asia-Pacific Economic Cooperation)
APT	: ASEAN + 3 (ASEAN Plus Three)
ARF	: ASEAN Bölgesel Forumu (ASEAN Regional Forum)
ASEAN	: Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (Associaton of South East Asian Nations)
A2AD	: Hareket kabiliyetinin kısıtlanması ve erişimin engellenmesi (Anti Access-Area Denial: A2AD)
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHK	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
bcm	: milyar m ³ (billion cubic meters)
b/d	: varil / günlük
CNOOC	: China National Offshore Oil Corporation
CNPC	: China National Petroleum Corporation
CPEC	: Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (China-Pakistan Economic Corridor)
CPTPP	: Kapsamlı ve İlerleyici Pasifik Bölgesi Anlaşması (Comprehensive and Progressive Trans Pasific Agreement)
CUES	: Denizde Beklenmedik Karşılaşmalara Yönelik Kurallar (2014 Code for Unplanned Encounters at Sea)
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
DÇD	: Doğu Çin Denizi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization-WTO)
EAS	: Doğu Asya Zirvesi (East Asia Summit)
GÇD	: Güney Çin Denizi

GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HOB	: Hint Okyanusu Bölgesi (Indian Ocean Region-IOR)
ITLOS	: Uluslar arası Deniz Hukuku Mahkemesi (International Tribunal for the Law of the Sea-ITLOS)
mb/d	: Milyon varil / günlük (million barrel / day)
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
OBOR	: Tek Kuşak Tek Yol Projesi [One Belt and One Road Initiative, (Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road)]
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization of Economiv Cooperation and Development)
PCA	: Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi (Permanent Court of Arbitration)
PRC	: Peoples Republic Of China (Çin Halk Cumhuriyeti)
RF	: Rusya Federasyonu
RCEP	: Kapsamlı Bölgesel Ekonomik İşbirliği (Regional Comprehensive Econoomic Partnership-RCEP)
SIPRI	: Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (Stockholm International Peace Research Institute)
Sinopec	: Çin Petrol ve Kimya Şirketi (China Petroleum and Chemical Corporation)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	: Şanghai İşbirliği Örgütü (Shanghai Cooperation Organization-SCO)
TKTYP	: Tek Kuşak Tek Yol Projesi (One Belt One Road Initiative-OBOR)
TPP	: Pasifik Bölgesi Ortaklık Anlaşması (Trans Pasifik Partnership Agreement)
UNCLCS	: BM Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Komisyonu (The United Nations Commission on the Limits of the Continental Shelf)
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)
1.D.S.	: 1. Dünya Savaşı
2.D.S.	: 2. Dünya Savaşı

1. GİRİŞ

Güney Çin Denizi (GÇD) sorunu; Güneydoğu Asya'da bulunan GÇD üzerindeki genel olarak Spratly ve Paracel Adaları olarak adlandırılan ada, adacık, resif, mercan, kayalık gibi oluşumlar üzerinde hak iddiası, deniz yetki alanlarına sahiplik, seyrüsefer serbestisinin idamesi, ulaşım/ticaret güzergâhlarının kontrolü, doğal kaynaklardan istifade girişimlerini ihtiva eden bir problem sahasını teşkil etmektedir. Güneydoğu Asya ülkelerinin bir kısmı ile ÇHC'nin müdahil olduğu, ÇHC ve ABD gibi küresel ve bölgesel güvenlik ortamının iki önemli aktörünü karşı karşıya getiren en önemli sıcak noktalardan biri özelliğini taşıyan, hukuki, siyasi, ekonomik ve askeri alanlar başta olmak üzere birçok boyutu bulunan sorunun önemli bölgesel ve küresel yansımaları bulunmaktadır.

1.1. Çalışmanın Sorunsalının Tanımı ve Kapsamı

GÇD sorunu;

- Kapsadığı coğrafya, içerdiği aktörler ve sayısı, toprak bütünlüğü, egemenlik hakları, sınırlar, deniz yetki alanları, hava sahasının kullanımı gibi hukuksal boyutu,

- Küresel düzenin tek kutupluluktan çok kutupluluğa evrilmesi, Avrasya'da RF, ÇHC, Hindistan gibi bölgesel güçlerin belirmesi, ÇHC'nin önlenemeyen yükselişi, bölgesel etkinlik tesis etme arzusu, küresel oyunculuk iddiası, Japonya'nın ekonomik ağırlığının tetiklediği daha aktif siyasi rol oynama arzusu, ABD'nin birçok farklı coğrafyada üstlendiği vizyon ile sahip olduğu kaynaklar arasındaki sürdürülebilir dengenin kontrol edilemez hale bürünüyor olması, küresel üstünlüğünün sorgulanmaya başlaması, farklı bölgelerde birden fazla cephede önemli aktörler ile karşı karşıya gelmesi, üstünlüğünün temeli olan askeri gücünün yeni güvenlik ortamındaki risk ve tehditlerle mücadelede zorlanması gibi siyasi boyutu,

- Küresel ekonomide Asya Pasifik'in artan payı, GÇD'ndeki mevcut ticari potansiyel ve iştah kabartan pazar, hidrokarbon kaynakları, enerji güvenliği bölgenin ihtiyaç duyduğu ulaşım/ticaret güzergâhının kontrolü gibi ekonomik boyutu,

- ÇHC ile bölge ülkeleri arasındaki askeri güç dengesizliği, neticesinde ortaya çıkan silahlanma yarışı, aidiyeti tartışmalı oluşumların uluslararası hukuka aykırı olarak işgal edilmesi, oluşumların silahlandırılması ve askeri tesis inşası, oluşumları kontrole yönelik küçük çaplı fakat önemli sayıda çatışmanın meydana gelmesi, bölgedeki savunma sanayi pazarı gibi askeri boyutu nedeniyle bölgesel ve küresel rekabet bağlamında önemli yansımalara haizdir.

Bu tez sürecinde konuya ilişkin yaşanan kısıtlamalar kapsamında;

- Her ne kadar birincil kaynaklar kullanılmaya gayret edilse de konuya yönelik literatürün ağırlıklı olarak İngilizce dilinde olması nedeniyle sadece İngilizce kaynakların kullanımına imkân vermiş, bu kaynakların büyük oranının ABD ve ona müzahir ülkelere yazılan kaynaklar olduğu kıymetlendirilmektedir. Özellikle soruna taraf devletlerin kendi dillerindeki birincil kaynaklardan istifade edilmesi sorunun ve bahse konu ülkelerin yaklaşımlarının tespiti açısından daha doğru olacaktır.

- Sorunun mevcut konjonktürde en önemli boyutu ekonomik mahiyette olup küresel ve bölgesel etkisi ayrı bir uzmanlık konusu teşkil etmektedir. Soruna yönelik milli gayretlerin öncelikle bu alana yönlendirilmesi daha faydacı bir yaklaşım olacaktır. Ayrıca ekonomik boyutla alakalı daha isabetli değerlendirmelerin yapılabilmesi çok disiplinli müşterek bir gayret sarfını gerektirmektedir.

- Sorunun özellikle bölgesel yansımalarının daha yakından ve gerçekçi tespiti için bizzat yerinde araştırılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda bölge ülkelerinin ziyaret edilerek sorunun ve boyutlarının daha doğru tespit edilmesine, dolayısıyla da soruna yönelik geliştirilebilecek yaklaşımların daha isabetli olmasına sebebiyet verecektir.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu tez ile; GÇD sorununun bölgesel ve küresel güvenlik ortamına etkileri ile ÇHC-ABD rekabetine yansımaları ortaya konularak; ÇHC'nin giderek artan nüfuz ve etkisini kısıtlama adına ABD'nin çevreleme politikası kapsamında engelleme çabaları gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Bu tez ile; iç ve dış siyasi, ekonomik, askeri etkilerden uzak bir coğrafyadan, tamamıyla dışarıdan tarafsız bir gözle GÇD sorununun irdelenmesi, bölgesel ve

küresel yansımalarının objektif bir perspektiften gözler önüne serilmesi önem arz etmektedir.

1.3. Çalışmada Uygulanan Yöntem

Çalışmada uygulanan yöntem kapsamında; çalışmada herhangi bir uluslararası ilişkiler teorisi kullanılmamış olup tarihsellik yaklaşımı ile konular ele alınmıştır. Tez kapsamında açık kaynaklardan istifade edilmiştir. Kapsamlı ve uzun süren bir literatür tetkik çalışması yapılmıştır. Kullanılan kaynaklar ağırlıklı olarak İngilizce dilinde yazılan eserler olmuştur. Seçilen eserlerde özellikle ASEAN ve ABD'nin soruna yaklaşımları, enerji ve ekonomik alıntılarda kullanılan sayısal değerler kapsamında ağırlıklı olarak birincil kaynaklardan yararlanılmaya çalışılırken özellikle ÇHC'nin yaklaşımlarının ortaya konulması aşamasında ikincil kaynaklardan da istifade edilmiştir.

1.4. Çalışmanın Yapısı

Çalışma; yukarıda ifade edilen tanım, kapsam, önem ve yöntemler dikkate alınarak; "Giriş", "GÇD ve GÇD Sorunu", "GÇD Sorununun Küresel ve Bölgesel Rekabete Etkileri" ile "Sonuç" olarak 4 bölümde yapılandırılmıştır. Bu kapsamda;

- "Giriş" bölümünde; çalışmanın sorunsalının tanımı ve kapsamı, çalışmanın amacı ve önemi, çalışmada uygulanan yöntem ve yapısı ifade edilmiş,
- "GÇD ve GÇD Sorunu" bölümünde; coğrafi bağlamda Güneydoğu Asya, GÇD ve üzerindeki ana oluşumlar hakkında bilgiler verilmiş, GÇD sorununun siyasi, askeri ve ekonomik açıdan önemine değinilmiş, sorunun tarihsel arka planı, uluslararası hukukun soruna tesiri bağlamında soruna taraf ülkelerin egemenlik iddiaları ile sorunun çözümüne ilişkin yaklaşımlarına yer verilmiş,
- Sorununun "Küresel ve Bölgesel Rekabete Etkileri" bölümünde; küresel rekabet alt başlığı altında ÇHC ve ABD'nin bölgesel merkezli küresel siyasi, ekonomik ve askeri yaklaşımlarına yer verilmiş, müteakiben ÇHC-ABD ikili rekabetine yansımaları ortaya konulmuş, bölgesel rekabet alt başlığı altında sorunun siyasi, ekonomik ve askeri yansımalarına değinilmiş,
- "Sonuç" bölümünde ise genel bulgular özetlenerek müteakip dönemde yaşanabilecek olası gelişmelerin soruna muhtemel etkileri ile bu konu üzerine çalışma yürütecek kişilere öneriler ifade edilmiştir.



2. GÜNEY ÇİN DENİZİ VE GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNU

Asya kıtası genel itibari ile Güney Batı Asya (Orta Doğu), Orta Asya, Doğu Asya, Güney Asya ve Güneydoğu Asya olarak 5 ana bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerden Doğu ve Güneydoğu Asya, Pasifik Okyanusu'nun batı kıyı kesimi ile bu okyanusun bir bölümünden meydana gelen kısım "Asya Pasifik" olarak adlandırılmaktadır. Asya Pasifik Bölgesi genel anlamda Doğu Asya ve Güneydoğu Asya bölgelerini kapsamaktadır.

2.1. Güney Çin Denizi

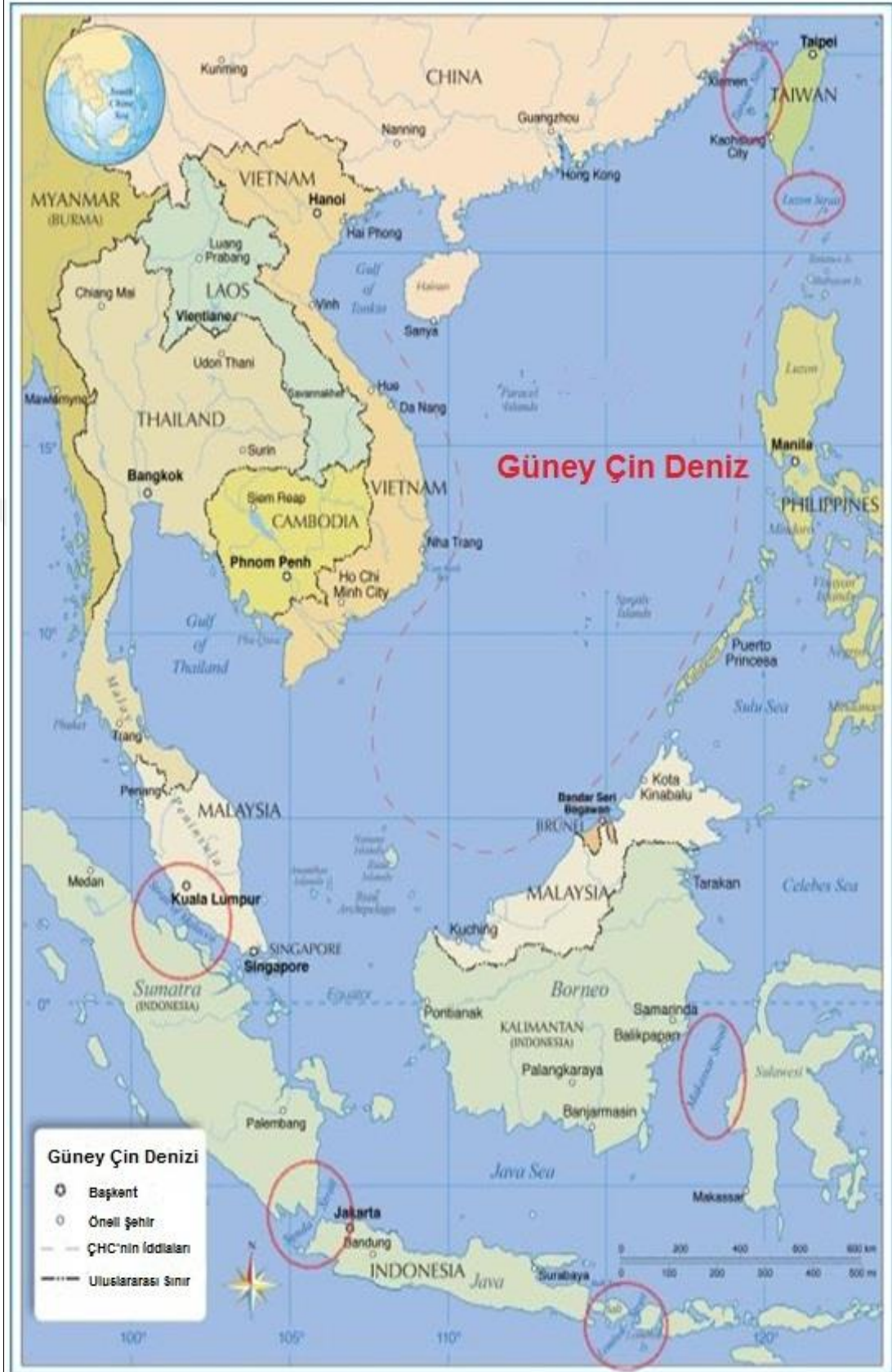
Pasifik Okyanusu'nun bir bölümünü teşkil eden ve Güneydoğu Asya'da kalan sular Güney Çin Denizi* (GÇD) olarak adlandırılmakta olup yarı kapalı bir özellik taşır.¹ Sınırlarını; güneybatı-güney istikametinde, Hint Okyanusu, Tayland Körfezi, kuzey-kuzeydoğu istikametinde, Doğu Çin Denizi (DÇD) ve Tayvan, doğu-güneydoğu istikametinde Filipinler, Brunei, Endonezya ve Malezya, batıda Asya anakarası çizer. Yaklaşık 3.685.000 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. En derin noktası yaklaşık 5.016 m'dir.² Kıyıdaş ülkeleri; ÇHC, Vietnam, Kamboçya, Tayland, Malezya, Singapur, Endonezya, Brunei, Filipinler, Tayvan'dır. Tayvan, Luzon, Sunda, Karimata, Malakka, Lombok, Makassar Boğazları; bölgede yer alan önemli boğazlar olarak öne çıkmaktadır. Güneyde yer alan Malakka, Sunda, Lombok Boğazları GÇD'ni, Hint Okyanusu'na bağlamaktadır. Kuzeyde yer alan Tayvan Boğazı ise bu denizi Sarı Deniz ve DÇD'ne irtibatlamaktadır. Tayvan Körfezi ve Tonkin Körfezi öne çıkan körfezlerdir. Aşağıdaki şekil 1'de GÇD'ne kıyıdaş ülkeler ile önemli boğazlar gösterilmiştir.³

* Çince de "Nan Hai" olarak adlandırılır.

¹ Eugene C. La Found, "South China Sea", <https://www.britannica.com/place/South-China-Sea> [Erişim Tarihi: 24.11.2018].

² age.

³ "About South China Sea", <https://www.nationsonline.org/one-world/map/South-China-Sea-political-map.htm> [Erişim Tarihi: 10.12.2018].



Şekil 1: Güney Çin Denizi

Kaynak: <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/South-China-Sea-political-map.htm>
(01.12.2018'de alındı.)

GÇD; birçok adacık, resif, mercan ve kayalığı kapsamakta olup bu oluşumların büyük bölümü üzerinde yaşamaya elverişli değildir. Riau Adaları*, Palawan Adaları, Hainan Adası, Spratly Adaları, Paracel Adaları, Pratas Adaları ve Scarborough Resifi bu denizdeki ana oluşumlardır.⁴ Konumuz itibari ile bu denizde anlaşmazlığa konu olan adalar ise Spratly Adaları, Paracel Adaları, Pratas Adaları ve Scarborough Resifi'dir.

Üzerinde yaşam olmayan Spratly Adaları'nın** yüz ölçümü yaklaşık olarak 5 km² olup yaklaşık 230 oluşumdan meydana gelmektedir. En büyük oluşumu Itu Aba Adası'dır.⁵ GÇD'nin yaklaşık %38'lik bölümünü oluşturmaktadır.⁶ Bu oluşumlardan 33'ünün sürekli olarak deniz seviyesi üzerinde kaldığı ve 26'sının münhasır ekonomik bölge (MEB) ve kıta sahanlığına sahip olduğu değerlendirilmektedir.⁷ Spratly Adaları uyuşmazlığının tarafları; ÇHC, Tayvan***, Vietnam, Filipinler, Malezya ve Bruney'dir.⁸ Bu oluşumlardan bazıları, gel-gitlerin suların yüksekliğini etkilemesi nedeniyle seyrüsefer güvenliği açısından gemiler için tehlike arz etmektedir.⁹

Paracel Adaları**** yaklaşık 10 km²'lik bir yüz ölçümüne sahip olup, yaklaşık 30 adadan oluşmaktadır.¹⁰ Üzerinde yaşam olmayan bu adalar grubunda yer alan Woody Adası, 2,4 km²'lik yüz ölçümü ile en büyük oluşumdur.¹¹ Paracel Adaları uyuşmazlığının tarafları; ÇHC, Tayvan ve Vietnam'dır.¹²

Pratas Adaları* 2,8 km uzunluğunda ve 800 m genişliğindedir. Hâlihazırda Tayvan tarafından kontrol edilmektedir.¹³ ÇHC ile Tayvan arasında anlaşmazlık

* Bu adaların etrafındaki bölüm "Natuna Denizi" olarak adlandırılmaktadır.

⁴ Jae-hyung Lee, "China and the Asia - Pasific Region: Geostrategic Relations and a Return to a Naval Dimension", (Doktora Tezi, Adelaide Üniversitesi, 2002), s.108.

** Vietnam "Troong Sa" olarak, ÇHC "Nansha" olarak, Tayvan, Spratly Adaları'nın bir kısmını "Palawan" olarak, Filipinler ise bu Adalar üzerinde hak iddia ettiği yerleri Kalayaan olarak adlandırmaktadır.

⁵ *age*, s. 110.

⁶ Warfighter Strategic Studies, "The Battle Of Mischief Reef", <http://www.warfighter.org/mischief.html> [Erişim Tarihi: 24.11.2018].

⁷ *age*.

*** Türkiye hâlihazırda resmi olarak Tayvan'ı tanımamaktadır.

⁸ Ralf Emmers, "Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in the South China Sea: From Competition to Collaboration?" *RSIS* (2010): s. 1.

⁹ Robert Beckman, *Beyond Territorial Disputes in the South China Sea* (Northampton: Edward Elgar Publishing Limited, 2013), s. 48.

**** Çince "Xisha" olarak, Vietnamcada "Hoang Sa" olarak adlandırılmaktadır.

¹⁰ Lingqun Li, "China's Policy Towards The South China Sea: Geopolitics and The International Maritime Regime", (Doktora Tezi, Delaware Üniversitesi, 2014), s. 17.

¹¹ The US Department of State, Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, *Limits in the Seas, China, Maritime Claims in the South China Sea* (ABD, 2014) s. 4, <https://www.state.gov/documents/organization/234936.pdf> [Erişim Tarihi: 08.08.2016].

¹² Emmers, *age*, s. 35.

* Çince "Dongsha Qundao" olarak adlandırılmaktadır.

konusudur. Ada üzerinde Tayvan'a ait sahil güvenlik komutanlığına ait küçük bir karakol mevcuttur.¹⁴

Scarborough Resifi** 150 km²'lik bir alana yayılmıştır.¹⁵ Kuzey ve Güney Kayalıkları bu resifin en belirgin yapılarıdır.¹⁶ Scarborough Resifi uyuşmazlığının tarafları ÇHC ve Filipinler'dir. Bu resif Filipinler'e 220 km, Hong Kong'a ise 800 km'den fazla mesafededir.¹⁷

Scarborough Resifi bölgesinde uluslararası ulaşım yolu olarak kullanılan bir geçidin olması ve bu geçitten günlük yaklaşık 300 geminin geçtiği ve Japonya'nın Ortadoğu'dan ithal ettiği ve enerji ihtiyacının %80'ninin bu geçidi kullanarak ülkeye ulaştırıldığı değerlendirilmektedir.¹⁸

2.2. GÇD Sorununun Önemi

21'inci yüzyılda, Asya kıtasının; küresel güç rekabeti açısından öne çıkacağı değerlendirilmektedir. Bu rekabetin en sıcak yerlerden birisi de jeostratejik, jeopolitik ve jeoekonomik ağırlığı ile giderek önem kazanan GÇD ve bu deniz merkezli sorun kapsamında yaşanan rekabetin olacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda GÇD ve GÇD sorununun; siyasi, ekonomik ve askeri açıdan önem arz ettiği düşünülmektedir.

2.2.1. GÇD Sorununun Siyasi Açısından Önemi

GÇD; Doğu Asya ile Güneydoğu Asya bölgeleri arasında coğrafi konumu itibariyle stratejik köprü vazifesi görmesi, Malakka Boğazı gibi bölgesel ve uluslararası anlamda önemli bir boğaza ev sahipliği yapması, üzerinde bulundurduğu ulaşım ve ticaret güzergâhı ve bölge ülkeleri ile bölgeye komşu ülkelerin bu güzergâha olan bağımlılığı, Tayvan gibi önemli bir adayı içine alması, nükleer silaha sahip ülkelere oluşan bir kuşağın merkezinde yer alması nedeniyle ön plana çıkmaktadır.

¹³ Basement Geographer, <http://basementgeographer.com/the-pratas-islands/> [Erişim Tarihi: 22.02.2017].

¹⁴ *age*.

** Çince "Huangyan Dao", Filipince "Panatag" olarak adlandırılmaktadır.

¹⁵ "Scarborough Shoal Standoff: A Timeline", <http://globalnation.inquirer.net/36003/scarborough-shoal-standoff-a-historicallimeline> [Erişim Tarihi: 14.08.2016].

¹⁶ Zou Keyuan, "Scarborough Reef: A New Flashpoint in the Sino-Philippine Relations?"

IBRU Boundary and Security Bulletin (1999): ss. 71-81, <https://www.dur.ac.uk/ibru/publications/view/?id=149> [Erişim Tarihi: 14.08.2016].

¹⁷ "Scarborough Shoal Standoff: A Timeline", <http://globalnation.inquirer.net/36003/scarborough-shoal-standoff-a-historicallimeline> [Erişim Tarihi: 12.02.2017].

¹⁸ Keyuan, *age*.

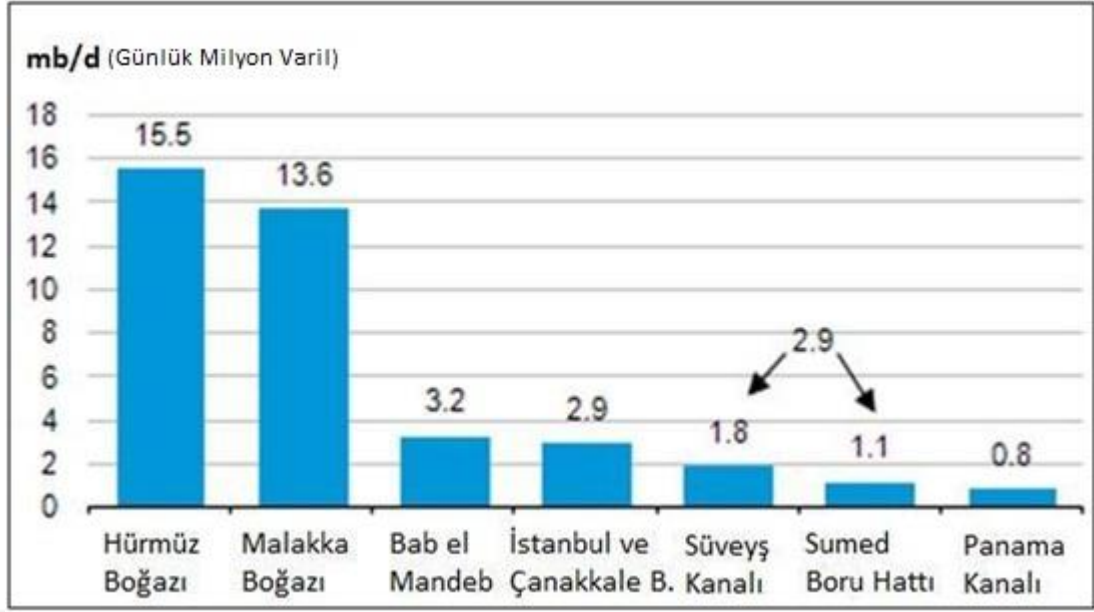
GÇD sorunu ise; bölge ülkelerinin birçoğunun yanında küresel aktörleri içine çeken rekabetin merkezinde yer alması, bölgesel güvenlik ortamını şekillendirme adına istismar edilmesi, bölge ülkelerine ve bölge dışı aktörlere; bölgesel etkinliğini genişletme, rakiplerinkisini engelleme/kısıtlama girişimlerine imkân tanınması, bölgesel silahlanma yarışına sebep olması, bölgesel inisiyatiflerin oluşumu için uygun zemin hazırlama fırsatı sunması, bölge ülkelerinin mevcut iktidarlarına; ülke egemenlik alanlarını genişletme, halkın milliyetçilik duygularını ön plana çıkarmak suretiyle iktidarlarını güçlendirme imkânı sunması nedeniyle siyasi açıdan önem arz etmektedir.

GÇD, coğrafi konum açısından bakıldığında ÇHC ve Japonya gibi önemli ülkeleri içine alan Doğu Asya ile Hindistan gibi önemli bir bölgesel aktörü kapsayan Güney Asya bölgelerini birbirlerine bağlayan stratejik bir köprü konumundadır. Ayrıca Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu ile kesişen bir konumda bulunmaktadır.

GÇD'nin coğrafi konum açıdan bir başka önemli özelliği ise üzerinde bulundurduğu boğazlardır. Bu kapsamda Malakka, bölgenin en önemli boğazlarından birisi olarak ön plana çıkmaktadır. Dünya üzerinde küresel ticaretin can damarı sayılabilecek ve yoğun olarak kullanılan uluslararası ulaşım/ticaret güzergâhlarına hâkim altı önemli kontrol noktasından biri olan Malakka Boğazı*; içinde bulunduğu Güneydoğu Asya, küresel ekonominin kalbi sayılabilecek iki ana ülkenin de içinde bulunduğu Doğu Asya ve bu bölgeye komşu olan ve yine küresel ekonomi için ehemmiyet arz eden Singapur ve Hong Kong gibi önemli finans merkezlerinin kapısı vazifesi gören bir konuma sahiptir. Aşağıdaki şekil 2'de; küresel ticaret için en önemli stratejik kontrol noktaları 2009 yılı verileri esas alınarak gösterilmiştir.¹⁹

* Diğerleri: Panama Kanalı, İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Süveyş Kanalı, Bab el Mendeb ve Hürmüz Boğazı'dır.

¹⁹ "Maritime Chokepoints Critical To Petroleum Markets", <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=330> [Erişim Tarihi: 11.11.2016].



Şekil 2: Dünyadaki Önemli Boğazlar ve Petrol Akışı

Kaynak: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=330> (02.03.2011)

Malakka Boğazı, Ortadoğu (*Hürmüz Boğazı*), Afrika (*Bab El Mandeb*) ve Süveyş Kanalı üzerinden Doğu Asya'ya giden petrol ticaretinin ana güzergâhı durumundadır.²⁰ Asya kıtasında giderek artan enerji ihtiyacı bu boğazın işlevselliğini artırmaktadır. 2030'a kadar dünya petrol talebinin % 18,1'inin bu güzergâh üzerinden geçeceği beklenmektedir.²¹

Barış/kriz/savaş zamanında herhangi bir nedenle Malakka Boğazı'nın kapatılması durumunda küresel ticaret filosunun yaklaşık yarıya yakını, Endonezya çevresinden dolaşp Lombok-Bali Adaları'nın arasında bulunan Lombok Boğazı veya Java-Sumatra Adaları arasında kalan Sunda Boğazı'nı kullanmak zorunda kalacaktır.²² Sunda Boğazı'nın ise en sığ yeri 20 m civarında olup büyük tanker gemilerinin kullanabileceği bir liman olarak uygun görülmemektedir.²³ Lombok Boğazı ise Malakka ve Sunda Boğazı'nın her ikisinden de daha derin ve daha geniş olmasına rağmen diğer iki Boğaz'dan daha uzak olması nedeniyle dolaşılması için

²⁰ International Energy Agency, *Oil Supply Security* (Paris, 2007), s. 319, https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/oil_security.pdf [Erişim Tarihi: 11.11.2016].

²¹ *age*.

²² International Energy Agency, *South East Asia Energy Outlook 2015* (Paris, 2015), s. 71, https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/weo2015_southeastasia.pdf [Erişim Tarihi: 11.11.2016].

²³ *age*.

Malakka Boğazı'na nispeten fazladan 3 günlük ilave zaman gerektirmekte, bu ekstra sürecin maliyeti de yaklaşık olarak yıllık 8 milyar \$'a tekabül etmektedir.²⁴

GÇD; üzerinde bulundurduğu uluslararası deniz ulaşım/ticaret güzergâhları ile gerek kıyıdaş ülkeler için gerekse de yakın çevre ülkeleri için özellikle askeri ve ekonomik açıdan hayati önem arz etmektedir. Bu güzergâhlara hâkim Malakka ve Tayvan Boğazı gibi stratejik noktaların/oluşumların kontrolü ile bölge/yakın çevre ülkelerine yapılacak uçuşlar için yoğun olarak kullanılan ülkesel ve uluslararası hava sahaları; GÇD'nin önemini artıran hususlardır.

GÇD; Tayvan ile ÇHC arasında yaşanan tanınma/bağımsızlık/temsil/birleşme sorunu ile uluslararası gündemde sıkça yer almaktadır. Bu bağlamda ABD'nin Tayvan ile ilişkileri Tayvan sorunu ve dolayısıyla GÇD'ni önemli kılmaktadır.

GÇD bir başka açıdan ise bölgesel bir nükleer hattın merkezinde kalmaktadır. GÇD'ne komşu Güney Asya'daki Pakistan, Hindistan, Doğu Asya'da yer alan Kuzey Kore ve ÇHC ile devamında Rusya Federasyonu (RF) dikkate alındığında Asya Pasifik bölgesindeki stratejik çaplı resimde "nükleer silaha sahip bir ülkeler kuşağı" olduğu görülmektedir. Bu oluşum; küresel ve bölgesel güvenlik ortamı ile bölgesel güç dengeleri için hassas bir fay hattı oluşturmaktadır.

GÇD sorunu ise; bölge ülkelerinin yanı sıra, bölgede stratejik çıkarları bulunan ÇHC, Japonya, Hindistan gibi komşu ülkeler ile bölge dışı aktörlerden ABD gibi bir küresel gücün ilgisini çekmesi dikkate alındığında bölgesel/küresel güç dengesi açısından önemli bir rekabet alanını kapsamaktadır. Bu durum özellikle bölge dışı aktörler tarafından bölgesel konulara müdahil olmak için bahane olarak kullanılmakta, istenilen yer ve zamanda kriz tırmandırma suretiyle bölgesel güvenlik ortamı şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda GÇD, önemli aktörlerin bölgede etkinlik kurma, rakiplerini ise kısıtlama ve engelleme girişimlerine sahne olmaktadır. Bu durum GÇD'ni, bölgesel ve küresel çaplı uluslararası ilişkilerin merkezine taşımaktadır.

GÇD üzerindeki aidiyeti tartışmalı oluşumlar üzerindeki hâkimiyet mücadelesi, yeni yapay oluşumların inşası, bunlar üzerine askeri tesis inşası, oluşumların silahlandırılması, GÇD sorununa taraf ülkeler ile bölge dışı aktörlerin GÇD'nde artan askeri varlığı ile aktörlerin müteakip dönemlerde olası atabileceği adımlar; bölgesel silahlanma yarışına neden olmaktadır.

²⁴ S. Rajaratnam School of International Studies, *ASEAN and the Indian Ocean: The Key Maritime Links* (Singapur, 2011), s. 38.

GÇD sorunu kapsamında bölgesel güvenlik ortamında yaşanan gelişmeler ile bölge dışı aktörlerin müdahaleleri; Güneydoğu Asya, Doğu Asya ve Güney Asya'daki bazı ülkeleri bir araya getirmeye, ortak bir zeminde buluşmaya zorlamaktadır. Bu durum başta ASEAN olmak üzere Doğu Asya Zirvesi (*East Asia Summit-EAS*) gibi önemli inisiyatiflerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu inisiyatifler ise bölgesel barış ve istikrar ile GÇD sorununa çözüm arayışları kapsamında önemli rol oynamaktadır.

GÇD üzerindeki aidiyeti tartışmalı oluşumları kontrol çabası ve 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (1982 BMDHS) yürürlüğe girmesi ile kıyıdaş ülkelere tanınan deniz yetki alanlarına sahip olma düşüncesi; bölgedeki ülkelere sınırlarını genişletme fırsatı sunmaktadır. Bu yaklaşım ayrıca soruna taraf ülkeler için içeride halkın milliyetçilik duygularından istifade ile milli birlik ve beraberliğin sağlanması adına birleştirici bir rol oynama, mevcut iktidarları güçlendirme fırsatı sunmaktadır.

2.2.2. GÇD Sorununun Askeri Açidan Önemi

Askeri açıdan bakıldığında GÇD bölgesindeki oluşumlar; coğrafi savunma kalkanı vazifesi görmesi, A2AD konsepti kapsamında ilave avantaj sağlaması, ana/alternatif ikmal hattı olarak kullanılabilecek güzergâhları kontrol imkânı vermesi, ileri lojistik destek üssü vazifesi görmesi, bölgesel istihbarat temininde ve deniz resminin oluşturulmasında kolaylık sağlaması açısından kontrol eden tarafa önemli avantajlar sunmaktadır.

GÇD üzerindeki oluşumlar; kıyıdaş ülkeler için kontrol eden tarafa ana karasının savunmasını güçlendirme adına doğal coğrafi savunma kalkanı vazifesi görmekte, muhasım taraf için doğal bir engel vasfı teşkil etmektedir. Bu durum, özellikle ÇHC'nin bölgedeki askeri varlığı ve girişimleri göz önüne alındığında, bölge ülkelerinin ÇHC'nin olası askeri girişimlerine karşı kendilerini savunma imkânı vermektedir. ÇHC açısından ise ABD'nin mevcut/olası askeri faaliyetlerine karşı bu oluşumların kontrolü anakarasının savunmasını takviye avantajı sunmaktadır.

GÇD üzerindeki oluşumların askeri açıdan bir başka önemi ise kontrol eden tarafın A2AD imkân kabiliyetine katkı sunmasıdır. A2AD konsepti özetle; muhasımın belirli bir bölgeye erişimini engellemek veya hareket kabiliyetini kısıtlanması esasına dayanmaktadır. Bu kapsamda bölge ülkelerinin GÇD üzerinde sahip olacağı her oluşum, mevcut A2AD imkân kabiliyetinin etki ve ilgi alanını genişletmesi için önem arz edecektir. Bu bağlamda askeri harp silah, araç, gereç ve teçhizatın GÇD üzerindeki oluşumlara konuşlandırılması, askeri gemilerin harekât menzillerinin uzatılması için oluşumların bir üs olarak kullanılması bölgede varlık gösteren

ülkelere önemli avantajlar sunmaktadır. ÇHC açısından ayrıca oluşumların kontrolü; Tayvan'a yönelik bir harekâta ABD'nin bölgeye kuvvet sevkini önleme, hareket serbestîsini sınırlama adına önem arz etmektedir.

GÇD üzerindeki oluşumlar; ulaşım güzergâhları ile beraber ele alındığında, askeri açısından ileri lojistik destek üssü vazifesi görmektedir. Bölgedeki oluşumlara inşa edilecek deniz üssü ve hava alanları vasıtasıyla; deniz ve hava kuvvetleri unsurlarının harekât menzillerinin artırılması suretiyle daha uzak mesafelere kuvvet sevkini mümkün kılabilen avantaj elde edilmiş olacaktır.

Ayrıca bölgeye konuşlandırılabilen geniş kapsama sahasına sahip radarlar, mevcut hava sahasında görev yapacak erken uyarı ve ihbar kontrol uçakları sayesinde bölgedeki tüm dost/düşman/tarafsız unsurların icra edeceği faaliyetler izlenerek elde edilebilecek yerinde ve zamanında gerekli askeri/ticari istihbaratın ve resmin sağlanabileceği kıymetlendirilmektedir. Böylelikle;

- Kontrol ihbar postaları/kontrol ihbar merkezleri/hava savunma harekât merkezleri unsurlarınca erken ihbar/ikaz mekanizmalarının devreye sokulması suretiyle stratejik/operatif/taktik sevide yeterince önceden erken uyarı ve ikaz,

- Taktik ve operatif harekât icra eden birliklere, kestirme yapılarak telsiz dinlemeleri vasıtasıyla anlık istihbarat sağlanması,

- Hava sahasında kullanılacak keşif ve erken uyarı/ihbar uçakları ile, askeri/sivil uçaklar, denizdeki vasıtalar ile faaliyetler tespit edilerek; birliklerin karar ve icra üstünlüğü sağlamasına yardımcı olunabileceği, beka kabiliyetlerinin artırılabilmesi, hava/deniz resminin gerçek zamanlı oluşturulmasının sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

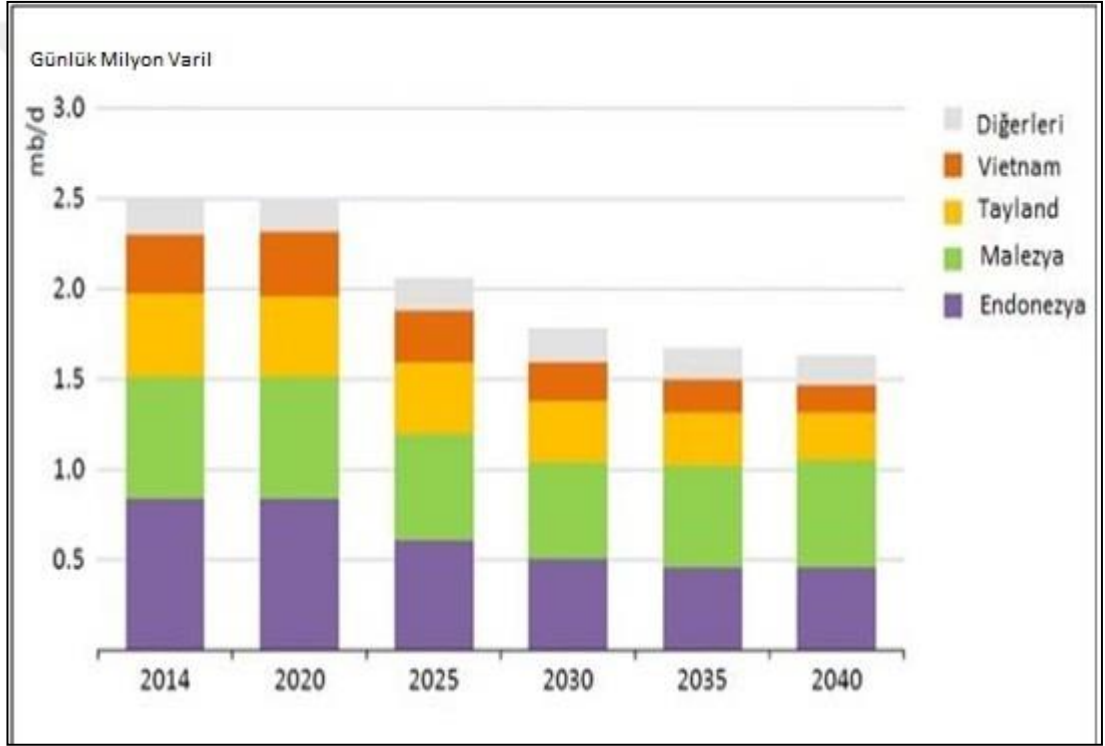
2.2.3. GÇD Sorununun Ekonomik Açıdan Önemi

Güneydoğu Asya bölgesi ve özelinde GÇD; sahip olduğu doğal kaynaklar, ticari açıdan ithalat ve ihracat hacmi, GÇD üzerinde bulunan ulaşım/ticaret güzergâhları kapsamında ekonomik açıdan önem arz etmektedir.

Güneydoğu Asya ve özelinde GÇD'nin önemli doğal kaynaklara sahip bulunmaktadır. Bu kapsamda, GÇD'ndeki petrol ve doğal gaz rezervleri ile balıkçılık kaynakları açısından zengin rezervlere sahiptir. Bu rezervler sadece bölge ülkeleri için değil, aynı zamanda komşu bölge ekonomileri için de önem arz etmektedir.

Güneydoğu Asya'daki hidrokarbon rezervlerine bakıldığında bölge; Kamboçya, Singapur ve Laos hariç diğer ülkelerde var olan 9,5 milyar varil kanıtlanmış petrol rezervi ile Asya Pasifik bölgesi rezervinin 1/4'ünden fazlasına sahiptir.²⁵ Aynı şekilde bölge; mevcut 6,260 milyar m³'lük doğal gaz rezervi ile Asya Pasifik bölgesinde kanıtlanmış rezervlerin yarısından fazlasına sahiptir.²⁶

Bölgedeki petrol üretimine bakılacak olursa, petrol üretiminin; 2020'ye kadar 2,5 mb/d'lik (*mb/d: günlük milyon varil*) bir rakamla sabit bir seyir izleyeceği, bu yıldan itibaren 2040'a kadar ise kademeli olarak azalarak 1,6 mb/d'e düşeceği tahmin edilmektedir. Aşağıdaki şekil 3'de; bölgenin önemli petrol üreticileri ve beklenen üretim miktarları, şekil 4'de ise; doğal gaz üreticileri ve beklenen üretim rakamları gösterilmektedir.²⁷



Şekil 3: Güney Doğu Asya'da Önemli Petrol Üreticileri

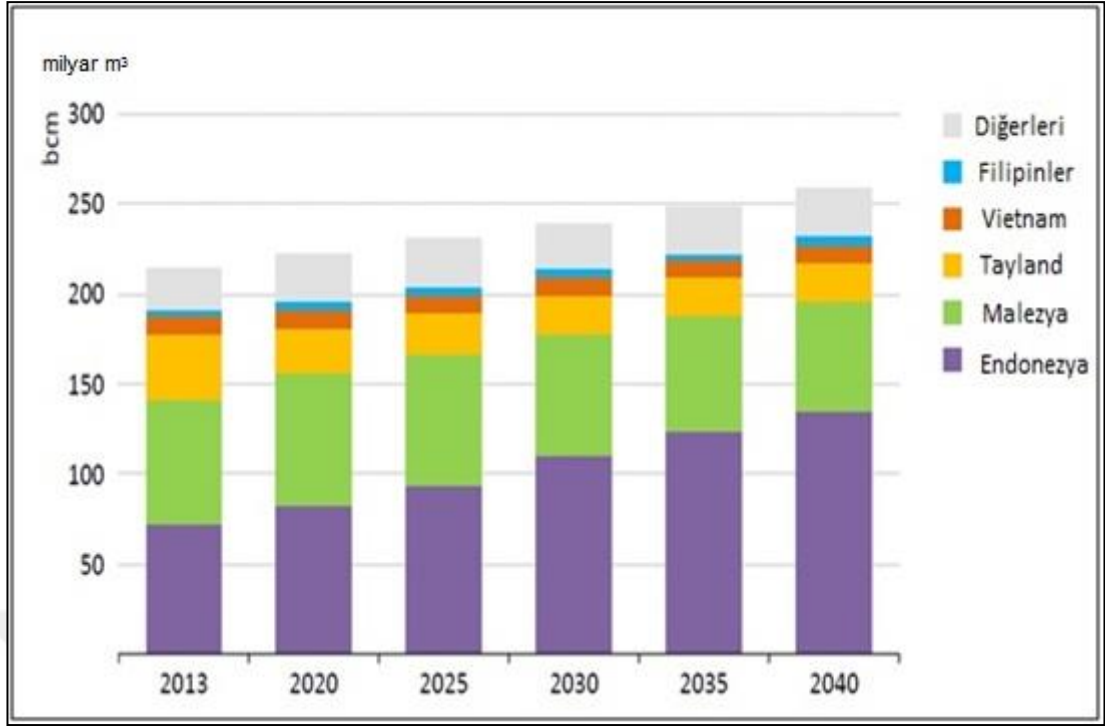
Kaynak:

https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/weo2015_southeastasia.pdf
(2015)

²⁵ *Oil Supply Security*, s. 318.

²⁶ *age*.

²⁷ *South East Asia Energy Outlook 2015*, ss. 53-61.



Şekil 4: Güney Doğu Asya'da Önemli Doğal Gaz Üreticileri

Kaynak:

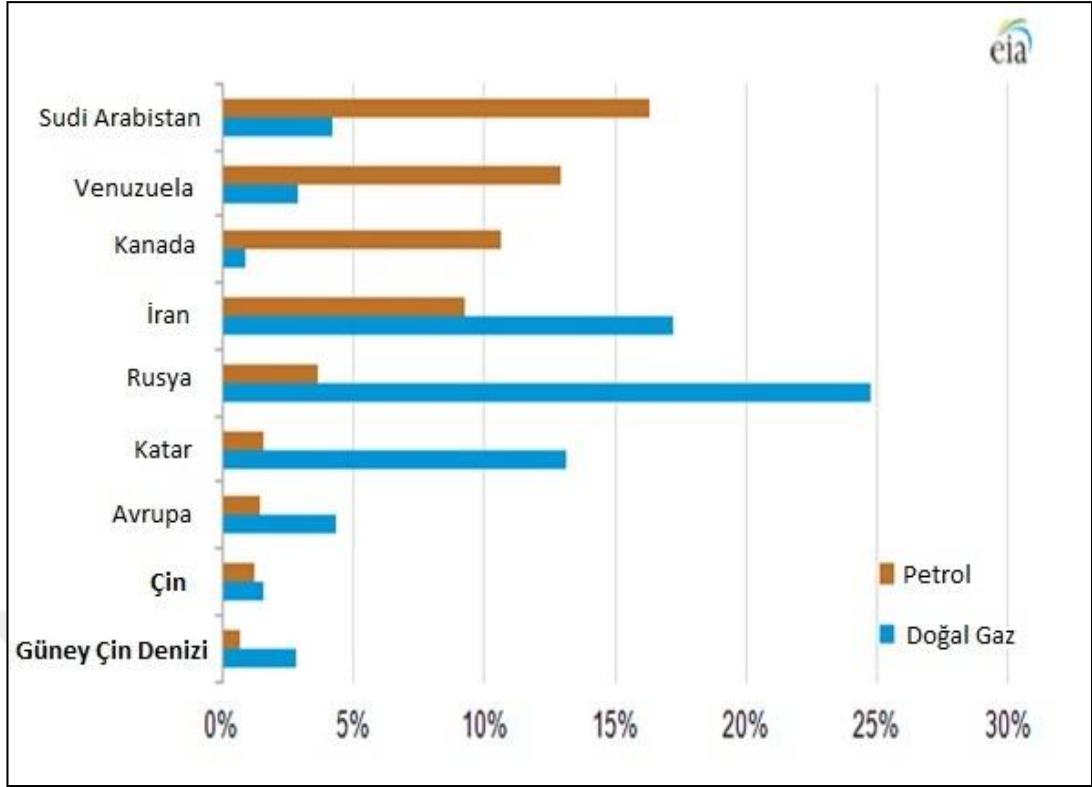
https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/weo2015_southeastasia.pdf
(2015)

Güneydoğu Asya bölgesi içerisinde GÇD'nin yerine bakıldığında; GÇD sahip olduğu petrol, doğal gaz ve balıkçılık rezervleri açısından öne çıkmaktadır. GÇD'nde; araştırma yapılan bölgelerde kanıtlanmış ve tahmin edilen toplam 11 milyar varil petrol ve 32 trilyon m³ doğal gaz rezervinin olduğu ifade edilmektedir.²⁸ Henüz araştırma yapılmayan bölgelerde ise yaklaşık 5-22 milyar varil petrol, yaklaşık 11-46 trilyon m³ doğalgaz rezervi olduğu tahmin edilmektedir.²⁹ Aşağıdaki şekil 5'de; dünya genelinde kanıtlanmış petrol ve doğal gaz rezerv oranları, şekil 6'da ise; kanıtlanmamış tahmine dayalı rezerv oranları, 2012 yılı verileri esas alınarak gösterilmiştir.³⁰

²⁸ The US Energy Information Agency, "South China Sea", <https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=SCS> [Erişim Tarihi: 11.11.2016].

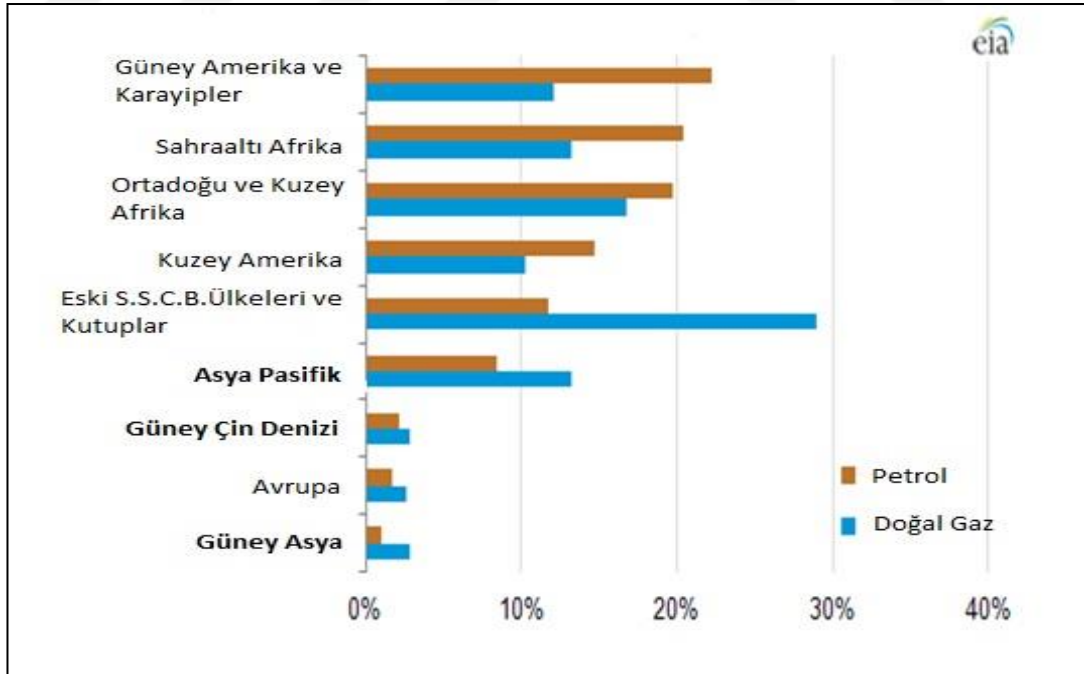
²⁹ *age*.

³⁰ "Contested Areas Of South China Sea Likely Have Few Conventional Oil and Gas Resources", <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10651> [Erişim Tarihi: 11.11.2016].



Şekil 5: Dünyadaki Kanıtlanmış Petrol ve Doğal Gaz Rezerv Oranları

Kaynak: <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10651> (03.04.2013)



Şekil 6: Dünyadaki Kanıtlanmamış Petrol ve Doğal Gaz Rezerv Oranları

Kaynak: <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10651> (03.04.2013)

Bölge ülkeleri özelinde duruma bakılacak olursa; Myanmar'da doğal gaz üretim hızı giderek artmakta, bununla birlikte daha çok hidroelektrik santrallerinden üretilen enerjiye bağımlı durumdadır. Laos; yüksek oranda hidroelektrik potansiyeline sahip olup komşu ülkelere ihracat yapmaktadır. Tayland; bölgede ikinci en çok enerji tüketen ülke durumunda olup, ülkede doğal gaz ve petrol üretimi yeterli miktarda yapılamamaktadır. Elektrik üretiminde doğal gaz; birincil kaynak olarak kullanılmakta olup enerjide ithalata bağımlı durumdadır. Vietnam; belli seviyede üretime rağmen enerji ihtiyacı giderek artmakta, bu bağlamda nükleer enerji kullanımı konusunda bazı adımlar atmaktadır. Kamboçya'da önemli derecede petrol ve doğal gaz rezervlerinin bulunduğu tahmin edilmekte olup hali hazırda ülkede enerji talebi düşük seviyededir. Malezya; bölgenin üçüncü en çok enerji tüketen ülkesidir. Bunun yanında, 2014 yılı verilerine göre, dünyanın en büyük ikinci LNG üreticisi durumundadır. Ülke, petrol ihracatı yapsa da tam anlamıyla bir üretici durumunda değildir. Singapur; büyük oranda enerji ithalatına bağımlı durumdadır. Bölgenin en önemli petrokimya sanayi tesisleri burada bulunmaktadır. Endonezya; bölgenin en çok enerji tüketen devleti olup enerji ihtiyacı giderek artmaktadır. Dünyanın en önemli kömür ve LNG ihracatçısı durumundadır. Filipinler; dünyanın en büyük jeotermal enerji üreticisidir. Ağırlıklı olarak enerji ithalatına bağımlıdır. Bruney; bölgenin önemli petrol ve doğal gaz üreticisi ve ihracatçıları arasında yer almaktadır. Elektrik üretiminde, doğal gaz en çok kullanılan kaynaktır. Aşağıdaki şekil 7'de; genel olarak bölge ülkelerinin petrol ve doğal gaz tesis/lojistik altyapısı gösterilmektedir.³¹

³¹ *age.*



Şekil 7: Güneydoğu Asya Petrol ve Doğal Gaz Tesis Altyapısı

Kaynak: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/oil_security.pdf
(2007)

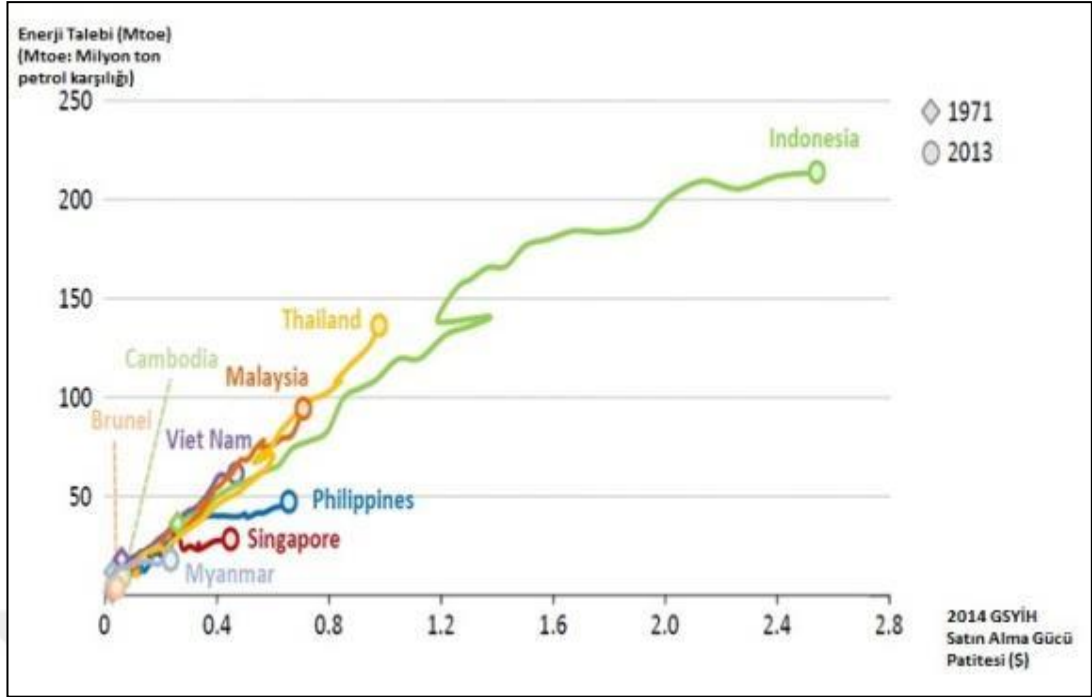
Bahse konu ülkelerin enerji ihtiyacını etkileyen önemli faktörler arasında; şehirleşme oranı, nüfusun büyüklüğü ve üretim önemli yer tutmaktadır. Bölgede yaşanan şehirleşme oranı 2013 yılı verilerine göre % 46'yken 2040 yılına kadar % 60'a çıkması beklenmektedir. Artan şehirleşme hızı demografik değişimleri de beraberinde getirmektedir. Güneydoğu Asya bölgesinin toplam nüfusu 2013'de yaklaşık 616 milyonken, 2040'da yaklaşık 760 milyon olması beklenmektedir. 2013'den 2040 yılına kadar şehirde yaşayan nüfusta yaklaşık 150 milyonluk bir artış beklenmektedir. Hızlı nüfus artışı beraberinde yaşam standartlarının artmasını bu da aydınlanma, ısınma, klima kullanımı gibi nedenlerle ihtiyaç duyulan enerji ihtiyacını artmasını da beraberinde tetiklemektedir. Bu bağlamda geçmiş döneme bakıldığında, ekonomik ve demografik değişimlerin bir sonucu olarak 2000-2013 yılları arasında bölgenin enerji ihtiyacının yaklaşık % 50 oranında arttığı tespit edilmiştir. Aşağıdaki tablo 1'de; tarihsel seyir içerisinde bölge ülkelerinin nüfus ve şehirleşme oranı, şekil 8'de ise; bölge ülkelerinden bazılarının enerji ihtiyacı ile GSMH'nın (*Gayrisafi Milli Hasıla*) karşılaştırılması gösterilmektedir.³²

Tablo 1: 1990-2040 Güneydoğu Asya Nüfus ve Şehirleşme Oranı

	Nüfus Artışı			Nüfus (Milyon)		Şehirleşme Oranı	
	1990-2013	2013-20	2013-40	2013	2040	2013	2040
Brunei	2,10%	1,20%	0,90%	0,4	0,5	77%	82%
Kamboçya	2,30%	1,60%	1,20%	15	21	20%	31%
Endonezya	1,50%	1,10%	0,80%	250	311	52%	67%
Laos	2,10%	1,80%	1,40%	7	10	36%	56%
Malezya	2,20%	1,40%	1,10%	30	40	73%	84%
Myanmar	1%	0,80%	0,40%	53	59	33%	49%
Filipinler	2%	1,70%	1,40%	98	144	45%	51%
Singapur	2,50%	1,60%	0,90%	5	7	100%	100%
Tayland	0,70%	0,20%	-0,10%	67	66	48%	68%
Vietnam	1,30%	0,80%	0,50%	90	102	32%	48%
Güneydoğu Asya	1,50%	1,10%	0,80%	616	760	46%	60%

Kaynak: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/oil_security.pdf
(2007)

³² *South East Asia Energy Outlook 2015*, ss. 22-24.



Şekil 8: Güneydoğu Asya Ülkelerinden Bazılarının 2014 Yılı İçin Enerji İhtiyacı ile GSYİH'nın Karşılaştırılması

Kaynak:

https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/weo2015_southeastasia.pdf
(2015)

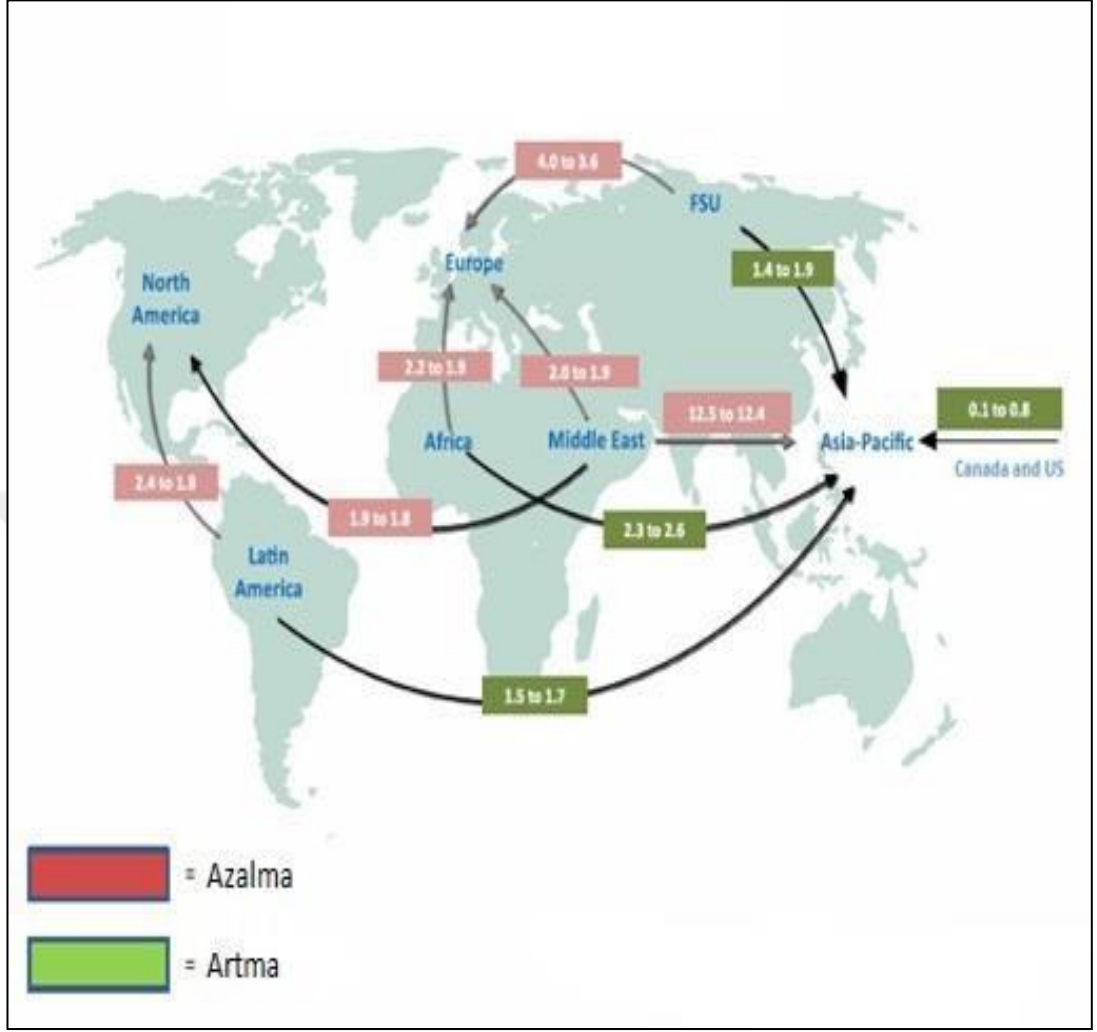
Bölgedeki enerji ihtiyacı ve tedariki kapsamında petrol ve doğal gaz ithalat ve ihracatının önemli bir yeri vardır. Kuzey Amerika kıtasındaki petrol ithalatının azalması, Ortadoğu ve Batı Afrika'dan ihtiyacını karşılayan ABD'nin kendi sınırları içerisinde petrol üretimini artırması, Asya Pasifik bölgesinde ekonomik büyüme gösteren ülkelerin enerji ihtiyaçlarının artması; küresel ölçekte enerji talebinin yer değiştirmesine³³ ve dolayısıyla petrol ve doğal gaz ticaretinin önemli ölçüde Atlantik Okyanusu'ndan Pasifik Okyanusu'na kaymasına neden olmuştur.³⁴ Bu bağlamda, son 40 yıl içerisinde, Asya kıtası enerji tüketim oranı 5 kat artmış, bununla birlikte, Asya kıtası genelinde ve Güneydoğu Asya özelinde ülkelerin enerji ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılama oranı son yıllarda giderek negatif bir seyir izlemektedir.³⁵ Ayrıca dünya genelinde en çok enerji tüketen ilk beş ülkeden üçü (ÇHC, Japonya ve Hindistan) bölgeye komşu bulunması nedeniyle bölgesel güzergâhlara bağımlı

³³ International Energy Agency, *World Energy Outlook 2013* (Paris, 2013), s. 26.

³⁴ International Energy Agency, *Energy Supply Security* (Paris, 2014), s. 18.

³⁵ International Energy Agency, *Key World Energy Trends* (Paris, 2016), s. 5.

durumdadır.³⁶ Aşağıdaki şekil 9'da; 2014-2020 yılları arasındaki ham petrol ticareti akışı mb/d cinsinden gösterilmektedir.³⁷



Şekil 9: 2014-2020 Arası Ham Petrol Ticaret Akışı

Kaynak: <https://www.eia.gov/conference/2015/pdf/presentations/emerson.pdf> (Haziran 2016)

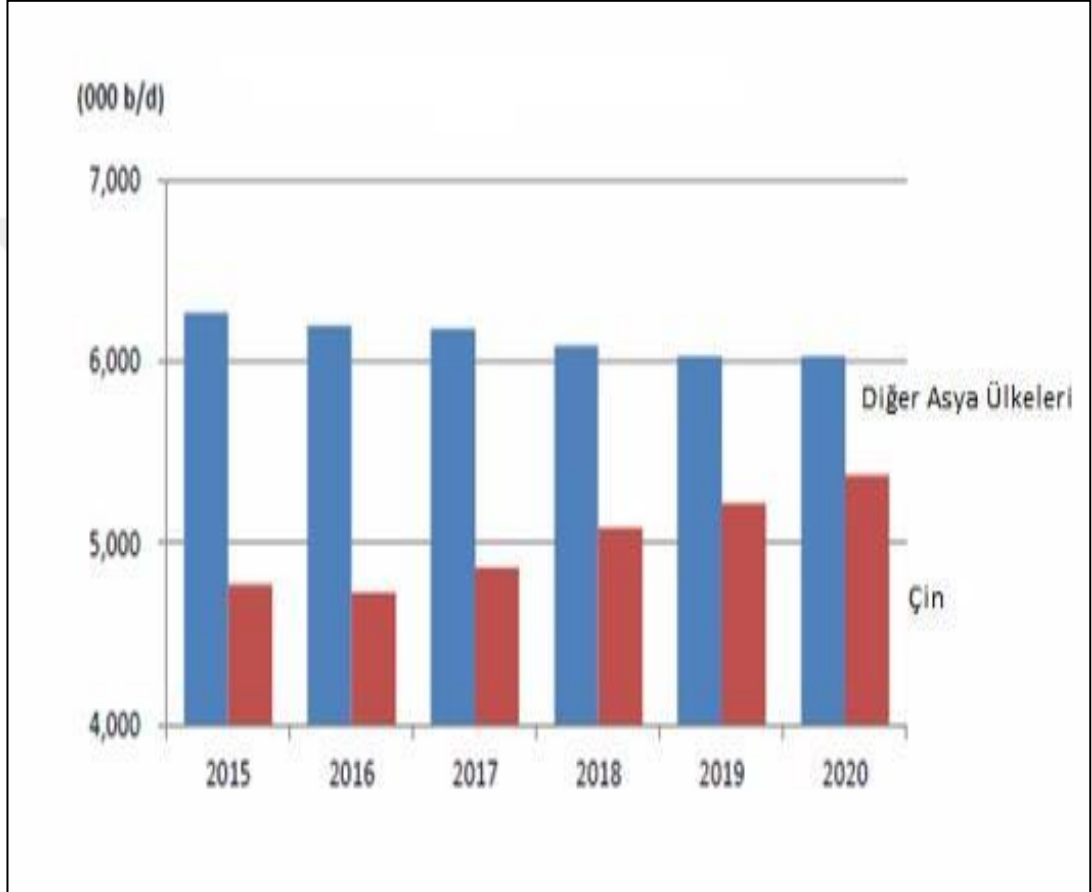
Asya Pasifik Bölgesinde yer alan ve dünyanın en büyük ikinci ve üçüncü ekonomileri olan ÇHC ve Japonya'nın enerji tedarikinde GÇD bölgesine bağımlılığı nedeniyle Güneydoğu Asya'nın ekonomik açıdan önemi kapsamında ele alınması gerekmektedir.

Asya kıtasında ve Asya Pasifik bölgesi özelinde artan enerji ihtiyacının en büyük sebeplerinden birisi ÇHC'dir. 2035'e kadar dünya ham petrol ticaretinin yaklaşık %63'ünü gerçekleştireceği öngörülen Asya'da, ÇHC'nin 2020'ye kadar

³⁶ age, s. 5.

³⁷ Sarah Emerson, *The Geopolitics of Lower Oil Prices* (2015), s. 12, <https://www.eia.gov/conference/2015/pdf/presentations/emerson.pdf> [Erişim Tarihi: 16.11.2016].

ABD'yi geride bırakarak dünyanın en büyük petrol ithalatçısı seviyesine yükseleceği ve 2035'e kadar ithalatının günlük 12,2 milyon varile çıkacağı tahmin edilmektedir.³⁸ Doğal gazda ise, Asya kıtasında OECD üyesi olmayan ülkeler arasında 2012-2040 itibariyle doğal gaz tüketiminin 2/3'ünün ÇHC tarafından gerçekleştirileceği değerlendirilmektedir.³⁹ Aşağıdaki şekil 10'da; Asya ülkeleri ve özelinde ÇHC tarafından GÇD üzerinden yapılması beklenen ham petrol ithalatı gösterilmektedir.⁴⁰



Şekil 10: ÇHC ve Diğer Asya Ülkeleri Tarafından GÇD Üzerinden Yapılan/Beklenen Ham Petrol İthalat Oranları

Kaynak: <https://www.eia.gov/conference/2015/pdf/presentations/emerson.pdf> (Haziran 2016)

³⁸ *World Energy Outlook 2013*, s. 77.

³⁹ The US Energy Information Administration, *International Energy Outlook 2016* (Washington, 2016), s. 39, [https://www.eia.gov/outlooks/ieo/pdf/0484\(2016\).pdf](https://www.eia.gov/outlooks/ieo/pdf/0484(2016).pdf) [Erişim Tarihi: 16.11.2016].

⁴⁰ Emerson, *age*, s. 6.

ÇHC için bir diğer önemli enerji rezervi ise kömürdür. Kömür, ÇHC ekonomisi için birincil enerji arz kaynaklarından en önemlisi olup, ÇHC dünyanın en büyük ithalatçısı ve aynı zamanda en çok tüketeni konumundadır.⁴¹

Küresel ekonominin Asya Pasifik'teki önemli bir aktörü de Japonya'dır. Japonya 2014 verilerine göre dünyanın en çok enerji tüketen ilk beş ülkesi içerisinde yer almaktadır.⁴² İhtiyaç duyduğu enerji göz önüne alındığında Japonya; petrol ve doğal gaz rezervleri gibi önemli kaynaklara yeterli derecede sahip bulunmamaktadır.⁴³ Mevcut enerji kaynakları ihtiyacın yalnız % 15'inden daha azını karşılamaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak 2012 verileri dikkate alındığında Japonya; hidrokarbon ithalatı kapsamında ÇHC'nden sonra dünyanın en çok ithalat yapan ikinci ülke durumundadır.⁴⁴ Güney Kore'ye bakıldığında, ülkenin yıllık enerji ihtiyacının yaklaşık % 75'ini dışarıdan tedarik etmektedir. Tayvan ise ihtiyacının yaklaşık % 60'ını ithalat yoluyla karşılamaktadır.⁴⁵

Asya genelinde özellikle ham petrol ithalatının en önemli tedarik kaynağı Ortadoğu'dur. Ortadoğu; %83'lük oranla petrol ithalatında ilk sırada yer almaktadır.⁴⁶ Bununla birlikte tek başına Ortadoğu'dan yapılan ham petrol ithalatı, Asya kıtasının talebini karşılamaya yetmemektedir. 2040'a kadar Asya kıtası, gereksinim duyacağı ilave 8-9 mb/d ham petrol ihtiyacını karşılayabilmek için RF, Orta Asya, Kuzey ve Güney Amerika ve Batı Afrika'ya yüzünü dönmesi gerekmektedir.⁴⁷ Aşağıdaki şekil 11'de bölgedeki ham petrol geçiş güzergâhları,⁴⁸ şekil 12'de ise sıvılaştırılmış doğal gaz geçiş güzergâhları gösterilmektedir.⁴⁹

⁴¹ International Energy Agency, *Key World Energy Trends* (Paris, 2016), s. 15.

⁴² *Key World Energy Trends*, s. 5.

⁴³ The US Energy Information Administration, "Japan is The Second Largest Net Importer of Fossil Fuels in The World", <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=13711> [Erişim Tarihi: 01.09.2018]

⁴⁴ *age*.

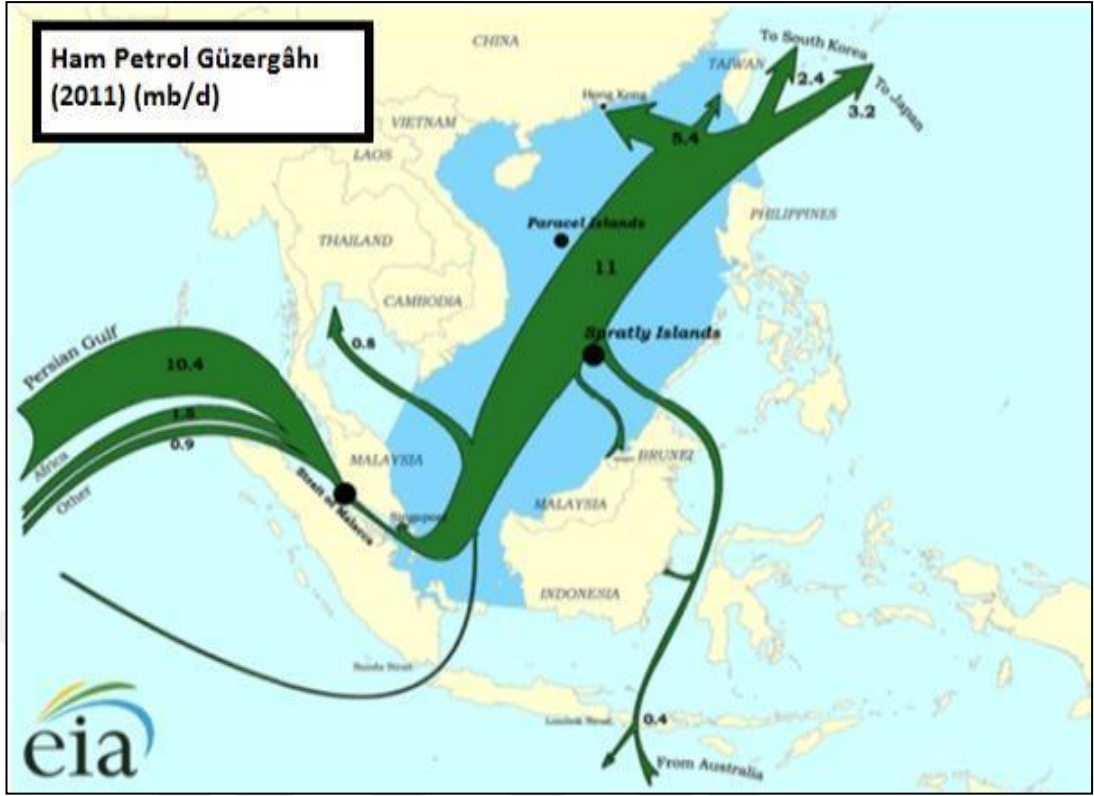
⁴⁵ Li, *age*, s. 62.

⁴⁶ The US Energy Information Administration, "Japan is The Second Largest Net Importer of Fossil Fuels in The World".

⁴⁷ *South East Asia Energy Outlook 2015*, s. 72.

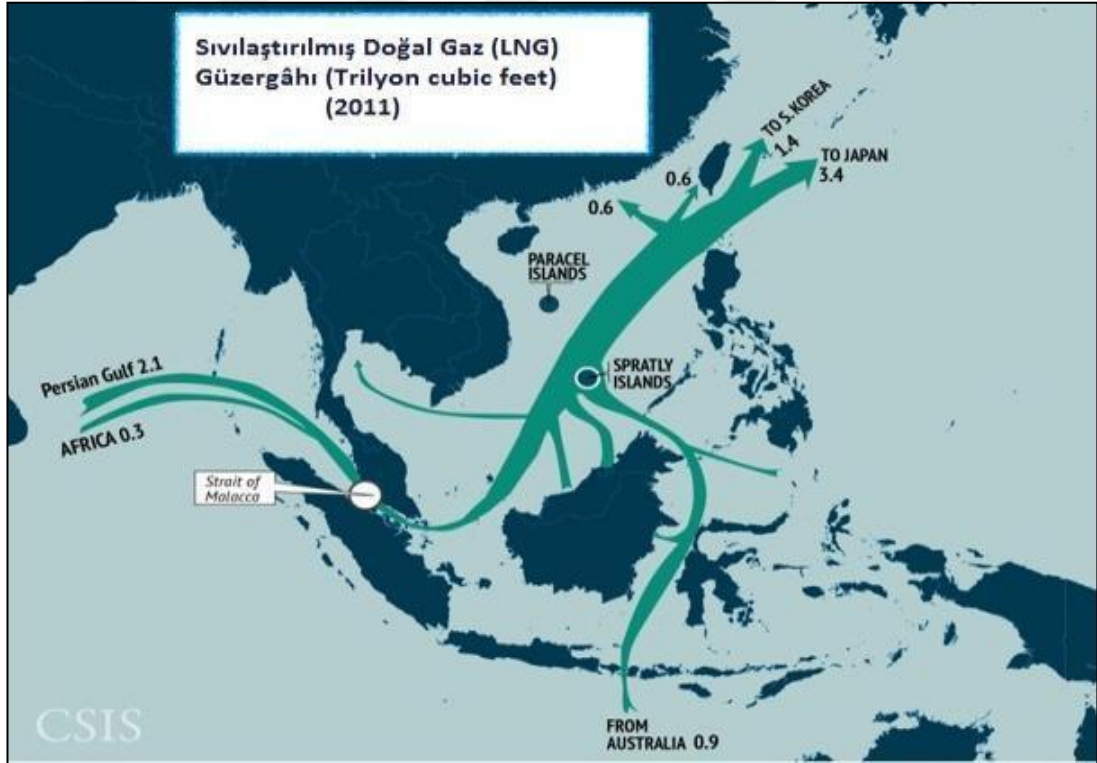
⁴⁸ US Energy Information Administration, "South China Sea", <http://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=SCS> [Erişim Tarihi: 04.10.2016].

⁴⁹ *age*.



Şekil 11: Güneydoğu Asya Ham Petrol Geçiş Güzergâhları

Kaynak: <http://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=SCS>
(07.02.2013)



Şekil 12: Güneydoğu Asya Sıvılaştırılmış Doğal Gaz Geçiş Güzergâhları

Kaynak: <http://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=SCS>
(07.02.2013)

Balıkçılık kaynakları açısından GÇD'ne bakıldığında; deniz ürünleri açısından çok fazla sayıda balık türüne ev sahipliği yapmakta olup, tonbalığı, uskumru, hamsi, karides, kabuklu ürünler açısından zengin kaynaklara sahip bulunmaktadır.⁵⁰ Dünya mercan resiflerinin %30'una sahip olan bölgede; küresel balıkçılığın %10'u gerçekleştirilmektedir.⁵¹ Bu durum özellikle kıyı ülkelerinin sahil kesiminde yaşayan nüfusu için geçim kaynağı açısından hayati derecede önem arz etmektedir.⁵² ÇHC; dünyanın en büyük balık ürünleri tüketicisi ve ihracatçısı durumundadır. Vietnam'ın 71,6 milyar \$'lık ihracatının %7'sini balık ticareti oluşturmaktadır.⁵³ Filipinler'in GSMH'nin %5'ine yakını balık ticaretinden elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.⁵⁴

Asya Pasifik bölgesi ve özelinde de Güneydoğu Asya ve Doğu Asya ülkeleri için diğer mal ve hizmet ticareti, sürdürülebilir ekonomik kalkınmaları için hayati önem arz etmektedir. Bu ticaretin de önemli bölümü ise hiç şüphesiz ki deniz yoluyla yapılan ticarete dayanmaktadır.⁵⁵ Bölge yaklaşık 5,3 trilyon dolarla dünya genelindeki deniz ticaretinin %30'una tekabül eden ticaret hacmine sahiptir.⁵⁶ Ayrıca kıyıdaş ülkeler sahip oldukları birçok önemli liman ticari açıdan kritik önemi haiz bulunmaktadır. Bölgenin 2015 yılına ait genel ticaret hacmi aşağıdaki tablo 2'de gösterilmiştir.⁵⁷

⁵⁰ Eugene C. La Found, "South China Sea",

⁵¹ Max Fisher, "The South China Sea: Explaining the Dispute", *The New York Times*, http://www.nytimes.com/2016/07/15/world/asia/south-china-sea-dispute-arbitration-explained.html?_r=0 [Erişim Tarihi: 11.11.2016].

⁵² *age*.

⁵³ Canisius College, "South China Sea", http://www3.canisius.edu/~diciccoj/MUN_2014_CSC_SoChinSea.pdf [Erişim Tarihi: 11.11.2016].

⁵⁴ *age*.

⁵⁵ Ronald O'Rourke, *China's Actions in South and East China Seas: Implications for U.S. Interests-Background and Issues for Congress*, (Washington, 2018), s. 5, <https://www.fas.org/sfp/crs/row/R42784.pdf> [Erişim Tarihi: 11.11.2016].

⁵⁶ *age*.

⁵⁷ ASEAN, "Top Ten ASEAN Trade Partner Countries/Regions, 2015", http://asean.org/storage/2016/06/table20_as-of-30-Aug-2016-2.pdf [Erişim Tarihi: 10.10.2016].

Tablo 2: Güneydoğu Asya 2015 Yılı Ticaret Hacmi

ASEAN

Ağustos 2016 itibarıyla

Country	Yüz ölçümü	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu	Yıllık Nüfus Artışı	GSMH	Kişi Başı GSMH		Uluslararası Ticaret			Yabancı Doğrudan Yatırım Akışı	
	km ²	Bin	Kişi Başına km ²	percent	ABD \$ milyon	ABD \$	ABD \$ PPP	İhracat	İthalat	Toplam Ticaret	ABD \$ milyon	ABD \$ milyon
	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2014	2015
Brunei	5.769	417,2	72	1,3	12.909	30.942	87.117	6.350	3.042	9.392	568	171
Kamboçya	181.035	15.405,2	85	1,5	18.463	1.198	3.578	8.839	10.838	19.676	1.727	1.701
Endonezya	1.913.579	255.461,7	133	1,3	857.603	3.357	11.108	150.282	142.695	292.977	21.810	16.073
Laos	236.800	6.902,4	29	1,4	12.639	1.831	5.466	3.714	3.049	6.763	913	1.079
Malezya	330.290	30.485,3	92	0,7	294.390	9.657	26.515	199.869	175.961	375.830	10.875	11.290
Myanmar	676.577	52.476,0	78	1,9	65.392	1.246	5.275	11.432	16.844	28.275	946	2.824
Filipinler	300.000	101.562,3	339	1,7	289.503	2.850	7.241	58.648	70.295	128.944	5.815	5.724
Singapur	719	5.535,0	7.697	1,2	291.938	52.744	85.021	366.344	296.765	663.109	74.420	61.285
Tayland	513.120	68.979,0	134	0,5	395.726	5.737	16.064	214.396	202.751	417.147	3.720	8.027
Vietnam	330.951	91.713,3	277	1,1	193.407	2.109	6.083	162.014	165.730	327.744	9.200	11.800
ASEAN	4.488.840	628.937,3	140	1,3	2.431.969	3.867	11.009	1.181.889	1.087.970	2.269.859	129.995	119.975

Kaynak: http://asean.org/storage/2016/06/table20_as-of-30-Aug-2016-2.pdf (30.09.2016)

Deniz ulaşım/ticaret güzergâhları açısından bölgeye bakıldığında; Asya Pasifik, ihtiyaç duyulan enerji ticareti ile diğer ticari mal ve hizmetlerin tedarikinde GÇD üzerindeki ulaşım/ticaret güzergâhlarına bağımlı durumdadır. Tonaj bazında dünya ticaretinin yarısından fazlasının geçtiği bu denizdeki ulaşım/ticaret koridorlarını kontrol edebilecek oluşumlara sahip olmak avantaj olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca enerji güvenliği açısından ihtiyaç duyulan petrol ve doğalgaz ithalatının; istenilen yer ve zamanda, herhangi bir politik kriz veya terörizm kaynaklı olumsuz etkilerden uzak bir şekilde sorunsuz icrası, gerek ithal eden ülke gerekse ihracat yapan ülke açısından önem arz etmektedir. Zira bir kriz/savaş durumunda ihtiyaç duyulan enerji sevkiyatının sektöre uğraması şüphesiz lojistik açıdan anlaşmazlığın tarafı olsun olmasın bölgedeki güzergâhlara bağımlı ülkeleri sıkıntıya sokacaktır. Ayrıca bu güzergâhları kontrol eden ülkeler tarafından bu durum üçüncü ülkelere karşı politik açıdan bir koz ve caydırıcılık unsuru olarak kullanılabilecektir.

2.3. GÇD Sorunu

2.3.1. GÇD Sorununun Tarihsel Süreci

GÇD, tarihin değişik dönemlerinde politik, ekonomik ve askeri gelişmelere bağlı olarak değişik açılardan önem kazanmıştır. Konu hakkında yazılı kaynakların azlığı nedeniyle GÇD'ndeki faaliyetlerin çok eski tarihi hakkında net tarihler

verilememektedir. Bu döneme ait edinilen bilgiler daha çok uzun süredir varlığını sürdüren Çin hanedanlıklarına ait kaynaklar ile arkeolojik çalışmalara dayanmaktadır.⁵⁸

MÖ 6000-1000 yılları arasındaki dönemde GÇD'nde; başlangıçta gemi inşa teknolojisinin gelişimine paralel olarak öncelikle kıyıların kullanılmaya, uzun menzilli gemilerin inşa edilmeye başlanması ile diğer yakın coğrafyalara ticaret ve askeri amaçlarla seyahat maksatlı istifadeye başlandığı düşünülmektedir.⁵⁹

Spratly ve Paracel Adaları'nın; MÖ 206-MS 220 tarihleri arasında Çin'de hüküm sürmüş Han Hanedanlığı döneminde keşfedildiği ve kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir.⁶⁰ MÖ 100'den sonra, Çin'den GÇD vasıtasıyla Orta Doğu ve Avrupa'ya ulaşan tarihi "Deniz İpek Yolu" güzergâhının belirmeye başladığı tahmin edilmektedir.⁶¹ Bu dönemde günümüz Hindçini bölgesinde kurulan Funan Devleti; özellikle 1'inci yüzyılda sahip olduğu gelişmiş donanma sayesinde bölgedeki 10'dan fazla krallıkla savaşarak hâkimiyetini sağlamlaştırmaya ve GÇD üzerindeki deniz ticaretinin kontrolünü elinde tutmaya çalışmıştır. Sahip olduğu ticaret gemileri sayesinde GÇD üzerinden Hindistan, Akdeniz, Orta Doğu, Mezabotomya, Afrika gibi coğrafyalar ile ticari ilişkiler kurmuştur.⁶² Bununla birlikte gemi teknolojisinde yaşanan gelişmeler neticesinde kıyıya bağımlı olmadan daha açık denizde seyredebilen gemilerin inşasında geri kalması, ekonomik anlamda gerilemesine ve müteakiben de çöküşüne zemin hazırlamıştır. 6'ncı yüzyıldan itibaren Güneydoğu Asya'da öne çıkan devletler ise Srivijava, Champa ve Çin olmuştur.⁶³

8-12'nci yüzyıllar arası dönemde, Malakka Boğazı'nın her iki tarafı dâhil Java, Borneo, Sumatra gibi bölgenin önemli bir kısmında, Srivijava devleti hâkim olmuş, GÇD üzerindeki ticareti kontrol etmiştir.⁶⁴ Srivijava devletinin en önemli

⁵⁸ Angela Schottenhammer, "The China Seas in World History: A General Outline of The Role of Chinese and East Asian Maritime Space From Its Origins to c. 1800", **Science Direct**, c. 1, s. 2, (2012): ss. 63-86, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212682112000261> [Erişim Tarihi: 10.10.2016].

⁵⁹ **age**.

⁶⁰ Jon M. Van Dyke, Dale L. Bennett, "Islands and the Delimitation of Ocean Space in The South China Sea", **Ocean Yearbook** **10** (1993): s. 64, https://era.library.ualberta.ca/files/wd375x42z/Hong_Nong_Spring%202010.pdf [Erişim Tarihi: 10.10.2016].

⁶¹ Hye Jin Lee, **Maritime History: The South China Sea Until The Later 19th Century**, <https://www.zum.de/whkmla/sp/1314/hyejin/lhj1.html> [Erişim Tarihi: 09.09.2017].

⁶² **age**.

⁶³ Hye Jin Lee, **age**.

⁶⁴ Stein Tonnesson, **An International History of the Dispute in The South China Sea**, c. 6, (Routledge, 2001), ss. 3-22, <http://www.cliostein.com/documents/2001/01%20rep%20eai.pdf> [Erişim Tarihi: 09.09.2017].

rakiplerinden biri olan ve günümüzde Vietnam'ın bulunduğu bölgede kurulan Champa devleti bölgede etkisini gösteren bir diğer önemli güç olmuştur. GÇD'ndeki uzun kıyı kesimi sayesinde; ticaretten önemli derecede faydalanmış, bunun yanında bir dezavantaj olarak sıklıkla bu bölgeden gelen saldırıların hedefi olmuştur. 10-11'inci yüzyıllar arasında denizcilikte kartoğrafyanın gelişmesi, pusulanın icadı gibi yenilikler; GÇD ve yakın bölgelere yapılacak seyrüseferleri daha kolay hale getirmiş, daha büyük gemiler ile daha uzun mesafelere seferler düzenlenmesine sebep olmuştur.⁶⁵

12-15'inci yüzyıllar arası ise Çin Hanedanlığı bu denizde aktif rol oynamaya başlamıştır.⁶⁶ 1132'de Çin Donanması kurulmuştur.⁶⁷ 15'inci yüzyılda Çin'de uzun menzilli gemi yapımının yasaklanması ile Çin etkisi bölgede azalmıştır. Bu durum en çok Kore, Japonya ile Hint Okyanusu'na kıyıdaş deniz ticareti ile iştigal eden devletler ile Arap ve Farslı tacirlerin işine yaramıştır. 16'ncı yüzyıldan itibaren; Hollanda, Portekiz, İspanyol, İngiliz ve Fransız ticaret gemileri bölgeye gelmeye başlamışlardır. Bu süreçte, bir dönem Arap tüccarların bölgede oynadığı aktif rolü, bu sefer Avrupalı tüccarlar, birçok kıyı şehir ve limanların kontrolünü sağlayarak oynamaya başlamışlardır. Bu kapsamda bölgeye gelen ilk Avrupalılar olan Portekizliler 1511'de Malakka'yı ele geçirmiş ve 1557'den itibaren ise Macau'da sürekli varlık bulundurmaya başlamışlardır. 1571'de İspanyollar Manila'yı almışlardır. Hollandalılar ise 1612'de Malakka'yı alarak 17'nci yüzyıla kadar iyi kâr getiren baharat ticaretini kontrol etmiş, kısa bir süre de olsa Tayvan'ı işgal etmişlerdir. Avrupalıların gelişi, bölgede silah, barut, altın gibi eşyaların kullanımı, egemenlik, açık denizlerde seyahat özgürlüğü gibi kavramların ön plana çıkması, deniz hukuku açısından kara-deniz sınır ayrımının yapılması, sınırların belli işaretler ile belirlenmesi gibi hususların yaygınlaşmasına neden olmuştur. 18'inci yüzyılda Avrupalı devletlerin etkisi nispeten azalmış, geçici de olsa Çin etkisi artmıştır. Bu durum özellikle İngiliz ve Fransızlara ait gelişmiş gemilerin bölgede etkin rol oynamaya başlaması ile yeniden tersine dönüşerek sömürgeci devletlerin etkisinin artmasına neden olmuştur. 19'uncu yüzyıla kadar gerek Portekizlerin gerekse de İspanyol ve Hollandalıların sömürge yöntemi daha çok ticaretin ele geçirilmesi şeklinde olmuş, 19'uncu yüzyıldan itibaren İngiliz ve Fransızların bölgedeki birçok yeri sömürgeleştirmesi yeni bir yöntem olarak ön plana çıkmıştır. Bu dönemde GÇD'ne kıyıdaş birçok ülke Avrupalılar tarafından birer sömürge haline getirilmişlerdir. Bu kapsamda İngilizler tarafından; Singapur kurulmuş, 1824'de

⁶⁵ Lee, *age*.

⁶⁶ Tonnesson, *age*, s. 3.

⁶⁷ Lee, *age*.

Malakka Hollandalılardan, 1841'de Hong Kong Çin'den alınmış, Endonezya'da Hollanda ve Filipinler'de İspanyol hâkimiyeti söz konusu olmuştur. Dönemin güçlü monarşileri olan Çin, Japonya ve Tayland ise hâkimiyet altına alınamasalar da, zorla, sınırlarını sömürgeci devletlerin etkilerine açık hale getirmek zorunda kalmışlardır.⁶⁸

1839-1842 yılları arasında İngiltere ile Çin arasında Afyon Savaşı yaşanmıştır.⁶⁹ Bu savaş sonucunda 1842'de imzalanan Nanking Anlaşması ile Çin kapılarını Avrupalı sömürgecilere açmak zorunda bırakılmıştır.⁷⁰

Çin'in GÇD'ndeki oluşumlara yönelik resmi olarak ilk egemenlik iddiası, 1876'da Çin'in İngiltere büyükelçisinin Paracel Adaları'nın kendisine ait olduğunu bildirmesi ve 1883'de Spratly Adaları üzerinde yer ölçme işlemleri yapmaya çalışan bir Alman ekibin Çinlilerce adalardan kovulmasıyla başladığı düşünülmektedir.⁷¹

19.yy'ın sonlarına doğru bölgede İngiliz ve Fransızların yanında ABD ve Japonya da bölgede etkili olmaya başlamıştır. 1894'de Çin-Japonya Savaşı yaşanmış, savaş sonucunda Japonya bölgede önemli bir güç olmuştur. Japonya, Çin'in bölgesel etkinliğini sınırlamaya ve kendi hâkimiyetini artırmaya çalışmış, Tayvan'ı yönetmeye başlamıştır. Bu dönemde, Japonya tarafından Spratly ve Paracel Adaları kullanılsa da resmi olarak hak iddiasında bulunulmamıştır. Bu arada ABD, 1898 ABD-İspanya Savaşı sonucunda Filipinler'i alarak bölgeye yerleşmiştir.⁷²

1899'da ABD tarafından hazırlanan ve Rusya, Almanya, İngiltere, Fransa tarafından da uyulacağına yönelik taahhütte bulunan uzlaşısı ile Çin'deki etki alanlarında daha rahat şekilde ticareti kolaylaştıran "Açık Kapı Politikası" uygulamaya konulmuştur.⁷³

1900'de Çin'de faaliyet gösteren tüm Avrupalı sömürgecilerin ülkeden çıkarılmasını amaçlayan Boxer Ayaklanması meydana gelmiş, amacına ulaşmadan Avrupalılarca bastırılmıştır.⁷⁴ 1900'lerin başında yalnızca Çinliler, Paracel Adaları üzerinde birtakım iddia da bulunmuş, 1902'de ilk resmi Çin devriyesi Paracel Adaları civarında yapılmaya başlanmıştır. 1911'de Çin Devrimiyle, Qing Hanedanlığı

⁶⁸ Tonnesson, *age*, ss. 3-6.

⁶⁹ Kenneth Pletcher, "Opium Wars", <https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars> [Erişim Tarihi: 15.07.2018].

⁷⁰ Pletcher, *age*.

⁷¹ Van Dyke, Bennett, *age*, s. 64.

⁷² Tonnesson, *age*, s. 5.

⁷³ Britannica, "Open Door Policy", <https://www.britannica.com/event/Open-Door-policy> [Erişim Tarihi: 15.07.2018].

⁷⁴ Britannica, "Boxer Rebellion", <https://www.britannica.com/event/Boxer-Rebellion> [Erişim Tarihi: 15.07.2018].

yıkılarak yaklaşık 2000 yıllık Çin Hanedanlığı'na son verilmiş, yerine Çin Cumhuriyeti kurulmuştur. Yaşanan iç karışıklıklar ve istikrarsızlıklar nedeniyle Çin, bu dönemde GÇD'nde yaşanan gelişmelere uzak kalmıştır. 1.Dünya Savaşını (1.D.S.) müteakip yıllarda, Japon şirketler tarafından, Spratly ve Paracel Adaları bölgesinde çeşitli ticari amaçlı girişimlere başlanmıştır. 1932'de Japonya Mançurya'yı işgal ederek genişleme politikası gütmeye başlamış, 1937'den itibaren ise Çin ile mücadeleye girişmiştir. Bu durum GÇD'nde çıkarları olan diğer devletleri de içine alan bölgesel güç mücadelesini daha da alevlendirmiştir. Japonların girişimlerinden etkilenen Fransızlar da bu adaların bulunduğu bölgeye gözlerini çevirmiş, 1930-1933 yılları arasında bu adaların bir kısmı üzerinde hak iddiası ile işgal etmiştir. Böylelikle bölgede Çin, Japonya ile Fransa arasında birbiri ile çatışan egemenlik iddiaları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.⁷⁵

Fransa, Vietnam'ın hamisi olarak, 1938'de Paracel Adaları üzerinde devamlı faaliyet gösteren bir üs kurmuş ve Vietnam adına bu adalar üzerinde hak iddia etmiştir. 1939'a gelindiğinde Japonya, Spratly ve Paracel Adaları üzerinde askeri üs kurmuş, bu durum 1945'e kadar devam etmiştir. Bu dönem İngiltere'nin uluslararası arenadaki etkisini kaybetmeye başladığı sürece denk gelmiş, bölgedeki çıkarlarının koruyuculuğunu Fransa'ya bırakmıştır. Fransa ise güçlü Japonya'nın bölgesel etki ve girişimlerine karşı etkin bir direnç gösterememiştir. Böylelikle Japonya'nın bu iki ada üzerinde kontrolü artmıştır. Japonya'ya karşı ABD ve o dönem iç karışıklıklarla meşgul olan Çin de etkin bir varlık gösterememiştir. 1942'den itibaren başlayan süreçte dünya genelinde sömürgecilik döneminin sona erip bağımsız yeni devletlerin ortaya çıktığı görülmeye başlanmıştır. Bu kapsamda özellikle Soğuk Savaşın da etkisiyle yaşanan ideolojik kamplaşmalar ve yeniden şekillenen ittifaklar, GÇD bölgesinde yeni gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. 1942-1945 yılları arasında GÇD'nde baskın güç yine Japonya olmuş, bölgede yeni ülkeleri bağımsızlıkları yönünde sömürgeci Avrupalı devletlere karşı desteklemiştir. Japonya'nın 2. Dünya Savaşında (2.D.S.) yenilmesinin ardından, Vietnam ve Endonezya'da milliyetçi rejimler iş başına geçmiştir.⁷⁶

1946'da Fransa ile Vietnam arasında 1. Hindçini Savaşı başlamıştır. 1954'e kadar süren savaş sürecinde Kamboçya ve Laos bağımsızlığa kavuşmuş, Vietnam ise Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmıştır.⁷⁷

⁷⁵ Tonnesson, *age*, ss. 5-9.

⁷⁶ *age*, ss. 9-14.

⁷⁷ Britannica, "Indochina Wars", <https://www.britannica.com/event/Indochina-wars> [Erişim Tarihi: 01.07.2018].

1946'da bağımsızlığını kazanan fakat ABD etkisi altında kalmaya devam eden Filipinler içerisindeki bir grup milliyetçi kesim; Spratly Adaları üzerinde hak iddia etmiş, ABD ise 1898'de yapılan anlaşmayı ileri sürerek, ülkenin batı sınırlarının Spratly Adaları'nı kapsamadığı gerekçesi ile bu iddialara karşı çıkmıştır. ABD'nin Spratly ve Paracel Adaları ile ilgilenmemesinin diğer bir nedeni olarak küçük çaplı oluşumlar için ÇHC ve Fransa ile karşı karşıya gelmek istememesi olduğu da değerlendirilmektedir.⁷⁸

1946'da Çin (*Chiang Kai-shek Hükümeti*) tarafından Spratly ve Paracel Adaları'ndaki Woody ve Itu Aba Adalarına kendi egemenliğini gösterecek şekilde işaretlemeler yapılmıştır. 1947'de Çin yönetimi neredeyse GÇD'nin %85'i üzerinde hak iddia eden ve sınırları ilk önce 11 çizgi ile belirtilen daha sonra ise 9'a düşürülen "9 Çizgili Haritayı" yayımlamıştır. 1949'da yaşanan Çin iç savaşı neticesinde komünist bir rejim ile yönetilecek olan ÇHC kurulmuş, aynı yıl içerisinde Hollanda hâkimiyetinden kurtulan Endonezya bağımsızlığa kavuşmuştur. 1950'de ÇHC, SSCB ile ittifak anlaşması imzalamış, o dönem SSCB'nin ÇHC'ne gönderdiği yardımlar için ana ikmal güzergâhı olarak GÇD kullanılmış, ABD önderliğindeki antikomünist blok ise bu yardımları engellemek için GÇD üzerindeki güzergâhların kullanılmasını engellemeye çalışmıştır. Avrupa'da yaşanan Soğuk Savaş; 1950-1953 yılları arasında yaşanan Kore Savaşı ile Asya-Pasifik bölgesine taşınmış, ABD bölgedeki Subic Körfezi (*Filipinler*), Okinawa (*Japonya*) ve Cam Ranh Körfezi'nde (*Vietnam*) askeri deniz üssü kurmuş, Tayvan Boğazı'na konuşlanmıştır. Bu dönemde, Kuzey Vietnam, SSCB ve ÇHC'nin liderliğindeki Komünist bloğun etkisi altında bulunduğu için GÇD'ndeki adalara ilişkin ÇHC iddialarına açıkça karşı çıkamamıştır. Fakat Güney Vietnam, ABD ve Batı etkisinde olması ve Kuzey Vietnam'a göre daha uzun bir kıyı kesimini kontrol ediyor olmasının da etkisiyle adalar üzerinde hak iddialarında bulunmuştur. Bununla birlikte o dönemde Paracel Adaları'nın tümüyle Güney Vietnam'ın, Spratly Adaları'nın ise kendisine ait olduğu görüşünde olan Fransa'nın etkisi altında bulunmaktaydı. 1951'de ABD liderliğindeki Müttefik ülkelerle Japonya arasında San Francisco Barış Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Japonya, 2.D.S. sonucunda yenilerek savaştan çekilmiş, Kore yarımadası, Kuril Adaları, Famoso Adası(*Tayvan*), Spratly ve Paracel Adaları gibi işgal ettiği oluşumlardan çekilmeyi kabul etmiştir. Görüşmelere, ikiye ayrılmış olan ÇHC hükümetinin ikisi de katılmamış, buna karşılık, Kuzey ve Güney Vietnam katılarak tezlerini savunma fırsatı elde etmiştir. Komünist blok ülkeleri, ÇHC'nin tezini desteklerken, Fransa, Güney Vietnam'a destek vermiştir. Fakat ABD ve

⁷⁸ Tonnesson, *age*, ss. 9-14.

İngiltere'nin adalar konusunda çekimser kalmıştır. Adaların önceki sahibinin ÇHC olduğu bilinmesine karşın, bahse konu Anlaşma'da oluşumların aidiyeti konusuna değinilmemiş, bu durum GÇD sorununa ayrı bir belirsizlik katmıştır.⁷⁹

1954'de ÇHC tarafından Tayvan'a yakın adalara topçu atışı açılmasıyla 1. Tayvan Boğazı Krizi yaşanmış, ÇHC'nin bu girişimine tepki olarak ABD ile Tayvan arasında "Karşılıklı Savunma Anlaşması" imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ABD, Tayvan'ın ÇHC tarafından saldırıya uğraması halinde koruma sözü vermiştir.⁸⁰

1955'te ÇHC ve SSCB destekli Kuzey Vietnam ile anti-komünist Güney Vietnam arasında Vietnam Savaşı ya da diğer adıyla 2. Hindçini Savaşı başlamıştır. Bu savaşta ABD; bir ülkenin (*Güney Vietnam*) komünist bir yönetim tarafından ele geçirilmesinin bölgedeki diğer devletlerin de (*özellikle Tayland, Laos, Kamboçya, Malezya, Endonezya gibi*) komünizm tehlikesi altına girmesinin önünün açılmasını ifade eden "Domino Teorisi" yaklaşımı kapsamında, Güney Vietnam'ı desteklemiştir. 1956'da Thomas ve Filemon Cloma kardeşler önderliğinde bir grup Filipinli aktivist Palawan Adaları'nın batısında kalan Spratly Adaları'ndan bazılarının sahipsiz kaldığı iddiası ile buralara bir keşif ekibi göndermiş ve "*Kalaya'an (Özgür Topraklar)*" adını vererek kendilerinin olduğunu iddia etmiştir. Tayvan, buraları işgal eden Filipinlileri çıkararak adaları işgal etmiştir. 1957'de Fransa'nın bölgeden çekilmesini müteakip Güney Vietnam'ın GÇD üzerindeki oluşumlara yönelik askeri varlık bulundurma girişimleri başlamıştır. Aynı yıl Malezya bağımsızlığını ilan etmiştir.⁸¹ 1958'de ÇHC tarafından Tayvan yakınlarındaki adalara yeniden topçu atışı yapılması ile 2. Tayvan Boğazı Krizi patlak vermiştir. Bu olay üzerine ABD'ye ait askeri gemilerin bölgeye gönderilmesinin ardından kriz sona ermiştir.⁸²

1950'lerde başlayan ÇHC-SSCB yakınlaşması 1960'lara gelince, komünizmin liderliği konusunda sürtüşme nedeniyle bozulmaya başlamıştır. Bu sürtüşme, ÇHC'ni, ABD ile yakınlaşmaya sevk etmiştir. 1967'de Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Singapur'dan oluşan Güneydoğu Asya Ülkeler Birliği (ASEAN) kurulmuştur. Böylelikle bölgede, bir yanda komünist Hindçini diğer yanda antikomünist bir blok olan ASEAN olmak üzere iki ana kutup oluşmuştur. ABD; 2.D.S. sonunda Japonların teslim olmasının ardından 1975'de başlayan Vietnam Savaşı sonuna kadar bölgedeki en önemli güç olmuş GÇD'ndeki en güçlü donanma

⁷⁹ *age*, ss. 9-14.

⁸⁰ PBS, "A Review of The US-China Face Off", <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/china/etc/cron.html> [Erişim Tarihi: 28.06.2018].

⁸¹ Tonnesson, *age*, ss. 9-14.

⁸² PBS, *age*.

ABD'ye ait olmuştur. Bu dönemde ÇHC-SSCB ittifakına rağmen her iki ülke de bölgede önemli bir varlık gösterememişlerdir.⁸³

1971'de ÇHC, BM'e üye olmuştur. 1973'de başlayan deniz hukukuna ilişkin kodifikasyon çalışmaları sonucunda 1982'de BMDHS imzaya açılmıştır. Bölgede petrol çıkarılma ihtimali, 1973'de yaşanan petrol krizi ile daha da ön plana çıkmıştır. Filipinler; 1971'de resmi olarak Spratly Adaları'nın batı kısmında yer alan Kalayaan'ı ilan ederek önceki girişimlerini desteklemiş, 1974'de Reed Bank bölgesinde bazı oluşumları petrol arama gayesi ile işgal etmiştir. Güney Vietnam; bazı ABD'li petrol şirketleri ile Spratly Adaları'nın batısında petrol arama faaliyeti için anlaşmıştır. Bruney ise bölgede kendine yakın kıyılarda petrol çıkaran ilk ülke olmuştur. GÇD'nin en önemli petrol rezervlerini içine alan Borneo'nun kuzeyine yönelik Malezya tarafından; 1966 ve 1969'da kıta sahanlığı kanunu çıkarılmış, 1979'da bu sınırları gösteren bir harita yayımlanmış, 1983-1986 yılları arasında bu bölgedeki bazı oluşumları işgal edilmiştir. Vietnam Savaşı'nın son yıllarında Kuzey Vietnam ile ÇHC arasındaki ilişkiler kötüleşmeye başlamıştır. Vietnam Savaşı'nı sona erdiren 1973 Paris Antlaşması'nın ardından, 1974 Güney Vietnam-ÇHC çatışması sonucu Güney Vietnam Paracel Adaları'nın batısından çıkarılmıştır. Güney Vietnam, bu olaya tepki olarak Spratly Adaları'ndaki bazı oluşumları işgal etmiştir. 1976'da birleşik bir Vietnam'ın kurulması ile bu ülke GÇD sorununda Güney Vietnam'ın izlediği politikalar benimsemeye başlamıştır. Vietnam'ın, SSCB'den aldığı desteğin de etkisiyle Kamboçya'yı işgal ederek genişleme politikası gütmeye başlaması üzerine ABD ile aynı safta yer alan ÇHC, Vietnam'ın kuzey bölgelerini işgal etmiştir. 1978'den itibaren ÇHC'nin ekonomik sisteminin değiştirilmesine yönelik atılan adımlar neticesinde oluşturulan ticaret filoları, bu filoların istifade ettiği GÇD üzerindeki ticaret güzergâhları ve bu güzergâh ve filoların gereksinim duyduğu güvenlik ihtiyacı; 1982'den itibaren ÇHC'ni donanma alanında yeni adımlar atmaya yöneltmiştir.⁸⁴

1979'da ABD ile Tayvan Arasında "Tayvan ile ilişkiler Anlaşması (*Taiwan Relations Act*)" imzalanmıştır. Anlaşmayla ABD tarafından savunma nitelikli silah satışının ve Tayvan'a bir dayatma vuku bulması durumunda, ABD müdahalesinin önü açılmıştır.⁸⁵ 1982'de BMDHS'nin imzaya açılmasının ardından ÇHC, Spratly Adaları'nın bazılarını işgal etmiş, böylelikle Vietnam tarafından daha önce işgal edilen bazı oluşumlar ile sınır komşusu olmuştur. 1984'de Bruney; İngiliz

⁸³ Tonnesson, *age*, ss. 14-19.

⁸⁴ *age*, ss. 14-19.

⁸⁵ PBS, *age*.

hâkimiyetinden kurtularak tam bağımsızlığını ilan etmiştir. 14 Mart 1988'deki ÇHC-Vietnam arası küçük çaplı bir çatışma sonucu Vietnam, kontrolü altındaki oluşumları kaybetmiştir.⁸⁶

1992'de ASEAN tarafından GÇD sorununa yönelik olarak, tarafların güç kullanmamasını ve yaşanabilecek krizlerin barışçıl yollar ile çözülmesi gerektiğini vurgulayan, ASEAN ülkelerinin GÇD sorununa yönelik tutumlarını ortaya koyan, fakat hukuksal bağlayıcılığı bulunmayan 1992 Manila Deklarasyonu ilan edilmiştir. Bu dönem içerisinde 1994'de; 1982 BMDHS yürürlüğe girmiş, 1995'de; Vietnam ASEAN'a katılmış, ÇHC tarafından Mischief Resifi'nin işgal edilmesiyle Filipinler ile ÇHC arasında 1995 Mischief krizi patlak vermiştir.⁸⁷

1996'da; Tayvan'ın başkanlık seçimlerine doğru gittiği bir süreçte, bu duruma bir tepki olarak ÇHC tarafından Tayvan kıyılarına yakın kesimde askeri tatbikatlar icra edilmiş, kıyıya yakın bölgeye atışlar yapılmıştır. Bu durum 3. Tayvan Boğazı krizine neden olmuştur.⁸⁸ Aynı yıl ÇHC, 1982 BMDHS'ne taraf olmuştur.⁸⁹ 1997'de; 156 yıllık İngiliz hâkimiyeti sona ererek Hong Kong, kapitalist sistem ve özerkliğin muhafazası şartıyla, ÇHC'ne devredilmiştir.⁹⁰ 1999'dan itibaren ÇHC tarafından, GÇD'de hak iddia ettiği kısımlarda tek taraflı olarak, her yıl haziran ve temmuz aylarını kapsayan 2 aylık avlanma yasağı uygulamaya konulmuştur.⁹¹

2001'de; ÇHC, Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) üye olmuştur. 2002'de; ASEAN ile ÇHC arasında GÇD sorunu üzerinde uzlaşmış davranış ilkelerinin belirlenmesini öngören fakat hukuksal bağlayıcılığı bulunmayan "2002 GÇD'de ASEAN-ÇHC Davranış Kuralları Bildirisi (*2002 ASEAN-China Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea*)" yayımlanmıştır.⁹²

14 Mart 2005'de; ÇHC, Vietnam ve Filipinler arasında, GÇD'nin yaklaşık 143,000 km²'lik kısmında ortaklaşa hidrokarbon kaynak aranmasının önünü açan bir

⁸⁶ Tonnesson, *age*, ss. 14-19.

⁸⁷ *age*, ss. 19-22.

⁸⁸ J. Michael Cole, "The Third Taiwan Strait Crisis: The Forgotten Showdown Between China and America", <http://nationalinterest.org/feature/the-third-taiwan-strait-crisis-the-forgotten-showdown-19742> [Erişim Tarihi: 01.07.2018].

⁸⁹ Tonnesson, *age*, ss. 19-22.

⁹⁰ PBS, *age*.

⁹¹ Tran Truong Thuy, "Recent Development In The South China Sea: From Declaration To Code Of Conduct", <http://nghiencuubiendong.vn/en/conferences-and-seminars/second-international-workshop/586-recent-development-in-the-south-china-sea-from-declaration-to-code-of-conduct-by-tran-truong-thuy> [Erişim Tarihi: 30.06.2018].

⁹² Ian Storey, "Assessing the ASEAN-China Framework for the Code of Conduct for the South China Sea", *ISEAS Yusof Ishak Institute*, s. 2 (2017): s. 5, https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2017_62.pdf [Erişim Tarihi: 01.07.2018].

anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ilk defa soruna taraf üç devlet arasında bir uzlaşmaya varılabilmektedir.⁹³ 2007’de; ÇHC tarafından Spratly ve Paracel Adalarının yönetimini içine alan Sansha şehri kurulmuştur. 2009’da; 1982 BMDHS’ni kabul eden ülkelere, 13 Mayıs 2009’a kadar, 200 milden sonrası için kıta sahanlığı sınırlarını, BM Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Komisyonuna (UN CLCS) bildirim zorunluluğu için verilen miadın sona ermesi kapsamında; Vietnam, Malezya, Filipinler ve Brunei tarafından Komisyona başvuru yapılmıştır.⁹⁴ Aynı yıl Obama Hükümeti tarafından Asya Pasifik bölgesine yönelik olarak hazırlanan “Asya’ya Dönüş Stratejisi” ilan edilmiştir.⁹⁵

2010’da; ÇHC tarafından; Tibet, Tayvan gibi önemli konuları kapsayan ve “temel milli menfaatler (*core interest*)” olarak adlandırılan temel politika belgesine GÇD de dâhil edilerek, bu bölgedeki hak iddialarından geri adım dahi atılmayacağı ilan edilmiştir.⁹⁶ 2012’de; Filipinler tarafından ülkenin GÇD bölgesindeki sahip olduğu deniz alanını “Batı Filipin Denizi” olarak adlandıracağı ilan edildi.⁹⁷ Aynı yıl ÇHC’ne ait balıkçı tekneleri ile askeri gemilerinin Scarborough Sığılığı bölgesinde tespit edilmesinin ardından Filipinler bölgeye askeri göndererek gerginlik tırmandırılmış, ABD’nin de araya girmesi ile Scarborough Krizi sona ermiştir.⁹⁸

2013’de; Filipinler tarafından, ÇHC ile aralarında yaşanan GÇD’ndeki uyuşmazlık kapsamında, sorunun çözümüne yönelik olarak Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi’ne (*Permanent Court of Arbitration-PCA*) başvuru yapılmıştır. Aynı yıl ÇHC tarafından “Tek Kuşak Tek Yol Projesi (*One Belt One Road Initiative-OBOR*)” ilan edilmiştir. 2014’de; ASEAN ile ÇHC arasında GÇD’de beklenmedik karşılaşma durumunda tarafların hareketlerine yön veren fakat bağlayıcılığı bulunmayan davranış ilkeleri (*2014 Code for Unplanned Encounters at Sea-CUES*) ilan edilmiştir. 12 Temmuz 2016’da, Filipinlerin 2013’deki başvurusuna yönelik Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi tarafından ÇHC’nin hak iddialarını yasal

⁹³ Li, *age*, s. 17.

⁹⁴ Thuy, *age*.

⁹⁵ Cole, *age*.

⁹⁶ Thuy, *age*.

⁹⁷ Financial Times, “Timeline: South China Sea Dispute”, <https://www.ft.com/content/aa32a224-480e-11e6-8d68-72e9211e86ab> [Erişim Tarihi: 04.04.2017].

⁹⁸ Duke University, “Scarborough Shoal”, <http://people.duke.edu/~kcb38/ICB/v11summaries/ScarboroughShoal.pdf> [Erişim Tarihi: 30.06.2018].

olmadığını ve Filipinler'in tezlerini destekleyen kararı açıklanmıştır.⁹⁹ Aynı yıl, ABD tarafından yaklaşık 50 yıldır Vietnam'a uygulanan silah ambargosu kaldırılmıştır.¹⁰⁰

2016'da; ABD tarafından, Asya'ya Dönüş Stratejisi (*Pivot to Asia/Rebalancing*) kapsamında, küresel ekonominin %40'lık kısmını içine alan bölgede, ABD, Kanada, Meksika, Şili, Peru, Avustralya, Yeni Zellenda, Japonya, Malezya, Vietnam, Singapur, Bruney arasında gümrük tarifelerini azaltarak serbest ticareti öngören "Pasifik Bölgesi Ortaklık Anlaşması (*Trans Pasifik Partnership-TPP*)" imzalanmış, fakat onay sürecinin devam ettiği dönemde 2017'de, ABD resmi olarak Anlaşmadan çekilmiş, anlaşma yürürlüğe girmemiştir. Bunun üzerine, ABD haricindeki diğer ülkeler taafından, bu anlaşmanın büyük bölümünü muhafazayla, "Kapsamlı ve İlerleyici Pasifik Bölgesi Anlaşmasını (*Comprehensive and Progressive Trans Pacific Agreement-CPTPP*) 2018'de imzalanmış, imzacı tarafların onayının ardından yürürlüğe girmesi karara bağlanmıştır.¹⁰¹

2.3.2. GÇD Sorunu ve Uluslararası Hukuk

Geçtiğimiz yüzyıla kadar çok yavaş bir seyir izleyen uluslararası hukukun gelişimi, 20'nci 19'uncu yüzyıldan itibaren hız kazanmaya başlayarak yeni hukuk kuralları oluşturulmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Uluslararası deniz hukuku da uluslararası hukuk çatısı altında benzer bir seyir izlemiştir. Bu durumun bir sonucu olarak yeni uluslararası deniz hukuku kurallarının yürürlüğe girmesi, GÇD sorununu seyrini etkileyen önemli gelişmelerden biri olarak değerlendirilebilir.

GÇD sorunu hukuki kapsamda; uluslararası hukukun konusu olan GÇD üzerindeki oluşumlar üzerindeki egemenlik iddiaları ve 1982 BMDHS'nin konusunu teşkil eden bu oluşumların niteliği ve oluşturduğu deniz alanlarının sınırlarının belirlenmesi¹⁰², bu alanlardaki diğer devletlerin hakları ile birden çok ülkenin uyumsuzluğa taraf olması şeklinde ana hususları içine almaktadır.

2.3.2.1. UA Hukukun Etkisi

GÇD üzerindeki aidiyeti tartışmalı oluşumlar üzerinde egemenlik iddiası uluslararası hukukta ülke kazanma yolları kapsamında ele alınmaktadır. Uluslararası

⁹⁹ Storey, *age*, s. 3.

¹⁰⁰ BBC, "Obama Lifts US Embargo on Lethal Arms Sales to Vietnam", <https://www.bbc.com/news/world-asia-36356695> [Erişim Tarihi: 04.04.2017].

¹⁰¹ James McBride, "What is the Trans Pacific Partnership (TPP)?", <https://www.cfr.org/background/what-trans-pacific-partnership-tpp> [Erişim Tarihi: 07.10.2018].

¹⁰² Peter Dutton, "Three Disputes and Three Objectives: China and the South China Sea", *Naval War College Review*, (Sonbahar 2011): s. 64, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a619254.pdf> [Erişim Tarihi: 07.10.2018]

hukuka göre ülke kazanma yollarının; devir, işgal, katılma (doğal oluşum yoluyla), kazandırıcı zamanaşımı, fetih olup, bunlardan keşif ve fetih, günümüzde geçerliliği yitirmiş yöntemlerdir.¹⁰³ Bu yollardan özellikle keşif ve etkin işgal ile ülke kazanma yolları arasında bulunmamasına rağmen ileri sürülen “tarihsel hak (*historic rights*)” kavramları; GÇD uyuşmazlığına taraf ülkeler tarafından iddialarına dayanak olarak kullanılmaktadır.

Uluslararası hukukta ülke kazanma yollarına ilave olarak ÇHC ve Tayvan tarafından ileri sürülen “tarihsel hak” kavramı; GÇD sorununu çözümsüz hale sokmaktadır. Bu iki ülke tarafından; GÇD kapsamındaki iddialarının temel dayanağı olarak tarihsel bağlamda bu oluşumları ilk defa keşfederek işgal edenlerin ve uzun bir süre kullananların kendileri olduklarını ileri sürülmüş, tarihsel hak kavramına dayanılarak çizilen ve iddialarının kapsamını gösteren “9 Çizgili Harita” bu iddialarına kanıt olarak ileri sürülmüştür.

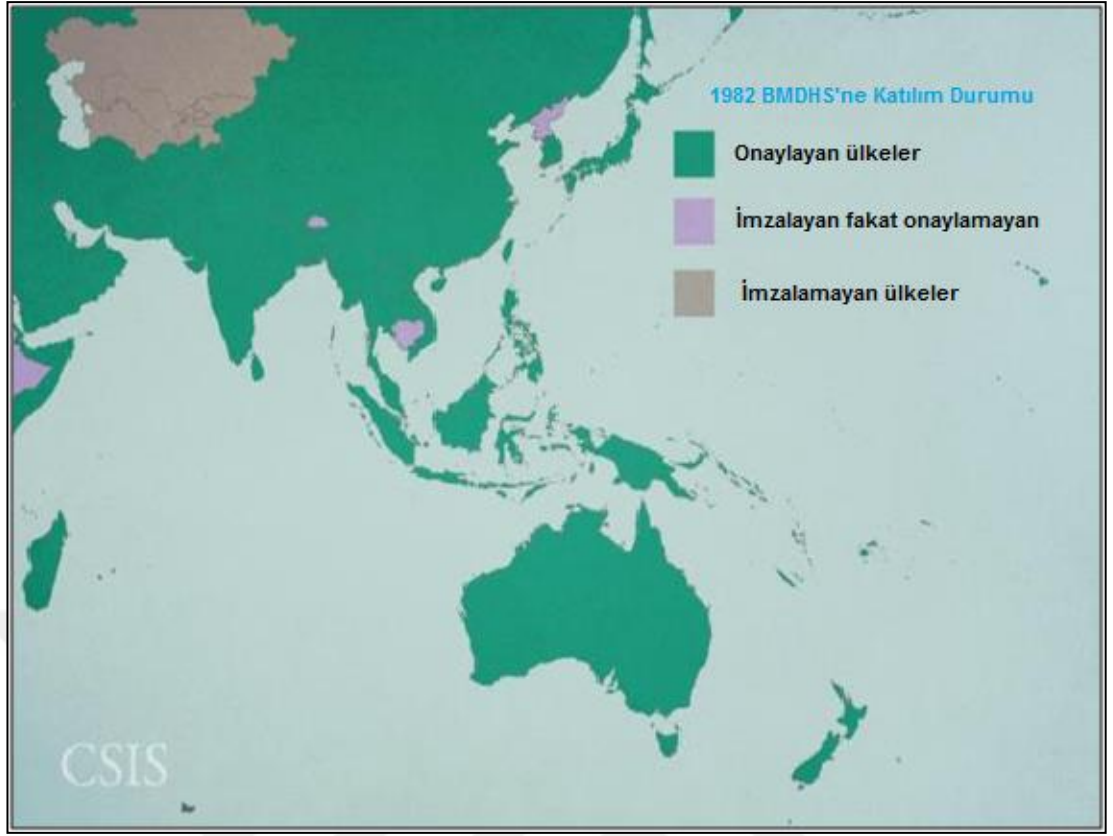
2.3.2.2. 1982 BMDHS’nin Etkisi

1982 BMDHS’nin 16 Kasım 1994’de yürürlüğe girmesi, GÇD sorununun tarihsel seyrini de etkilemiştir. 1982 BMDHS; deniz alanlarının belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesini içeren genel zemini oluşturarak, deniz alanlarına ve onların hukuki rejimlerine ilişkin tanımlamalar yapmıştır.¹⁰⁴ Ayrıca 1982 BMDHS, temelde egemenlik iddialarını kapsam dışı bırakmasına rağmen, doğrudan GÇD sorunundaki egemenlik iddialarını ilgilendiren bir takım yeni düzenlemeler getirmiştir. Aşağıdaki şekil 13’de; bölgedeki ülkelerin bahse konu sözleşmeye katılım durumları gösterilmektedir.¹⁰⁵

¹⁰³ Jennings ve Watts, *age*, s. 679.

¹⁰⁴ Nuray Karapınar, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar”, *Doğal Kay. ve Eko. Bült.* (2015), ss. 13-21.

¹⁰⁵ Center for Strategic and International Studies (CSIS).



Şekil 13: Güneydoğu Asya Ülkelerinin 1982 BMDHS'ne Katılım Durumları

Kaynak: Center for Strategic and International Studies (CSIS) (11.03.2016)

1982 BMDHS'nin getirdiği ve GÇD sorununu doğrudan ilgilendiren yenilikler şunlardır;

- Ada tanımının yeniden yapılması,
- Münhasır ekonomik bölge (MEB) kavramı,
- Kıta sahanlığı tanımının yeniden yapılması,
- Karasuları genişliğinin 12 mile kadar saptanabilmesi imkânı,
- Bitişik bölge sınırının 24 mile çıkarılması hakkı,
- Transit geçiş ile zararsız geçiş tanımı,
- Takimada devleti kavramı,
- Takimada suları kavramı,

– Uyuşmazlık mekanizmalarını oluşturulması.¹⁰⁶

1982 BMDHS ile ortaya çıkan denizlerle ilgili yeni hukuksal kurallar manzumesi; GÇD sorununun çözümünü daha karmaşık bir hale dönüştürmüştür. Bu sözleşme sonucunda GÇD sorunu; ikili görüşmeler bazında ilerleyen bir durumdan uluslararası boyuta taşınmıştır. Yine bu sözleşme ile sorunun hukuksal sınırları daha net olarak şekillenerek sorunun ana unsurları gün yüzüne çıkmıştır.¹⁰⁷

GÇD sorunu kapsamında soruna taraf devletlerin oluşumlar üzerindeki egemenlik iddiaları; bu oluşumların uygun olanlarının sahip olacağı deniz yetki alanlarına sahip olma avantajını da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda ada tanımını yeniden düzenlenmesi nedeniyle, GÇD üzerindeki oluşumların hukuksal statüleri yeniden sorgulanır hale gelmiştir. Önceki “ada” kavramının üzerine, 1982 BMDHS ile, ilave olarak “insan yaşamına elverişlilik” ve “ekonomik faaliyet” kriterleri eklenmiştir. Bunun yanı sıra Sözleşmede “kayalık” kavramına yer verilmiştir. Bununla birlikte, bu iki kriter ile kayalık tanımının içeriğinin tanımlanmamış olması, soruna ayrı bir belirsizlik katmıştır. Örneğin bu deniz üzerindeki bir oluşum; “ada” ise, karasuyu, MEB ve kıta sahanlığı gibi deniz alanlarına sahip olabilecektir. Eğer bir oluşum “kayalık” ise bu alanlara sahip olamayacaktır.

1982 BMDHS ile; kıyıdaş devletlere, MEB ve kıta sahanlığı kavramları aracılığı ile deniz suyu üzerinde, su altında ve deniz yatağında canlı ve cansız doğal kaynaklar üzerinde istifade hakkı tanınmıştır. Bu kapsamda, soruna taraf devletler; hem egemenlik alanlarını artırmaya çalışmakta¹⁰⁸ hem de elde ettikleri deniz alanlarının genişliği oranında bu alanlar üzerindeki doğal kaynaklardan yararlanma ve diğer tanınan haklardan istifade fırsatını yakalamak istemektedirler. Bölgedeki birçok devletin aynı amaçla harekete geçmesi ise birbiri üzerine çakışan iddiaların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda ÇHC ve Tayvan’ın, 1982 BMDHS’ne aykırı olarak, 9 Çizgili Harita ile iddia ettiği deniz alanlarının tahmini genişliği; GÇD’nin yaklaşık %85’ini kapsamaktadır. Ayrıca iddialarındaki sınırların net olarak belirtilmemiş olması, sorunun çözümüne ilave zorluk katmaktadır.¹⁰⁹

Kıyıdaş devletlerin iddia ettikleri deniz alanlarının genişliği, dolaylı olarak kıyıdaş olmayan devletleri de etkilemektedir. Bunun en önemli nedeni ise; kıyıdaş devletlerin ilan ettikleri deniz alanlarının genişliği, GÇD’ndeki uluslararası suların boyutlarını etkilemektedir.

¹⁰⁶ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2012), s. 250.

¹⁰⁷ Li, *age*, s. 118.

¹⁰⁸ *age*, s. 107.

¹⁰⁹ Dutton, *age*, s. 49.

Bu kapsamda bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; kıyıdaş olmayan devletlerin, uluslararası sularda, canlı ve cansız doğal kaynaklardan yararlanmak istemesi, diğeri GÇD'ndeki mevcut doğal gaz, petrol ile balıkçılık rezervlerinden istifade konularındaki anlaşmazlıklardır. Bir diğeri sorun ise; bölge ülkeleri ile yapılan ticaretin önemli bölümünün üzerinden yapıldığı deniz ulaşım/ticaret güzergâhlarında seyrüsefer serbestisinin sağlanması konusunda yaşanan sürtüşmelerdir. Bu durum gerek kıyıdaş ülkeler gerekse uluslararası deniz ticareti yapan büyük filolara sahip yabancı devletler için önem arz etmektedir. GÇD üzerindeki ulaşım/ticaret güzergâhlarının açık tutulması ve güvenliğinin sağlanması ulusal, bölgesel ve küresel ticaret için hayati önem arz etmektedir.¹¹⁰

Bir başka önemli sorun da; yabancı gemilerin gerek kıyıdaş devletlere ait deniz alanlarından gerekse de uluslararası sulardan geçiş hakları konusudur. 1982 BMDHS'ne göre karasuları, takımda suları, bitişik bölge, kıta sahanlığı, MEB ve uluslararası boğazlar üzerinde yabancı devletlere ait askeri ve sivil gemilerin geçiş hakkı bulunmaktadır. Bu geçiş hakları özetle; karasuları içerisinde olursa “zararsız geçiş hakkı”, takımda suları içerisinde olursa “takımda geçişi hakkı”, uluslararası boğazlar içerisinde olursa “transit geçiş hakkı”, açık deniz üzerinde ise “serbest geçiş hakkı” adını almaktadır. Serbest geçiş hakkı hariç, diğeri geçişler tamamıyla serbest olmamakta olup bazı kısıtlamalara tabi bulunmaktadır.

1982 BMDHS ile; yeni yönetim/hukuksal mekanizmalar da oluşturulmuştur. Bu kapsamda Uluslararası Deniz Yatağı Örgütü, Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Komisyonu ve uyuşmazlıkların çözümüne yönelik oluşturulacak anlaşmazlık mahkeme/komisyonları sayılabilir. GÇD sorunu kapsamında taraf ülkelerin uyuşmazlık iddialarının çözümü konusunda bu yeni mekanizmalar önem arz etmektedir. 1982 BMDHS'de belirtilen Uluslararası Adalet Divanı, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, kurulacak diğeri uyuşmazlık mahkemeleri; GÇD sorununa taraf devletler arası ilişkileri, aldıkları kararlarla etkileyebilecek, soruna yön verebilecek yasal otoriteler olarak ön plana çıkmaktadır.

2.3.3. GÇD Sorununa Taraf Devletlerin Tezleri

Dünya genelinde denizlerin giderek artan önemi ve denizler anayasası olarak bilinen 1982 BMDHS'nin yürürlüğe girmesi nedeniyle ülkelere denizlerden daha fazla yararlanma hakkı sunulması; GÇD sorununa taraf olan devletler için bu denizin önemini daha da ön plana çıkarmıştır. Bu durum aralarındaki rekabeti daha da kızıştırmıştır.

¹¹⁰ *age*, s. 53.

GÇD üzerindeki oluşumlar kapsamında, anlaşmazlığa konu aidiyeti tartışmalı ana oluşumlar; ada, kayalık, resif gibi yapılardan müteşekkil olup, hâlihazırdaki durumları kapsamında;

- Paracel Adaları üzerinde; ÇHC, Tayvan ve Vietnam tarafından hak iddiasında bulunulmakta olup, oluşumlar ağırlıklı olarak ÇHC tarafından işgal edilmekte,

- Spratly Adaları üzerinde; ÇHC, Tayvan, Vietnam tarafından tümü üzerinde, Filipinler, Malezya, Brunei tarafından ise kısmi olarak hak iddiasında bulunulmakta olup, oluşumlar Brunei hariç diğer bahse konu ülkeler tarafından kısmi olarak işgal edilmekte,

- Scarborough Resifinde; ÇHC, Tayvan ve Filipinler tarafından hak iddiasında bulunulmakta olup, 2012'den beri ÇHC tarafından kontrol edilmektedir.¹¹¹

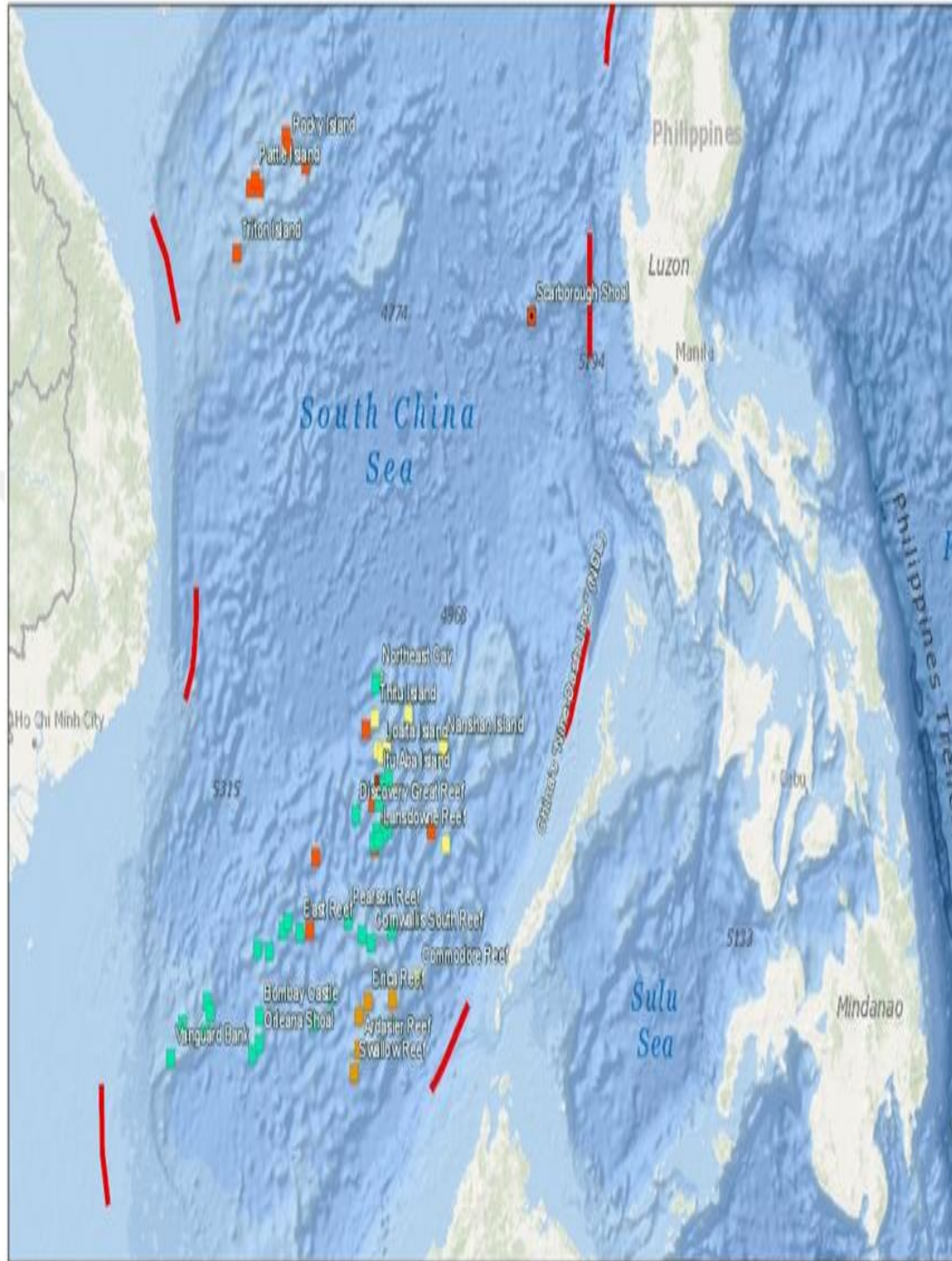
GÇD sorunu siyasi bağlamda iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; GÇD'ne kıyıdaş birçok ülke-ÇHC arasındaki GÇD üzerindeki oluşumlar üzerinde hak iddiası ile ÇHC-ABD arasındaki MEB'de yabancı ülke faaliyetleri ile ilgili uyuşmazlıktır. ÇHC-ABD arasındaki MEB'de yabancı ülke vasıtalarının faaliyeti ile ilgili olarak; ABD, 1982 BMDHS'nde ilgili kıyıdaş ülkeye MEB'inde ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesi yetkisinin verildiğini, ancak yabancı ülke askeri gemilerinin geçişine ilişkin düzenleme yetkisinin verilmediğini iddia etmektedir. ÇHC ise Sözleşmenin MEB'de sadece ekonomik değil yabancı ülkelere ait askeri deniz vasıtalarına ilişkin düzenleme yetkisi verdiğini düşünmektedir. Bu konuya ABD-ÇHC ilişkileri bölümünde değinilmiştir.

ÇHC-ASEAN ülkeleri arası uyuşmazlık kapsamında soruna taraf devletler olan ÇHC, Tayvan, Vietnam, Filipinler, Malezya ve Brunei'in iddiaları ve çözüme ilişkin yaklaşımları aşağıda ele alınmıştır. Aşağıdaki şekil 14'de; soruna taraf ülkelerin hâlihazırda kontrol ettiği oluşumlar gösterilmektedir.¹¹²

¹¹¹ O'Rourke, *age*, ss. 6-8.

¹¹² Maritime Awareness Project, <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

GÇD'ndeki Oluşumların Kontrol Durumları



15.12.2018 21:13:00

- Filipinler tarafından kontrol edilen
- CHC tarafından kontrol edilen
- Tayvan tarafından kontrol edilen
- Malezya tarafından kontrol edilen
- CHC tarafından yönetilen
- CHC'nin 9 Çizgili Haritasının kapsamı
- Vietnam tarafından kontrol edilen

1:9,244,649
0 75 150 300 mi
0 120 240 480 km
Sources: Esri, GEBCO, NOAA, National Geographic, Garmin, HERE
Maritime Awareness Project
© The National Bureau of Asian Research (NBR)

Şekil 14: GÇD'ndeki Oluşumların Kontrol Durumları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

2.3.3.1. ÇHC

2.1.1.1.1 Egemenlik İddiaları

ÇHC'nin GÇD üzerindeki iddialarının ana kapsamını kendisinin 1947'de yayımladığı 9 Çizgili Harita göstermektedir. Bununla birlikte bazı uzmanlar tarafından ÇHC, 9 Çizgili Haritanın içinde kalan tüm alanda, bazıları tarafından ise sadece o alan içindeki oluşumlar ve bu yerlerin sahip olduğu deniz alanları üzerinde hak iddia ettiği düşünülmektedir.¹¹³ Bununla birlikte konuya ilişkin olarak ÇHC tarafından yapılan resmi açıklamalarda ÇHC'nin;

- Spratly ve Paracel Adaları dâhil GÇD üzerinde egemenlik hakkı olduğu,
- GÇD'nde iç sular, karasuları, kıta sahanlığı, MEB alanına sahip olduğu,
- GÇD üzerinde tarihsel haklarının bulunduğu,
- Deniz ve hava sahasında seyrüsefer serbestisine saygı duyulduğu ifade edilmektedir.¹¹⁴ Aşağıdaki şekil 15'de ÇHC'nin deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki iddiaları gösterilmektedir.¹¹⁵

¹¹³ Lihai Zhao, *Studies of the Law of the Sea Issues* (Beijing: Peking University Press, 1996), ss. 37-38.

¹¹⁴ Embassy of PRC to The USA, "Statement of the PRC on China's Territorial Sovereignty and Maritime rights and Interests in the South china Sea", (2016), <http://www.china-embassy.org/eng/ztabc123/t1379704.htm> [Erişim Tarihi: 26.12.2018].

¹¹⁵ Maritime Awareness Project, *age*.



Şekil 15: ÇHC'nin Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

ÇHC; egemenlik iddialarını “tarihsel keşif” ve “etkin işgal” tezlerine dayandırmakta¹¹⁶, GÇD ve üzerindeki adaları ilk keşfedenin, isimlendirenin, kullananın ve bu bölgeden istifade edenin kendileri olduğunu ifade etmektedir.¹¹⁷ Bu kapsamda iddialarına kanıt olarak tarihsel süreç içerisinde yayımlanan haritalar, bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucu bulunan tarihi eser kalıntıları, yakın dönemde ise bazı anlaşma metinleri, yayımladığı yasal metinler ve bazı ülkelerin yaklaşımları gibi hususları öne sürmektedir.

ÇHC, Spratly ve Paracel Adaları'nın MÖ 206-MS 220 tarihleri arasında hüküm sürmüş Han Hanedanlığı döneminde keşfedildiğini ve kullanılmaya başlandığını iddia etmektedir. Tarihsel süreç içerisinde hüküm sürmüş bazı hanedanlıklarına ait bulunan tarihi eserleri de bu iddialarına kanıt olarak öne sürmektedir.¹¹⁸ Örneğin yapılan çeşitli arkeolojik kazılarda çıkarılan Tang ve Song

¹¹⁶ Li, *age*, s. 68.

¹¹⁷ Embassy of PRC to The USA, *age*.

¹¹⁸ Van Dyke, Bennett, *age*, s. 64.

Hanedanlarına ait bazı objeler, belgeler ve Ming ve Qing Hanedanlarına ait çeşitli eşyalar, ÇHC'nin tarihsel kanıtları arasında yer almaktadır.¹¹⁹

1947'de ortaya çıksa da ÇHC tarafından resmi bir belge olarak kullanılması ise 2009 yılında kıta sahanlığı dış sınırının ilgili BM komisyonuna bildirilmesi esnasında kullanılmasıyla olmuştur.¹²⁰ İlk olarak 11 çizgili olan bu harita, Vietnam ile ÇHC arasında çözülen Tonkin Körfezi sınır anlaşması ile 9 çizgiye inmiştir.¹²¹ ÇHC tarafından; 1951 San Francisco Barış Antlaşması ile Japonya'dan kalan adaların tekrar kendisine dönmüş olacağı ileri sürülmüştür. ÇHC tarafından öne sürülen bir başka önemli kanıt ise 1975'den önce Vietnam'ın GÇD sorununa yönelik yaklaşımıdır. Vietnam, 1975'e kadar Spratly Adaları'n ÇHC'ne ait olduğunu kabul etmiş, adalar üzerindeki kendi egemenlik iddialarını ise ancak bu dönemden sonra dile getirmeye başlamıştır.¹²²

2.1.1.1.2 Uyuşmazlığın Çözümü Konusundaki Görüşleri

ÇHC özellikle GÇD sorununa taraf devletler ile aralarındaki sorunları ikili görüşmeler ile çözümlmek istemekte, GÇD sorunun uluslararası bir sorun haline dönüşmesini istememektedir.¹²³ Bu kapsamda bölge dışı aktörlerden ABD'nin ve uluslararası örgüt veya mahkemelerin soruna karışmalarını istememektedir.

ÇHC'nin ikili görüşmelerle soruna çözüm aramaya çalışmasına rağmen, uyuşmazlığına taraf devletler tarafından ilan edilen ve sorunun çözümü için kuvvet kullanılmasını yasaklayan 1992 Manila Deklarasyonu'ndan sonra bu politikasında zaman içerisinde taviz verdiği değerlendirilmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri 1992 Manila Deklarasyonu ve soruna taraf ülkelerin ASEAN altında toplanmalarının oluşturduğu kolektif baskı etkisidir. Fakat zaman içerisinde ÇHC ile yaşanan gelişmeler bu etkinin yeterli olmadığını ortaya çıkarmıştır. ÇHC; 1995'ten itibaren ASEAN toplantılarına katılma ihtiyacı duymuştur. Böylelikle ikili görüşmeler yerine yavaş yavaş çok taraflı görüşmeleri kabul etmeye başlamıştır. Bu değişikliğin bir diğer göstergesi ise 1992 Manila Deklarasyonunda imzacı devletler arasında yer almamasına rağmen yıllar içerisinde politika değişiklikleri sonucunda 2002 GÇD'nde Davranış Bildirisini imzalamış olmasıdır.

¹¹⁹ Chi-Kin Lo, *China's Policy Towards Territorial Disputes, The Case of the South China Sea Islands* (Londra: Routledge, 1989), s. 26.

¹²⁰ Li, *age*, s. 209.

¹²¹ Ministry of Foreign Affairs of PRC, China's Indisputable Sovereignty Over the Xisha and Nansha Islands, *Beijing Review*, No 7, (18.02.1980), s. 16, <https://www.documentcloud.org/documents/3009524-China-S-Indisputable-Sovereignty-Over-the-Xisha.html> [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

¹²² Ministry of Foreign Affairs of PRC, *age*.

¹²³ Zhao, *age*, ss. 37-38.

ÇHC dâhil soruna taraf ülkelerin yaklaşımlarını etkileyen en önemli olaylardan biri ise 1982 BMDHS'dir. Bu sözleşmenin etkisi ile ÇHC; 1992'de karasuları ve bitişik bölge sınırlarını belirten kanunlar çıkarmıştır. Müteakiben ÇHC tarafından 15 Mayıs 1996'da 1982 BMDHS onaylanmış, 1998'de; MEB ve kıta sahanlığı kanununu yayımlamıştır. 2009'da kıta sahanlığı dış sınır bildirimi için son tarih olarak belirtilen zamanda ise bahse konu sınırını BM Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Komisyonu'na bildirmiştir. Bu düzenlemeler ile ÇHC özellikle kıta sahanlığı ve MEB iddialarını legal bir zemine oturtmaya çabalamıştır. ÇHC, bir yandan iddialarını yasal zemine çekmeye çalışırken bir yandan da "salam taktiği"¹²⁴ adı verilen ve GÇD üzerindeki bazı oluşumları yavaşça kontrolü öngören fiili adımlar atmaktadır.¹²⁵

ÇHC tarafından uyumsuzluk kapsamında GÇD'ndeki doğal kaynaklardan yararlanma amaçlı gündeme "kaynaklardan ortaklaşa faydalanılması" teklifi getirilmiştir. Bu kapsamda 2005'de bölgedeki petrol ve doğal gaz rezervlerini arama amaçlı ÇHC, Vietnam ile Filipinler tarafında müşterek araştırma projesi üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. İlk defa GÇD sorununa taraf üç devlet, 2002 Davranış Bildirisinin de ruhuna uygun bir şekilde, aralarında bir anlaşmaya vararak örnek bir işbirliği göstermiş, bu ortak girişim planlandığı şekilde 2008'de de sona ermiştir.¹²⁶

2.3.3.2. Tayvan

2.1.1.1.3 Egemenlik İddiaları

Tayvan ile ÇHC 1949'dan önce aynı yönetim olduklarından; Tayvan da ÇHC gibi GÇD üzerindeki aynı kapsamda hak iddia etmekte, dayanak olarak da yine ÇHC'nin ileri sürdüğü kanıtları ileri sürmektedir.¹²⁷ Günümüzde, iki yönetim de diğerinin sahip olduğu tüm toprakların legal yönetiminin kendilerinde olduğunu ileri sürmektedir.¹²⁸

Spratly ve Paracel Adaları'nı ilk keşfeden, adlandıran ve tarihsel süreç içerisinde kullanan ülke olduklarını öne süren Tayvan, tıpkı ÇHC gibi, 1947'de yayımlanan 9 Çizgili Haritayı iddialarına kanıt olarak ileri sürmektedir. 10 Mart

¹²⁴ Li, *age*, ss. 146-209.

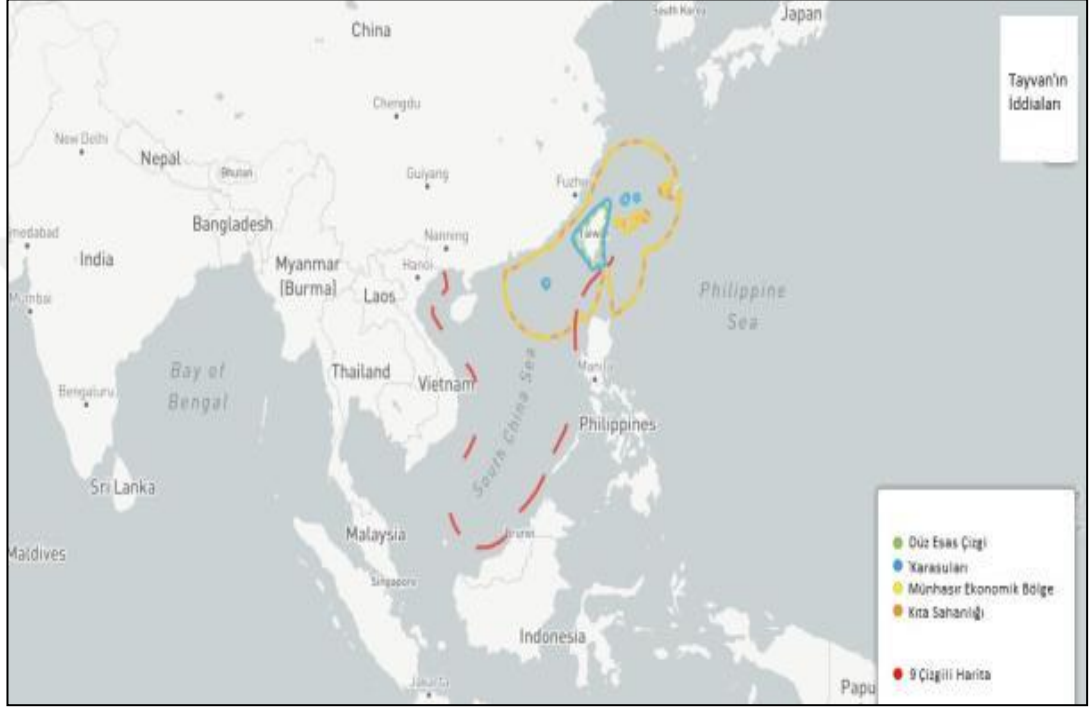
¹²⁵ Erdem Denk, "Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma", (Yüksek Lisans Tezi, Mülkiyeliler Birliği Vakfı, 1999), s. 138.

¹²⁶ Li, *age*, s. 262.

¹²⁷ *age*, s. 68.

¹²⁸ Nong Hong, "Law and Politics in the South China Sea: Assessing the Role of UNCLOS in Ocean Dispute Settlement" (Doktora Tezi, University of Alberta, 2010), s. 247, <https://era.library.ualberta.ca/items/55e8d930-7fef-47e9-9863-b791b3930f85> [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

1993’de yayımladıkları “GÇD hakkında Politika Rehberi” ile bu iddialarını ifade etmiştir.¹²⁹ 2016’da yayınladıkları yaklaşımla da Spratly ve Paracel Adalarını ilk keşfeden, isimlendiren ve kullanan ülkenin Çin Hanedanlığı olduğunu yeniden ifade etmiştir.¹³⁰ Tayvan, hâlihazırda, diğer ülkelerce bir devlet olarak tanınmamasına rağmen Spratly Adaları’nın en büyüğü olan Itu Aba (*Taiping Adası*) ve Pratas Adası’nı elinde bulundurmaktadır.¹³¹ Aşağıdaki şekil 16’da; Tayvan’ın deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki iddiaları gösterilmektedir.¹³²



Şekil 16: Tayvan’ın Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

2.1.1.1.4 Uyuşmazlığın Çözümü Konusundaki Görüşleri

GÇD sorunu kapsamında 1988’deki ÇHC-Vietnam çatışmasında Tayvan’ın ÇHC’ni desteklemesi ile iki ülke arasında başlayan yakınlaşma, Tayvan’ın “ortak hukuksal tavır alma” önerisi ile şekillenmiştir. İki taraf da “Uyuşmazlık konusu oluşumların Çinli olmayanların eline geçmemesi” konusunda görüş birliği içerisinde hareket etmiştir.¹³³ Tayvan’ın GÇD sorunu hakkında ileri sürdüğü iddiaların, ÇHC ile

¹²⁹ *age*, s. 247.

¹³⁰ Republic of China (Taiwan), *Position Paper On ROC South China Sea Policy*, (2016), s. 1.

¹³¹ *age*, s. 247.

¹³² Maritime Awareness Project, *age*.

¹³³ Mark J. Valencia, *China and the South China Sea Disputes* (Londra: Oxford University Press, 1995), s. 41.

aynı olması nedeniyle; bu durum soruna taraf diğer ülkeler ile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.¹³⁴

Tayvan ile ÇHC'nin ileri sürdükleri tezlerin aynı olması aralarındaki işbirliğini ilerletse de sorunun ulusal güvenliğine ilişkin boyutları iki ülke arasında fikir ayrılıklarına neden olmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri Tayvan'ın, ÇHC'ni, ulusal güvenliğine tehdit olarak görmesi ve toprak bütünlüğü için risk oluşturduğunu düşünmesidir. Bu nedenle de ASEAN üyesi ülkelere ve ABD'ye yakınlaşarak ÇHC'ne karşı dengeleyici bir tutum sergilemeye çalışmaktadır.¹³⁵ Bu durum doğal olarak ÇHC'nde olumlu karşılanmamaktadır. Tayvan sorunun çözümüne yönelik olarak ayrıca; barışçıl yolların kullanılması ve uluslararası hukuka göre davranılması gerektiğini, çözüm için oluşturulacak çok taraflı inisiyatiflere katılabileceğini ve soruna taraf ülkelerle diyalogu sürdüreceğini ifade etmektedir.¹³⁶

ÇHC'nin girişimleriyle bölge ülkelerinin izlediği "Tek Çin Politikası" nedeniyle Tayvan önemli bölgesel kuruluşlara katılamamaktadır.¹³⁷ Bundan dolayı da uluslararası alanda manevra alanı sınırlı kalmaktadır. Bu durum aynı zamanda ÇHC ile ilişkilerini iyi tutmak isteyen ülkelerinde soruna yaklaşımını etkilemektedir.

Tayvan'ın, ÇHC ile birlikte, soruna yaklaşımını etkileyecek bir başka önemli gelişme ise Filipinler'in 2013'de başvurusu sonucu Uluslararası Daimi Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2016'da verdiği nihai ve bağlayıcı karardır. İlgili kararla ÇHC'nin tarihsel haklara dayanarak GÇD üzerinde iddiaların hukuksuz olduğunun ilanına doğal olarak Tayvan'da tepki göstererek kararı kabul etmediğini ilan etmiştir.¹³⁸

2.3.3.3. Vietnam

2.1.1.1.5 Egemenlik İddiaları

Vietnam, Spratly adalarının tamamı ve Paracel Adalarının bir kısmı üzerinde egemenlik iddiasında bulunmaktadır. Vietnam, iddialarını; ilk keşif ve etkin

¹³⁴ York W. Chen, *The Dispute in the South China Sea and Taiwan's Approach* (2011), s. 6, <http://tkuir.lib.tku.edu.tw:8080/dspace/retrieve/52808/2011-DECEMBER%20The%20Dispute%20in%20the%20South%20China%20Sea%20and%20Taiwan'.pdf> [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

¹³⁵ *age*, s. 6.

¹³⁶ Taiwan Ministry of Foreign Affairs, https://www.mofa.gov.tw/en/News_Content.aspx?n=1EADDCFD4C6EC567&s=5B5A9134709EB875 [Erişim Tarihi: 26.12.2018].

¹³⁷ Yann-Huei Song, "Cross-strait Interactions on the SCS Issues: A Need For CBMs", *Marine Policy*, c. 29, s. 2 (2005): ss. 265–280.

¹³⁸ Taiwan Ministry of Foreign Affairs, *age*.

işgal tezi ile savunmaktadır.¹³⁹ Aşağıdaki şekil 17’de; Vietnam’ın deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki iddiaları gösterilmektedir.¹⁴⁰



Şekil 17: Tayvan’ın Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

Coğrafi olarak kendisine yakın olduğunu belirttiği adalardaki varlığının çok eski tarihlere kadar uzandığını ileri süren Vietnam tarafından keşif, işgal ve etkin yönetim iddialarına dayanak olarak 1834 Minh Mang döneminde yayınlanan ve Spratly Adaları’nı Vietnam topraklarının bir parçası olarak gösteren haritayı ileri sürmektedir.¹⁴¹

1884’den itibaren Vietnam’ı kontrol eden Fransızlar 1930’larda kontrolünü sağladığı oluşumlar üzerinde egemenlik iddialarında bulunmuştur. Ne var ki, bu

¹³⁹ *age*.

¹⁴⁰ Maritime Awareness Project, *age*.

¹⁴¹ Choon-ho Park, “The South China Sea Disputes: Who Owns The Islands and The Natural Resources?” *Ocean Development and International Law Journal*, c. 5, s. 1 (1978): s. 32, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP08C01297R000300180009-3.pdf> [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

iddialar konusunda ısrarcı olunmadığından 2.D.S. sürecinde oluşumların Japonya tarafından işgal edilmesine de sessiz kalınmıştır.¹⁴²

2.D.S.nın resmen bitiren 1951 San Francisco Barış Konferansı'nda; adaların aidiyeti konusu gündeme gelmiştir. Savaş öncesi adaları işgal eden Japonya'nın yenilerek adalardan çekilmesinin ardından düzenlenen konferansta görüşmelere katılan Güney Vietnam, adalar üzerinde hak iddiasında bulunmuştur. Bu konferansta aynı zamanda konferansa katılamayan ÇHC adına da görüşler ifade eden SSCB ise bu iddialara karşı çıkmıştır.¹⁴³

Vietnam, oluşumlar üzerindeki egemenlik iddialarını sistematik olarak 1975'ten başlayarak dile getirmeye başlamıştır.¹⁴⁴ Vietnam Savaşı'nın (1965-1975) sona ermesiyle 1975'de ilk kez, resmi tezini de yayınlamıştır. Hemen ardından da 12 Mayıs 1977'de karasularının Spratly ve Paracel Adaları'nı içerdiğini açıklamıştır.¹⁴⁵

Vietnam'ın GÇD sorunu ile ilgili politikası 1975'den önce ve sonra olacak şekilde iki ayrı dönem olarak incelenebilir. 1954'de Kuzey ile Güney Vietnam'ın ayrılmasından sonra, SSCB ve ÇHC'nde hâkim olan komünizm ile yönetilen Kuzey Vietnam ile Güney Vietnam arasında GÇD üzerindeki oluşumlara yönelik egemenlik iddiaları kapsamında taban tabana zıt görüşler savunulmuştur. Kuzey Vietnam, Spratly ve Paracel Adalarının ÇHC'ne ait olduğunu savunurken¹⁴⁶, Güney Vietnam, adaların kendisine ait olduğunu savunmuştur.

1975'de Vietnam Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Kuzey Vietnam, Güney Vietnam ile birleşmiştir. Bu tarihten itibaren ise ÇHC-Vietnam arası ideolojik ayrılığın oluşturduğu gerginlik, yeni oluşan Vietnam'ın dış politikasına da yansımıştır. Bu dönemden itibaren Vietnam söz konusu adaların kendisine ait olduğunu iddia etmeye başlamıştır.¹⁴⁷

Vietnam ile ÇHC arasında GÇD sorunu çerçevesinde ele alınan bir diğer önemli anlaşmazlık ise Tonkin Körfezi'ndeki deniz alanına ait sınırın belirlenmesi

¹⁴² Ning Lu, *The Spratly Archipelago: The Origins of the Claims and Possible Solutions* (Washington, 1993), s. 31.

¹⁴³ Li, *age*, s. 68.

¹⁴⁴ Denk, *age*, s. 138.

¹⁴⁵ Li, *age*, s. 111.

¹⁴⁶ Ji Guoxing, *The Spratlys Disputes and Prospects for Settlements* (Malezya, ISIS, 1992) s. 40.

¹⁴⁷ Denk, *age*, s. 138.

sorunuydu. Fakat bu uyuşmazlık, 1974’de başlayan ikili görüşmelerin ardından 2000’de varılan anlaşma ile sona ermiştir.¹⁴⁸

2.1.1.1.6 Uyuşmazlığın Çözümü Konusundaki Görüşü

Vietnam, sorunun tüm taraflarının katılacağı çok taraflı görüşmelerle çözüme kavuşturulması yaklaşımını benimsemiştir. Daha açık bir ifadeyle Vietnam sorunun uluslararasılaştırılmasını ve uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde ele alınmasını istemektedir. Vietnam, 1994’de, 1982 BMDHS’ni onaylaması, 1995’de ASEAN’a üye olmasıyla birlikte GÇD sorunun çözümünde çok taraflı görüşmeleri desteklediğini ve soruna taraf devletlerle birlikte uluslararası boyutta ele alınması gerektiği inancını pekiştirecek adımlar atmıştır.¹⁴⁹

Bunun yanında sorunun çözümünde, ÇHC’ne karşı, ABD’nin desteğini yanına almak istemektedir. Çünkü 1974’de Paracel Adaları’nda olduğu gibi ÇHC ile küçük çaplı çatışmalar yaşamıştır. Bu çatışmalar neticesinde de ÇHC tarafından bazı oluşumlar kaybedilmiştir. Kendi askeri gücünün de ÇHC karşısında yetersiz olduğu gerçeğine karşı dengeleyici güç olarak sırtını ASEAN ve ABD’ye dayamak istemektedir.

Ayrıca Vietnam ile ÇHC arasındaki Tonkin Körfezi’ndeki sınır sorununun çözümü Vietnam’ın, ÇHC tarafından öne sürülecek makul iddialarına karşı, kapılarını kapatmadığının bir göstergesidir. Bu sorunun ÇHC tarafından benimsenen ikili görüşmeler neticesinde çözüme kavuşturulması, GÇD sorununun çözümü açısından umut vadeden bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

2.3.3.4. Filipinler

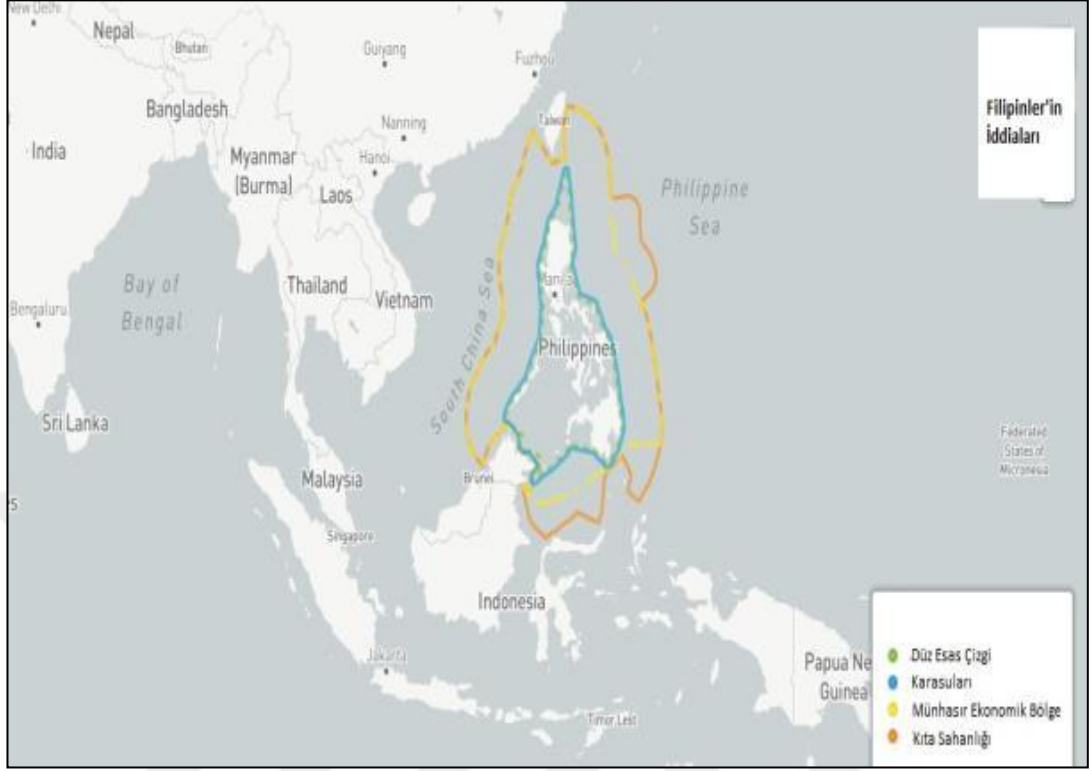
2.1.1.1.7 Egemenlik İddiaları

Filipinler, GÇD’nin kendisine ait olan kısmını “Batı Filipin Denizi” olarak adlandırmaktadır. Filipinler, sadece Spratly Adaları’nın bir kısmı üzerinde egemenlik iddiasında bulunmakta olup Paracel Adaları üzerinde her hangi bir hak talep etmemektedir. Hak iddia ettiği kısımda kalan oluşumların ise Spratly Adalar grubu içinde yer almadığını, “Kalayaan (Özgürlük) Adaları” adını verdiği farklı bir grubun

¹⁴⁸ Benoit De Treglode, “Maritime Boundary Delimitation and Sino-Vietnamese Cooperation in the Gulf of Tonkin (1994-2016)”, *China Perspectives* (2016), s. 33-41.

¹⁴⁹ Li, *age*, s. 68.

içinde yer aldığını iddia etmektedir.¹⁵⁰ Aşağıdaki şekil 18’de; Filipinler’in deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki iddiaları gösterilmektedir.¹⁵¹



Şekil 18: Filipinler’in Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

Filipinler, tezine dayanak olarak, elinde bulundurduğu oluşumlara yönelik keşif, etkin işgal, coğrafi yakınlık, ekonomik bağımlılık, güvenlik, kıta sahanlığının sınırlarını gerekçe olarak ileri sürmektedir.

İşgal ettiği oluşumların sahipsizliği iddiası, Filipinli bir tüccar olan Thomas Cloma tarafından ileri sürülmüş, Spratly Adaları’nın bir kısmının 1947’de keşfedildiğini 1956’da ilan etmiştir.¹⁵² Thomas Cloma; üzerinde hak iddia ettiği oluşumları kendisinin keşfettiğini ve “Kalayaan (Özgürlük) Takımadaları” adını verdiğini, bahse konu oluşumlar üzerine Filipinler bayrağı diktiğini, konu hakkında

¹⁵⁰ *age*.

¹⁵¹ Maritime Awareness Project, *age*.

¹⁵² Lee G. Cordner, “The Spratly Islands Dispute and the Law of the Sea”, *Ocean Development and International Law*, c. 25, s.1, (1994): s. 66.

Filipinler hükümetini de haberdar ederek hükümetten destek talebinde bulunduğunu iddia etmiştir.¹⁵³

Filipinler'in Spratly Adaları'nın bir bölümünün kendi egemenliğinde olduğuna dair ilk resmi açıklaması ise 1971'de gerçekleşmiştir. Filipinler tarafından; hak iddia ettiği oluşumlar konusunda iki konu gündeme getirilmiştir. İlk olarak; Filipinler, kendisine yakın olması nedeniyle, Itus Aba Adası'nda Tayvan kuvvetlerinin bulunmasının, kendi ulusal güvenliği açısından ciddi bir tehdit olduğunu dile getirmiştir.¹⁵⁴ İkinci olarak da; işgal edildiği dönemde adaların sahipsiz olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda da iki ayrı kanıt ileri sürmüştür. Bunlardan ilki; 1951 San Francisco Antlaşması ile Japonya'nın her türlü haklarından vazgeçtiği ve sonraki durumu belirtilmeyen Spratly Adaları'nın da dolayısıyla Müttefiklerde kaldığını ileri sürmesidir.¹⁵⁵ Diğer kanıtı ise; Spratly Adaları'ndan ayrı ve farklı bir adalar grubu olan Kalayaan Adaları'nın Filipin vatandaşı Tomas Cloma tarafından keşfedildiğini, o dönemde bu adaların sahipsiz olduğunu ve adaların, işgal ve etkin denetim yoluyla Filipinler'e katıldığını belirtmesidir.¹⁵⁶

Filipinler, 1976'da yukarıdaki iddialarını fiili uygulamalar ile desteklemek için bahse konu oluşumların kendi kıta sahanlığı sınırları içerisinde olduğunu ileri sürerek bölgede petrol arama tarama faaliyetleri icra etmiştir. Bu durumun sebebi ise 1982 BMDHS için 1972'de düzenlenmeye başlanan konferanslara katılan Filipinler; toplantılarda ele alınan konulardan birisinin kıta sahanlığı olması nedeniyle, geleceğe dönük tezlerini hukuksal zemine oturtmaya çalışmıştır.¹⁵⁷

1978'de yayınlanan başkanlık kararnamesi ise konu hakkında ikinci resmi adımı oluşturmaktadır. Bu kararnamede; üzerinde hak iddia ettiği Kalayaan Adaları'nın kendi kıta sahanlığı üzerinde bulunduğu ifade edilerek, Filipinler'in bu adalar üzerinde sahip olduğu yönetsel hakların deniz yatağı ve denizaltını da kapsadığı belirtilmiştir. Müteakiben yayımlanan ikinci bir kararname de; Filipinler etrafında, Kalayaan Adalarını da kapsayacak şekilde, MEB ilan edilmiştir.¹⁵⁸

2.1.1.1.8 Uyuşmazlığın Çözümü Konusundaki Görüşü

Filipinler, bir ASEAN üyesi olarak, GÇD sorununu uluslararası bir konu olarak görmekte olup ikili görüşmelerden ziyade çok taraflı görüşmeleri çözüm

¹⁵³ Ross Marlay, "China, the Philippines, and the Spratly Islands", *Asian Affairs: An American Review*, c. 23, s. 4, (1997), s. 203.

¹⁵⁴ *age*.

¹⁵⁵ Lo, *age*, s. 204-205.

¹⁵⁶ Li, *age*, s. 68.

¹⁵⁷ Lo, *age*.

¹⁵⁸ Li, *age*.

yöntemi olarak desteklemektedir. Özellikle 1984’de 1982 BMDHS’ni onaylamasından itibaren, sorunun uluslararası hukuk normları çerçevesinde çözümlenmesini istemektedir. Bununla birlikte ÇHC ile ikili görüşmelerde konu zaman zaman gündeme getirilmektedir.

Filipinler, egemenlik iddiasında bulunduğu oluşumlar üzerinde ÇHC’nin de karşı iddialarda bulunması ve fiili tacizleri nedeniyle konuyu 2013’de 1982 BMDHS kapsamında zorunlu uyuşmazlık mekanizmalarından birisi olarak öngörülen Uluslararası Daimi Uyuşmazlık Mahkemesine taşımıştır. Filipinler’in başvuru amacı, ÇHC’nin “tarihsel hak” tezine temel teşkil eden 9 Çizgili Haritasının ve bu kapsamda dile getirdiği iddiaların geçersiz olduğunun hukuken ortaya çıkarılmasıdır.

ÇHC tarafından; 1982 BMDHS’nin 15. bölümünün 2. kısmında yer alan “rıзалarı dâhilinde zorunlu çözüm mekanizmasına başvurulması” ile ilgili maddesini, imzalarken şerh koyduğu için, bu başvuruya hem karşı çıkmış hem de ilgili mahkemenin konuya bakmaya yetkili olmadığını iddia ederek Filipinler’i sorunun çözümü için ikili görüşmelere davet etmiştir.

2016’da mahkeme konuya ilişkin kararını vermiştir. Mahkeme tarafından; taraflar arasındaki “egemenlik iddiaları” ile “deniz yetki alanlarının sınırlarının” belirlenmesine ilişkin hususlarda yetkili olunmadığı ifade edilerek bağlayıcı nitelikteki nihai karar kapsamında;

- Tarihsel hak iddiaları ve 9 Çizgili Harita hakkında: ÇHC’nin “tarihsel haklara dayalı egemenlik iddiaların” hukuki zeminin bulunmadığına,
- Oluşumların statüsü hakkında: Spratly Adalarındaki hiçbir oluşumun deniz yetki alanına sahip olamayacağına, ÇHC tarafından üzerinde hak iddiasında bulunulan oluşumların hiçbirinin MEB’e sahip olamayacağına, Filipinler tarafından hak iddiasında bulunulan bazı deniz alanlarının Filipinler’in MEB içerisinde bulunduğuna,
- ÇHC’nin faaliyetlerinin yasallığı hakkında: ÇHC’nin Filipinler’in MEB’deki balıkçılık, avlanma ve petrol/doğal gaz arama faaliyetlerine müdahale ederek, bölgede yapay oluşumlar inşa ederek, Çinli balıkçıların bölgeyi kullanmasını engellemeyerek, Filipinli balıkçı gemilerini tehlikeli şekilde taciz ederek Filipinler’in egemenlik haklarını ihlal ettiğine,

– Çevreye verilen zarar hakkında: ÇHC'nin yapay oluşum inşası yoluyla ekosisteme ve çevreye zarar verdiğiine karar vermiştir.¹⁵⁹

2.3.3.5. Bruney

2.1.1.1.9 Egemenlik İddiaları

Bruney, Spratly Adaları grubunda yer alan *Louisa Resifi* ve *Rifle Bank* üzerinde egemenlik iddiasında bulunmaktadır. Bruney bahse konu oluşumların kendi kıta sahanlığı sınırları içerisinde bulunmasını iddialarını desteklemek maksadıyla ileri sürmektedir.¹⁶⁰

Bruney'in üzerinde hak iddia ettiği oluşumlar konusundaki girişimleri, soruna taraf diğer ülkelere nazaran, daha yenidir. Bunun bir nedeni de resmi olarak bağımsızlığını 1984'de kazanmasıdır. 1984'de 200 millik MEB, 1988'de yayımladığı bir harita ile 350 millik kıta sahanlığı ilan etmiştir. Bu mesafeye dayanarak da iddialarının kapsamına Rifle Bank kayalığı da dâhil olmuştur.¹⁶¹ Aşağıdaki şekil 19'da; Bruney'in deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki iddiaları gösterilmektedir.¹⁶²

¹⁵⁹ Permanent Court of Arbitration, The South China Sea Arbitration Award Between Philippines and The PRC, PCA Case No: 2013-19, **PCA**, (12 Temmuz 2016): ss. 259-260, 415, 469, <http://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf> [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

¹⁶⁰ Cordner, **age**, s. 64.

¹⁶¹ Hong, **age**, s. 247.

¹⁶² Maritime Awareness Project, **age**.



Şekil 19: Brunei'in Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

Brunei'i soruna taraf diğer ülkelerden ayıran özelliği, diğer ülkelerin egemenlik iddia ettikleri oluşumların bir kısmını işgal etmiş olmalarına rağmen, Brunei'in iddiasına konu teşkil eden oluşumları işgal etmemiş olmasıdır.

2.1.1.1.10 Uyuşmazlığın Çözümü Konusundaki Görüşü

Brunei'in iddialarına konu teşkil eden deniz alanları ve oluşumlar temelde ÇHC, Malezya'nın da iddialarının kapsamına girmektedir. Brunei'in bölgede herhangi bir oluşum işgal etmemiş olması ve askeri gücünün yetersizliği; kendisini destekleyecek müttefik ve platform arayışına itmektedir. 1984'de ASEAN'a üye olmasının bir nedeninin de bu düşünce olduğu değerlendirilebilir. Ayrıca 1996'da 1982 BMDHS'ni onaylaması da uluslararası hukuka dayanarak tezlerini savunmaya çalışmak istediğinin bir göstergesidir.

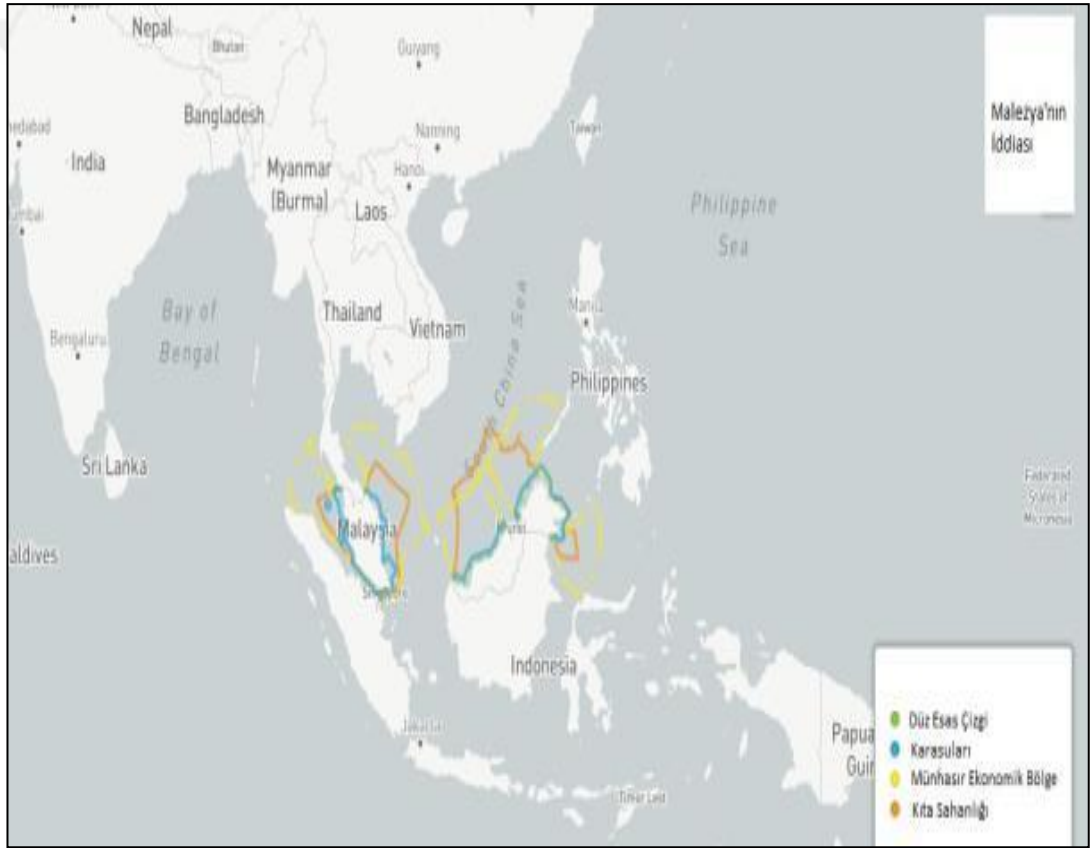
Ekonomik açıdan Brunei'in en önemli kozunun sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervleri olması; hak iddia ettiği deniz alanları ve üzerindeki oluşumları daha da önemli hale getirmektedir. Ayrıca deniz altı petrol arama tarama faaliyetlerinin pahalı

olması, yeterli teknolojinin olmaması gibi hususlar Bruney'i teknoloji transferi yapacak ortaklarla işbirliğine sevk etmektedir.

2.3.3.6. Malezya

2.1.1.1.11 Egemenlik İddiaları

Malezya, sadece Spratly Adaları'nın bir kısmı üzerinde hak iddia etmektedir. Egemenlik iddiaları; soruna taraf diğer ülkelerin çoğuna nazaran, daha yenidir. Bundan dolayıdır ki ileri sürdüğü iddialarını destekleyebilecek kanıtların tarihsel bir zemini bulunmamaktadır. Bununla birlikte iddialarını keşif, işgal ile kıta sahanlığı sınırlarına dayandırmaktadır. Aşağıdaki şekil 20'de; Malezya'nın deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki iddiaları gösterilmektedir.¹⁶³



Şekil 20: Malezya'nın Deniz Yetki Alanları ile GÇD Üzerindeki İddiaları

Kaynak: <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> (08.12.2018)

Malezya'nın kıta sahanlığı tezi ilk olarak 1958 BMDHS'ni 1960'da imzalaması ile gündeme gelmiştir. Daha sonra 1966 ve 1969'da çıkardığı kıta sahanlığı kanunu ile bu alanlarda petrol arama faaliyetlerine izin veren "Petrol

¹⁶³ Maritime Awareness Project, *age*.

Arama Kanununu” egemenlik iddiasını desteklemek için gerçekleştirdiği düşünülmektedir.¹⁶⁴

Kanıtlarına destek olacak bir diğer önemli gelişme ise 1979’da yayımlanan resmi bir haritadır. Malezya’nın karasuları ve kıta sahanlığı sınırlarını gösteren bu haritaya göre kıta sahanlığı üzerinde kalan oluşumlar üzerinde hak iddiasında bulunmaktadır. Daha sonra ise iddialarını desteklemek için keşif ve etkin işgal iddialarını da tamamlayıcı delil olarak ileri sürmüştür.¹⁶⁵

2.1.1.1.12 Uyuşmazlığın Çözümü Konusundaki Görüşü

Malezya’nın GÇD sorununa yaklaşımı; diplomatik girişim, ÇHC ile ekonomik ilişkileri, en büyük ticaret ortağı olması, doğal gazı dayalı ekonomisi, ulusal güvenlik saç ayaklarından müteşekkildir. Malezya bir yandan GÇD’ndeki iddialarını koruma adına diplomatik girişimlerde bulunurken bir yandan da ekonomi eksenli bir seyir izleyen ÇHC ile ilişkilerini rayında tutmaya çalışmaktadır. Bu nedenle ikili ilişkilere zarar vermeden iddialarına sahip çıkmaya çalışmakta, GÇD sorununun, ekonomik ilişkilerine gölge düşürmesini istememektedir.¹⁶⁶

Ekonomik açıdan bakıldığında bölgenin önemli petrol ve doğalgaz üreticisi ve küresel çapta bir LNG ihracatçısı olması, enerji sektörünün Malezya ekonomisi içindeki ağırlığı ve mevcut doğal kaynaklarının önemli bir bölümünün GÇD’de yer alması, GÇD üzerindeki oluşumlara yönelik egemenlik iddialarının önemini artırmaktadır. Ayrıca iddialarına konu teşkil eden oluşum ve deniz alanlarının Malezya’nın ana kısmı ile karşı kıyıda kalan toprakları arasında yer alması; egemenlik iddialarını bölgesel bütünlüğü kapsamında ulusal güvenlik meselesi haline getiren önemli bir boyuttur.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Hong, *age*, s. 247.

¹⁶⁵ Cordner, *age*, s. 67-74.

¹⁶⁶ Prashanth Parameswaran, *Playing It Safe: Malaysia’s Approach to The South China Sea and Implications For the United States* (Center For A New American Security, 2015), s. 5, https://s3.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/CNAS-Maritime-6_Parameswaran_Final.pdf [Erişim Tarihi: 06.02.2017].

¹⁶⁷ *age*, s. 4.

3. ÇHC VE ABD’NİN KÜRESEL VE BÖLGESEL POLİTİKALARI

3.1. ÇHC-ABD İlişkilerinin Tarihsel Seyri

ABD’nin ticaret yapabileceği yeni partner arayışı; Çin ile ilk temasın kurulmasına zemin hazırlamıştır. Çin ile ABD arasındaki ilk temas; 1784’de “The Empress of China” adlı ticaret gemisinin Çin’in Guangzhou eyaletine gelmesi ile başlamıştır.¹⁶⁸ Çinli tüccarların ilk olarak ABD’ye gelmesi ise 1785 yılında olmuştur.¹⁶⁹ 1810’lardan itibaren ABD ile Çin arasında afyon ticareti başlamıştır. 1830’da ilk Amerikan Protestan misyonerleri Çin’e gelmiştir.¹⁷⁰

ABD’nin Çin ile temas kurduğu dönemde, Çin İngilizler ile ticaret yapmaktaydı. İngilizlerin mevcut ticareti geliştirmek istemesine karşın Çin bu girişimlere mesafeli durmuştur. Bu ticaret esnasında İngilizlerin Çin’e sattığı afyon nedeniyle birçok insan bağımlı hale gelmiştir. Çin imparatorunun afyon ithalatını yasaklamak istemesi üzerine Çinliler ile İngilizler arasında 1839’da 1. Afyon Savaşı meydana gelmiştir. 1842’de İngilizlerin galibiyeti ile biten savaş sonucunda Nanking Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma ile Çin; İngilizlere yeni tavizler vererek daha fazla ticaret yapmak zorunda kaldığı gibi diğer Batılı devletlere de benzer tavizlerin önünü

¹⁶⁸ Dean Cheng, “The Complicated History of U.S. Relations with China”, <http://www.heritage.org/research/reports/2012/10/the-complicated-history-of-us-relations-with-china#read-essay> [Erişim Tarihi: 29.11.2018].

¹⁶⁹ U.S.-China Policy Foundation, ***U.S.-China Relations: A Brief Historical Perspective*** (2014), s. 1, <http://uscpc.org/v3/wp-content/uploads/2014/08/backgrounder-on-US-China-relations.pdf> [Erişim Tarihi: 29.11.2018].

¹⁷⁰ The Gilder Lehrman Institute of American History, <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/global-history-and-us-foreign-policy/essays/role-china-us-history> [Erişim Tarihi: 26.02.2017].

açmıştır.¹⁷¹ ABD bu savaşa katılmamasına rağmen İngilizlere verilen ayrıcalıklara benzer imtiyazlar elde etmiştir. 1844'de ABD ile Çin arasında Wangxia Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ABD ile Çin arasındaki resmi ilişkiler başlamıştır. Bu anlaşma ile Çin ABD'ye bazı imtiyazlar vermekle birlikte bu ülkeyi "en çok gözetilen ulus" statüsüne yükseltmiştir. 1849'da Kaliforniya'da altın bulunması ile birlikte gerek ülke içinden gerekse de yurt dışından birçok yabancı ABD'ye akın etmeye başlamıştır. Bu kapsamda Çinli işçiler de ABD'ye gelip çalışmaya başlamışlardır. Bu olaydan itibaren ilk 20 yıl içerisinde 100.000'in üzerinde Çinlinin ülkeye geldiği tahmin edilmektedir. Önemli sayıda Çinli göçmenin ülkede yaşamaya başlaması; gerek yerli halkta gerekse devlet görevlilerinde bazı önyargıların oluşmasına neden olmuştur. Bu durumun bir sonucu olarak dönemin hükümeti Çinli göçmenlerin sayısına kısıtlama getirmiştir. Çin'de ise; ABD ve diğer bazı ülkeler, 1858 Tianjin Anlaşması ile; Çin'den daha fazla imtiyaz elde etmeye başlamış, daha fazla liman yabancılar için ticaret ve yerleşime açılmıştır. Bunların yanında diplomatik ofisler de açılmaya başlanmıştır.¹⁷²

ABD'de; 1875'de çıkarılan "Page Yasası" ile Çinli işçilerin ülkeye girişi yasaklanmış, 1882'de yürürlüğe giren ve 10 yıl süre ile ABD'ye göçü önlemesi öngörülen "Chinese Exclusion Act" yasası¹⁷³ 1943'e kadar da yürürlükte kalmıştır. 1888'de Çin ile ABD arasında Bayard-Zhang Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Çinli göçmenlerin ülkeye girişi 20 yıl, 1892 Greary Yasası ile bir on yıl daha yasaklanmıştır. 1892 Greary Yasası ile ayrıca Çinli göçmenler ve Çin kökenli ABD vatandaşlarına ikamet izin belgelerini sürekli olarak yanında taşıma zorunluluğu getirilmiş, Çinlilerin bazı hakları ellerinden alınmıştır.¹⁷⁴

1894-1895 yılları arasında, Kore yarımadasına sahip olmak amacıyla, Japonya-Çin Savaşı yapılmış, Japonya'nın galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Savaş sonucunda Shimonoseki Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Japonya birçok ayrıcalık elde ettiği gibi ilave olarak Tayvan'ı almak istemiştir. Fakat Çin vermek yerine bu adayı "Formosa Cumhuriyeti" olarak ilan ederek Japonların bu dayatmasını kabul etmek istememiştir. Bunun üzerine Japonya Tayvan'ı alarak yaklaşık yarım yüzyıllık işgalini başlatmıştır.¹⁷⁵ 1941 Pearl Harbour baskınına kadar bölgedeki başat güç Japonya olmuş, buna karşılık Çin, ABD'ye yakınlaşmıştır.¹⁷⁶

¹⁷¹ U.S.-China Policy Foundation, *age*.

¹⁷² The Gilder Lehrman Institute of American History, *age*.

¹⁷³ *age*.

¹⁷⁴ U.S.-China Policy Foundation, *age*.

¹⁷⁵ *age*.

¹⁷⁶ The Gilder Lehrman Institute of American History, *age*.

1890'ların sonlarına doğru Çin'de yabancı aleyhtarlığı ve düşmanlığı artmaya başlamış, sonuçta bir ayaklanmaya dönüşmüştür. "Boxer Ayaklanması" adı verilen bu ayaklanma; içerisinde ABD'nin de bulunduğu birçok ülkenin girişimi ile güç kullanılarak bastırılmıştır. Birçok yabancı sömürgeci devlet ile Çin arasında çıkar çatışmasının meydana gelmesi üzerine; diğer devletlerin de desteğiyle ABD tarafından Çin'den "açık kapı politikası" uygulaması istenmiştir. Bu politikanın hayata geçirilmesiyle bütün sömürgeci devletler eşit olanaklar çerçevesinde Çin'den yararlanabilecekti.¹⁷⁷ Bu istekle; bazı devletler, Çin'in bölünmesine zemin hazırlamaya çalışırken, ABD, bölünmüş bir Çin yerine birleşik tek bir Çin'i savunarak, bu ülkedeki çıkarlarını korumaya çabalamıştır.¹⁷⁸ ABD bu teklifle aynı zamanda, diğer devletlerle çakışan çıkarlarının olası bir çatışmaya dönüşmesini engellemeye çalışarak dönemin İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya ve Japonya gibi güçlü devletlerine karşı eşit şartlar altında ticaret imkânı elde etmek istemiştir. Bu girişim aslında ABD'nin Doğu Asya politikasının da başlangıcı olmuştur.¹⁷⁹

1911'de Çin yönetiminde bulunan Qing Hanedanlığı sona ererek yerine Çin Cumhuriyeti kuruldu. 1921'de Çin Komünist Partisinin kurulmasıyla Komünist Parti ile Milliyetçi Parti arasında yönetim mücadelesi başlamış, ABD Milliyetçi Parti'yi desteklemiştir. 1925'de Cumhuriyeti ilan eden Milliyetçi Parti'nin başına Chiang Kai-shek geçmiştir. 1927'de ise milliyetçi-komünist mücadelesi; Çin İç Savaşının başlamasına neden olmuştur.¹⁸⁰

1930'ların başlarından itibaren Japonya'nın yayılmacı girişimlerinin ABD'nin açık kapı politikasına ters düşmesi nedeniyle ABD, Pasifik Filosunu Pearl Harbor'a konuşlandırmıştır. 2.D.S. esnasında Çin, Japonya'ya karşı ABD'nin Çin'deki hava alanlarını kullanmasına izin vermiş, ABD'de de savaştan sonra Çin'in BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliğini desteklemiştir.¹⁸¹

1933'de Japonya'nın Mançurya'yı işgali; 1937'de 2. Çin-Japonya Savaşı'na neden olmuştur. Japon işgaline karşı ABD, İngiltere, Fransa ve Avustralya Çin'e mali yardımda bulunurken, ABD, Japonya'ya, savaş esnasında petrol ambargosu uygulamaya başlamıştır. 1941'de Japonya'nın Pearl Harbor'u bombalaması ile ABD 2.D.S.'na girmiştir. 1945'de Hiroşima ve Nagasaki'ye ABD tarafından atom bombası atılmasının ardından; Japonya 2.D.S.'ndan yenilgi ile ayrılmıştır. Savaş sonucunda Japonya 1951 San Francisco Barış Antlaşması ile Tayvan dâhil GÇD üzerinde işgali

¹⁷⁷ U.S.-China Policy Foundation, *age*.

¹⁷⁸ Cheng, *age*.

¹⁷⁹ U.S.-China Policy Foundation, *age*.

¹⁸⁰ The Gilder Lehrman Institute of American History, *age*.

¹⁸¹ Cheng, *age*.

altında bulunan yerlerden çekilmiştir. Bu gelişmelerin ardından 1945’de Milliyetçiler ile Komünistler arasında yeniden başlayan çatışmalar sonucu; 1949’da Mao Zedong liderliğindeki Komünist Parti tarafından ana karada “ÇHC”, Chiang Kai-shek liderliğindeki Milliyetçiler tarafından Formosa adasında ise Tayvan yönetimi (*Çin Cumhuriyeti*) ilan edilmiştir.¹⁸²

2.D.S.nın ardından başlayan Soğuk Savaş döneminde, SSCB ile ABD arasında komünizm-kapitalizm mücadelesi, Asya Pasifik bölgesine sıçramıştır. 1950’de SSCB ve ÇHC destekli Kuzey Kore tarafından ABD destekli Güney Kore işgal edilmiştir. Bu süreçte ABD donanmasından 7. Filo; ÇHC’nin Tayvan’a harekât düzenleme ihtimaline karşı, Tayvan Boğazı’na konuşlanmıştır. 1953’de Kore Savaşının sona ermesinin ardından ABD, Tayvan Boğazı’ndaki ablukayı kaldırmış, hemen ardından Tayvan’ın, ÇHC ile arasında bulunan Jinmen (*Quemoy*) ve Mazu (*Matsu*) adalarını işgal etmesiyle 1. Tayvan Boğazı Krizi patlak vermiştir. Bunun üzerine ÇHC bu bölgelere topçu ateşi açmış, fakat ÇHC’nin durum üstünlüğü tesisine karşı ABD o dönemde kendisinde bulunmayan ÇHC’ni nükleer silah kullanmakla tehdit etmiştir. Bu arada ABD tarafından çıkarılan Formosa Yasası ile; dönemin yönetimine, Tayvan’ı ve ÇHC-Tayvan arasındaki bazı adaları savunma yetkisi verilmiştir. ÇHC’nin uzlaşmaya yanaşması ile kriz sona ermiştir. 1958’de ÇHC’nin yeniden aynı bölgeyi ateş altına alması ile 2. Tayvan Boğazı Krizi meydana gelmiş, ABD’nin devreye girmesinin ardından bu kriz de büyümeden sona ermiştir. 1964’de ÇHC; ilk atom bombası denemesini başarı ile sonuçlandırmış, böylelikle nükleer silaha sahip ülkeler grubuna katılmıştır. 1955’de; ÇHC ve SSCB destekli Kuzey Vietnam ile ABD ve Fransa destekli Güney Vietnam arasında Vietnam Savaşı başlamıştır. 1950’lerin sonuna doğru iki komünist ülke olan ÇHC ile SSCB arasında fikir ayrılıkları başlamıştır. Bu görüş ayrılığı ÇHC-ABD yakınlaşmasına neden olmuştur. 1971’de ABD Başkanı Nixon’ın Dışişleri Bakanı Henry Kissinger’ı ÇHC’ne göndermesi ve 1972’de kendisinin ziyareti ile ÇHC ile ilişkiler yeniden gelişmeye başlamıştır. 1978’de Shanghai Bildirisi ile ABD ile ÇHC arasında tam anlamıyla resmi diplomatik ilişkiler kurulmuştur. ABD; Tayvan-ÇHC arasındaki temsil sorununda, ÇHC’ni resmi olarak tanıyan “Tek Çin” politikasını benimsemiştir. 1979’da ABD Tayvan ile İlişkiler Yasasını (*Taiwan Relations Act*) çıkararak “Tek Çin Politikasına” aykırı olmayacak şekilde ABD’nin Tayvan ile ilişkisini sürdürecektir yasal zemini oluşturmuştur. 1978’den itibaren ÇHC’nde; Deng Xiaoping tarafından ekonomik ve sosyal reformlar başlatılmıştır. Bu reform ve açılımlar sayesinde ÇHC; uluslararası örgütlere üyelik başta uluslararası toplumla daha fazla angaje olmaya

¹⁸² The Gilder Lehrman Institute of American History, *age*.

başlamış, piyasa ekonomisine geçişe teşvik edilmiş, ABD'nin önemli ticari partnerleri arasında yerini almıştır. 1996'da; ÇHC tarafından ÇHC-Tayvan arasındaki bölgede tatbikat yapılması ve Tayvan'a yakın bölgeye atış yapılması sonucu 3. Tayvan Boğazı Krizi yaşanmıştır. 1999'da; Sırbistan'a düzenlenen NATO harekâtı esnasında ABD Hava Kuvvetleri tarafından ÇHC'nin Belgrad Büyükelçiliğinin bombalanması ÇHC-ABD ilişkilerinde gerilime yol açmıştır.¹⁸³

2001'de ÇHC, Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) üye olmuştur.¹⁸⁴ ÇHC; 2006'da ABD'nin Kanada'dan sonra ikinci büyük ticari partneri haline gelmiş, 2008'de Japonya'yı da geçerek ABD'nin en çok borçlandığı ülke olmuş, 2010'da da ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisi seviyesine ulaşmıştır. 2011'de; ABD tarafından Asya'ya Dönüş Stratejisi ilan edilmiştir. Bu strateji ile ABD'nin siyasi, ekonomik ve askeri öncelikleri arasına Orta Doğu'nun yanında Asya Pasifik bölgesi de girmiş, uluslararası arenada daha önemli bir statüye ulaşan ÇHC'ne karşı daha dikkatli olunması gerektiği anlaşılmıştır. 2013'de Sunnyland'de ABD Başkanı ile ÇHC Başkanı bir araya gelerek "yeni büyük güçler arası ilişkiler" ele alınmıştır.¹⁸⁵

2016'da; Asya'ya Dönüş Stratejisi kapsamında ABD tarafından; küresel ekonominin yaklaşık %40'lık kısmını içine alan ve ABD, Kanada, Meksika, Şili, Peru, Avustralya, Yeni Zellenda, Japonya, Malezya, Vietnam, Singapur, Bruney'i kapsayan bölgede, gümrük tarifelerini azaltarak serbest ticareti öngören "Pasifik Bölgesi Ortaklık Anlaşması (*Trans Pasifik Partnership – TPP*)" imzalanmıştır. Fakat ABD'nin 2017'de resmi olarak Anlaşmadan çekilmesinin de etkisiyle yürürlüğe girmemiştir. Bunun üzerine ABD haricindeki diğer ülkeler, bu anlaşmanın büyük bölümünü muhafazayla "Kapsamlı ve İlerleyici Pasifik Bölgesi Ortaklığı Anlaşmasını (*Comprehensive and Progrssive Trans Pasific Agreement-CPTPP*) 2018'de imzalamıştır. Anlaşma hâlihazırda ülkelerin iç onay aşamasındadır.¹⁸⁶

3.2. ÇHC'nin Küresel Politikaları

20'nci 19'uncu yüzyılın sonlarından itibaren uluslararası ilişkilerde öne çıkan aktörlerinden birisi de ÇHC olmuştur. Özellikle 1991'de SSCB'nin çöküşünün ardından ÇHC tarafından izlenen siyasi, ekonomik ve askeri politikalar; dünya

¹⁸³ *age*.

¹⁸⁴ World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm [Erişim Tarihi: 07.10.2018].

¹⁸⁵ The Gilder Lehrman Institute of American History, *age*.

¹⁸⁶ Council on Foreign Relations, "What Is the Trans-Pacific Partnership (TPP)?", <https://www.cfr.org/background/what-trans-pacific-partnership-tp> [Erişim Tarihi: 07.10.2018].

nüfusunun 1/5'ini oluşturan kendi nüfusu¹⁸⁷ ve bölgesel/küresel etki alanları içindeki ülkeler dikkate alındığında doğrudan ya da dolaylı olarak jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik anlamda dünyanın önemli bir kısmını etkilemektedir.

ÇHC; bu etkiyi birbiriyle örtüşen politikalar şeklinde hayata geçirebilmek maksadıyla 2003'den itibaren "Barışçıl Yükseliş Stratejisini (*Peaceful Rise Strategy*)" uygulamaya koymuştur. Bu stratejinin ana maksatları ise; milli hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olacak ÇHC etrafında bir barış ve istikrar alanı oluşturmak, ÇHC'nin ekonomik gelişimini sürdürebilecek enerji rezervlerine ulaşım ve bu alanda kaynak çeşitliliği sağlamak, ABD ile yapıcı işbirliği kurmak, ÇHC'ne karşı kurulabilecek herhangi bir ittifak girişimini engellemektir.¹⁸⁸

Bu ana maksatlar çerçevesinde bahse konu strateji ile; komşu ülkeler ile yaşanan sorunların barışçıl yollar ile çözülmesi, bölgesel örgütlerle ilişkilerin güçlendirilmesi, ticari ilişkilerin Asya geneline yayılması, ekonomik olarak gelişime ağırlık verilmesi, bunu başarabilmek için bölgesel barış ve istikrarın idamesi, böylelikle ÇHC'nin yükselişinin diğer ülkeler için bir tehdit olmadığına gösterilmesi hedeflenmektedir.¹⁸⁹

ÇHC'nin, kapsamlı yaklaşım bağlamında, bu maksat ve hedeflere yönelik, siyasi, ekonomik ve askeri etki araçları kapsamında; diplomatik alanda; stratejik ortaklıklar kurma, üst düzey ziyaretler, bölgesel organizasyonlara eklemlenme/kurma, ikili/çoklu ilişkiler geliştirme, ekonomik alanda; ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar, para birimi, yabancı ülkelere yardımlar, askeri alanda; silah ticareti, askeri diplomasi, güvenlik yardımı, askeri eğitim işbirliği girişimleri, askeri teknoloji transferi gibi yöntemleri kullanmayı planlamıştır.¹⁹⁰

3.2.1. ÇHC'nin Siyasi Politikaları

ÇHC; Barışçıl Yükseliş Stratejisi kapsamında siyasi alanda; bölgesel/küresel uluslararası örgütlere üyelik yoluyla uluslararası toplumla daha fazla ilişki kurmaya başlamıştır. Bu yaklaşım; diğer bölgelerle siyasi, ticari ve askeri ilişkilerin genişlemesine, oluşan ticari bağımlılık yoluyla siyasi ve askeri ilişkilerin

¹⁸⁷ Matt Schiavenza, "A Surprising Map of the World Shows Just How Big China's Population Is" (2013), The Atlantic, <https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/08/a-surprising-map-of-the-world-shows-just-how-big-chinas-population-is/278691/> [Erişim Tarihi: 19.12.2018].

¹⁸⁸ Council On Foreign Relations, ***US-China Relations: An Affirmative Agenda, A Responsible Course*** (2007), s. 34.

¹⁸⁹ Council On Foreign Relations, ***The Promise and Pitfalls of China's Peaceful Rise***, <https://www.cfr.org/background/promise-and-pitfalls-chinas-peaceful-rise> [Erişim Tarihi: 08.10.2018].

¹⁹⁰ Philip C. Saunders, ***China's Global Activism: Strategy, Drivers, and Tools*** (Washington, National Defense University, 2006), s.11.

geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda; ASEAN'a diyalog ortaklığı yoluyla Güneydoğu Asya'da, ASEAN+3'e üyelik ile Doğu Asya'da, Şanghai İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ile Orta Asya'da, Dünya Bankasına alternatif teşkil edecek şekilde Asya Altyapı Yatırım Bankası (*Asian Infrastructure Investment Bank-AIIB*) ve Tek Kuşak Tek Yol Projesi (*TKTYP: One Belt One Road Initiative-OBOR*) ile Asya Pasifik bölgesi başta, Asya, Avrupa, Afrika'da etki alanları kurmakta, Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik yoluyla ticari ilişkileri/çıkarlarını mevcut küresel ekonomik sistem üzerinden etkili kılmaya çalışmakta, BM'de aktif rol ile etki/ilgi sahasındaki konularda söz sahipliğini korumaya çabalamaktadır.

İkili ve çoklu ilişkiler kapsamında, ÇHC'nin artan etkisi; ABD, Hindistan, Vietnam, Singapur, Nepal, Filipinler, Tayvan, Japonya, Afganistan, Tacikistan, Moğolistan, Maldivler, Seyşeller, Avustralya¹⁹¹ gibi ülkelerde kaygıya neden olmakta, bunun yanında RF, Pakistan, Myanmar gibi ülkelerle iş birliği fırsatı sunmaktadır. Bu ülkeler arasında ÇHC'nin ABD, RF, Hindistan ve Japonya ile ilişkileri küresel etkileri itibari ile diğer ülkelere nispeten daha fazla ön plana çıkmaktadır.

ÇHC-RF ilişkileri kapsamında; bu iki ülke, ABD'nin liderlik ettiği uluslararası sisteme karşı muhalif grubun önderliğini yapmaktadırlar.¹⁹² ÇHC-RF ilişkileri kapsamında özellikle son dönemde ABD'nin RF'nin gayrı resmi füze/silah sistemleri geliştirmesini öne sürerek Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşması'ndan (*Intermediate Range Nuclear Forces Treaty-INF*) çekilmesi, RF ve ÇHC'ne uyguladığı ekonomik yaptırımlar da dikkate alındığında küresel bağlamda son dönemde ön plana çıkan önemli gelişmeler olarak görülmektedir.¹⁹³ Bununla birlikte bu iki ülkenin kendi tahayyül ettikleri sistemdeki rolleri; ikili ilişkilerini yönlendiren önemli etken olarak ön plana çıkmaktadır.¹⁹⁴ ÇHC'nin; RF'nun etki alanı olarak gördüğü Orta Asya ve Uzak Doğu'da ŞİÖ ile etkisini genişletme, petrol/doğal gaz hatları inşa, TKTYP kapsamında ekonomik ve enerji alanında ilişkilerini genişletme,

¹⁹¹ Gerhard Ferrão da Costa Pinto ve diğ., ***China and India's Maritime Geostrategies: Implications For International Maritime Security and Scenarios For 2030***, (Lisboa, Universidade De Lisboa, 2015), s. 76, <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a463366.pdf>

¹⁹² Kanak Gokarn, "How steady is the China-Russia relationship?", <https://www.orfonline.org/expert-speak/how-steady-is-the-china-russia-relationship/> [Erişim Tarihi: 09.10.2018].

¹⁹³ Everett Rosenfeld, "Russia and China are looking at launching joint projects worth more than \$100 billion", (CNBC, 2018), <https://www.cnbc.com/2018/09/11/russia-china-consider-investments-worth-more-than-100-billion.html> [Erişim Tarihi: 09.10.2018].

¹⁹⁴ Gokarn, *age*.

Kutup bölgesinde söz sahibi olmaya yönelik ekonomik ve ticari faaliyetleri RF tarafında önemli kaygılara yol açmaktadır.¹⁹⁵

Orta Asya ülkeleri her ne kadar RF ile tarihi ve kültürel bağlara sahip olsalar da Sovyetler Birliğinin çökmesinden sonraki süreçte Avrasya Ekonomik Birliği, Kolektif Güvenlik Örgütü gibi RF'nun öncülük ettiği kuruluşlara katılımda isteksiz kalmasından da anlaşılacağı üzere RF ile ilişkilerde milli menfaatlerini ön planda tutmaktadır. Buna karşılık ÇHC'nin Tek Kuşak Tek Yol Projesi gibi girişimleri, güvenlik alanında olmasa dahi ekonomik anlamda Orta Asya ülkelerine önemli avantajlar sunarak ÇHC'nin bölgesel etkinliğini artırmaktadır. Bununla birlikte ÇHC, RF ile ilişkilerinin bozulmamasına hassasiyet göstermektedir. Bu duruma paralel olarak; ABD'nin Asya Pasifik bölgesinde kurduğu ittifak zinciri ve NATO'nun RF'nun etki alanlarından birisi olan Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi gibi önemli gelişmeler de dikkate alındığında ÇHC'nin RF ile güvenlik alanında işbirliği önem arz etmektedir. Ukrayna krizinde RF'nu desteklememesine rağmen herhangi bir eleştiride de bulunmaması, Kırım işgalini reddeden BMGK referandumunda çekimser kalması¹⁹⁶, ŞİÖ gibi önemli bir çatı altında RF ile işbirliği, RF'ndan silah ve teknoloji transferi, RF'nun Doğu Asya bölgesine yakın bir bölgede icra ettiği tatbikatlara katılımı ÇHC-RF işbirliğinin önemli göstergelerindendir.

ÇHC'nin Güneydoğu Asya ve Güney Asya'daki politikalarından rahatsızlık duyan ve ÇHC ile rekabet halinde olan bir diğer ülke ise Hindistan'dır. ÇHC-Hindistan ilişkileri kapsamında; iki ülke arasındaki rekabet özellikle 1962 ÇHC-Hindistan Savaşı'ndan sonra hız kazanmaya başlamıştır.¹⁹⁷ Hint Okyanusu Bölgesinde (HOB) ÇHC'nin görünürlüğü artırması ve ÇHC-Pakistan yakınlaşması aralarındaki ilişkileri gerginleştiren sorun alanlarıdır.

Bu ana konuların yanında, her iki ülkenin de bölgedeki doğal kaynaklara ve uluslararası deniz ulaşım/ticaret güzergâhları üzerinde kontrolü artırma gayretleri ilişkileri gerginleştiren bir başka sorun kaynağıdır. Her iki ülke de bölgesel etkinliklerini genişletmek, ulusal çıkarlarını korumak ve uluslararası görünürlüklerini artırabilmek maksadıyla aynı bölgede rekabet yaşamaktadır. Bu rekabet iki ülkenin de silahlanmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda her iki taraf da HOB ve GÇD'nde güçlü donanma bulundurmak istemektedir. Bunun yanında ÇHC'nin; Hindistan'ın gerek Basra Körfezi'ne gerekse GÇD'ne ulaşımını engelleme amaçlı

¹⁹⁵ Nyshka Chandran, "‘Serious’ Rivalry Still Drives China-Russia Relations Despite Improving Ties", <https://www.cnbc.com/2018/09/14/china-russia-ties--more-rivalry-than-alliance.html> [Erişim Tarihi: 09.10.2018].

¹⁹⁶ Gokarn, *age*.

¹⁹⁷ Pinto ve diğ., *age*, s. 76.

bölgedeki kritik kıyı ülkelerinde deniz üssü modernize/inşa girişimleri Hindistan tarafından kuşatılma olarak algılanmaktadır.¹⁹⁸ ÇHC'nin, Hindistan'ın bir tehdit olarak gördüğü ve hâlihazırda sınır problemi yaşadığı Pakistan ile ilişkilerini geliştirmesi bu algıyı derinleştiren bir başka gelişme olarak kıymetlendirilebilir.

ÇHC-Japonya ilişkileri kapsamında; ÇHC'nin bölgesel etkinliğini artırması, Doğu Asya'ya ulaşan ve GÇD üzerinden geçen ulaşım/ticaret güzergâhlarını kontrol çabası gibi girişimler ÇHC-Japonya ilişkilerini gerginleştiren gelişmeler olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca 2.D.S.ndan günümüze Japonya'nın ulaştığı ekonomik ve askeri seviye ile hâlihazırda oynadığı siyasi rol arasındaki fark; Japonya'yı bölgede daha fazla aktif rol oynamaya itmektedir. Bu durum Japonya ile ÇHC'ni Doğu Asya'da karşı karşıya getirmektedir. Doğu Çin Denizi'nde (DÇD) Senkaku/Diaoyu Adalarının aitliği konusunda yaşanan uyuşmazlık; bu rekabetin en sıcak noktası durumundadır. ÇHC; tıpkı GÇD'nde olduğu gibi bu adaları kontrole çalışmaktadır. ÇHC'nin benzer sorunlara yönelik yaklaşım ve uygulamaları; GÇD sorununa taraf diğer ülkeler ile Japonya'yı ortak noktada buluşmaya teşvik etmektedir.

ÇHC'nin küresel etki doğurabilecek politikalarından bir diğeri ise Afrika açılımıdır. ÇHC Afrika açılımının amaçlarına bakıldığında en önemlisi ticarettir.¹⁹⁹ ÇHC, Afrika'yı; doğal kaynaklara olan bağımlılığını azaltma, enerji tedarik kaynaklarını çeşitlendirme, ülke içinde üretilen mal ve hizmetler için alternatif bir pazar olarak görmektedir. ÇHC'nin Afrika açılımı Bretton-Woods sistemine karşı bir alternatif olarak görülebilir. ÇHC politik ve sosyal değişimi de teşvik eden bir bakış açısı yerine öncelikle altyapıyı öngören daha sonrada ekonomik gelişimi öngören bir model sunmaktadır. Ayrıca kendi para biriminin kullanım alanını genişletmeye çalışmaktadır.²⁰⁰ 2017 verilerine göre, ÇHC; 51 Afrika ülkesinde 94 milyar \$ değerinde 2,500 proje gerçekleştirmektedir.²⁰¹

ÇHC'nin Afrika stratejisinin bir başka amacı güvenlik bağlamındadır. ÇHC'nin 2008'de korsanlıkla mücadele kapsamında Aden Körfezine savaş gemileri göndermesi ile ilk bölge dışı askeri konuşlanmasını gerçekleştirmesi, 2011'de Libya'daki iç karışıklık nedeniyle buradaki vatandaşlarını tahliye faaliyeti, 2016'da Cibuti'de ilk deniz üssünü açması, 2017'de ilk uçak gemisinin hizmete girmesi gibi

¹⁹⁸ *age*, s. 42.

¹⁹⁹ Paul Nantulya, "Pursuing the China Dream through Africa: Five Elements of China's Africa Strategy", <https://africacenter.org/spotlight/china-dream-five-elements-china-africa-strategy/> [Erişim Tarihi: 11.10.2018].

²⁰⁰ Mercy A. Kuo, Angelica O. Tang, "China's Africa Strategy: Going Global With Infrastructure Investment", <https://thediplomat.com/2016/01/chinas-africa-strategy-going-global-with-infrastructure-investment/> [Erişim Tarihi: 10.10.2018].

²⁰¹ Nantulya, *age*.

hamleler ÇHC'nin Afrika başta diğer bölgelerdeki çıkarlarını koruma amaçlı askeri faaliyetleridir. Ayrıca 2015 verileri dikkate alındığında Sahraaltı Afrika için silah ticaretinde %22'lik bir oranla RF'dan sonra ikinci sıradadır. ÇHC'nin Afrika açılımının bir diğer amacı ise yumuşak güç imajını desteklemektir. Bu kapsamda düzenlenecek politik ziyaretler, danışmanlık hizmetleri, stratejik iletişim faaliyetleri, bilim, eğitim ve kültür işbirliği faaliyetleri vasıtasıyla kıtaya komünist parti ideolojisi ve Çin kültürü tanıtılmaya çalışılmaktadır.²⁰²

Afrika açılımının en önemli amacının ticaretini genişletmek olduğu dikkate alındığında, ÇHC tarafından bu ticaretin ana damarının geçtiği GÇD üzerindeki güzergâhlar üzerinde kontrol tesis etmek istenmektedir.. Bu güzergâhlar ticaretin yanı sıra enerji güvenliği açısından da kritik önemi haizdir. Bu durum, aynı zamanda diğer bölge ülkeleri içinde geçerlidir.

ÇHC'nin Afrika'daki bu girişimlerini dikkatle takip eden diğer önemli aktörler de kıtaya yönelik yeni adımlar atmışlardır. Bu kapsamda ABD; 2000-2006 arasında kıtadaki askeri varlığını artırma yoluna gitmiş, 2006'da ABD Afrika Komutanlığını (*US Africa Command-AFRICOM*) kurmuştur. Hindistan da ABD'ye benzer şekilde kıtadaki askeri varlığını güçlendirmiş, Kenya, Madagaskar, Mozambik, Tanzanya, Güney Afrika ile savunma alanında ilişkiler geliştirmiştir. Özellikle ada devletleri olan Morityus, Seyşeller, Madagaskar ile deniz alanlarına yönelik istihbarat ve izleme konularında işbirliği yapmaktadır. Hindistan'ın bu girişimleri, ÇHC tarafından bölgeden geçen ulaşım/ticaret güzergâhının güvenliğinin riske sokacak faaliyetler olarak algılanmaktadır.²⁰³

ÇHC'nin bir diğer küresel etki doğurabilecek adımı ise Kutup bölgesine yönelik izlediği stratejidir. ÇHC; kendisini "Kutup bölgesine yakın ülke" olarak nitелеmektedir. Küresel ısınmanın etkisiyle Kutup bölgesindeki buzulların erimesi; bölgede sadece birkaç ay için kullanılabilen deniz ulaşım/ticaret güzergâhlarının kullanım süresini artırabileceği öngörüsünü de beraberinde getirmektedir. Bu güzergâhların kullanıma açılmasıyla Hindistan etkisinde bulunan Hint Okyanusu ve ABD etkisindeki GÇD ve Malakka Boğazına olan bağımlılığı azaltmak için Kutup bölgesindeki bu güzergâhlar ÇHC için önemli bir alternatif olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda ÇHC'nin; bu güzergâhı "Kutup Güzergâhı (*Polar Silk Road*)" adı altında; ÇHC-Orta Asya-Avrupa hattı üzerindeki kara kuşağına, GÇD-

²⁰² age.

²⁰³ Jonathan Holslag, "China's New Security Strategy for Africa", <https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/articles/09summer/holslag.pdf> [Erişim Tarihi: 11.10.2018].

HOB-Avrupa deniz yoluna sahip TKTYP kapsamına üçüncü hat olarak dâhil etme yönünde gayretlerinin olduğu değerlendirilmektedir.²⁰⁴

3.2.2. ÇHC'nin Ekonomi Politikaları

ÇHC ekonomik alanda küresel etki doğuracak bir diğer girişimi ise ekonomi alanında olmuştur. ÇHC, küresel anlamda siyasi / askeri / ekonomik bir güç olma yolunda hızlı adımlarla ilerlemektedir. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyduğu en önemli şart ise sağlam bir ekonomiye sahip olabilmekten geçmektedir. ÇHC, Deng Xiaoping'in reformlarının uygulanmasından itibaren yıllık ortalama % 10'luk bir ekonomik büyüme kaydetmiş, bu süreçte siyasi olarak Komünist Parti ideolojisinin hâkim olduğu ÇHC, sanayisini özelleştirmiş, bankalarını yabancı yatırımlara açmış, serbest piyasanın oluşumuna izin vermiştir. Bu ekonomik gelişim; ÇHC'nin sahil şeridinde endüstri alanlarının oluşumuna vesile olmuş, ÇHC'nin ekonomik ağırlığı sahil kesimde oluşmuştur.²⁰⁵

ÇHC; dünya genelindeki ticaret payını artırarak elde edeceği nüfuz alanı ve güç sayesinde bölgesel ve küresel alanda uluslararası siyasi ve güvenlik mimarisine yön vermeye çalışmaktadır. Bu alandaki en önemli adımı ise TKTYP'dir. ÇHC Başkanı Xi Jinping tarafından 2013'de açıklanan TKTYP, küresel ekonomik düzen içinde ÇHC'nin kârını artırmayı, Asya, Avrupa ve Afrika'yı geniş lojistik ve ulaşım ağıyla birbirine bağlamayı, ekonomik entegrasyonu ve ekonomik ilişkiler üzerinden siyasal yakınlaşmayı amaçlamaktadır. ÇHC tarafından proje karşılıklı ekonomik gelişimi öngören bir inisiyatif olarak sunulmaktadır. Diğer aktörlerce ise ÇHC merkezinde bulunduğu geniş bir siyasi ve ekonomik etki alanı inşa girişimi olarak görülmektedir. Proje kapsamında biri kara diğer ise denizden olmak üzere iki güzergâh bulunmaktadır. Kara yolu güzergâhında bulunan ülkelerin alt yapı faaliyetleri ile mal ve hizmet ticaretinin karayolu ve tren yolu üzerinden hızlı ve aksamadan gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda inşa edilecek doğal gaz/petrol boru hatları ile enerji alanındaki deniz yollarına olan bağımlılığın en aza indirilmesi ve alternatif güzergâhların oluşumu amaçlanmaktadır. Deniz güzergâhı üzerindeki ülkelerin sahip olduğu ticari limanların modernizasyonu veya inşası ile de ticaretin aksaksız gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Deniz güzergâhı üzerinde inşa edilen/edilecek limanlar, geniş kapsamlı ulaşım ağının parçası olarak diğer kıtalara/bölgelere ve ülkelere açılım açısından önem arz etmektedir. Tüm bu

²⁰⁴ Andrew Wong, "China: We are a 'Near-Arctic State' and we want a 'Polar Silk Road'", <https://www.cnbc.com/2018/02/14/china-we-are-a-near-arctic-state-and-we-want-a-polar-silk-road.html> [Erişim Tarihi: 09.10.2018].

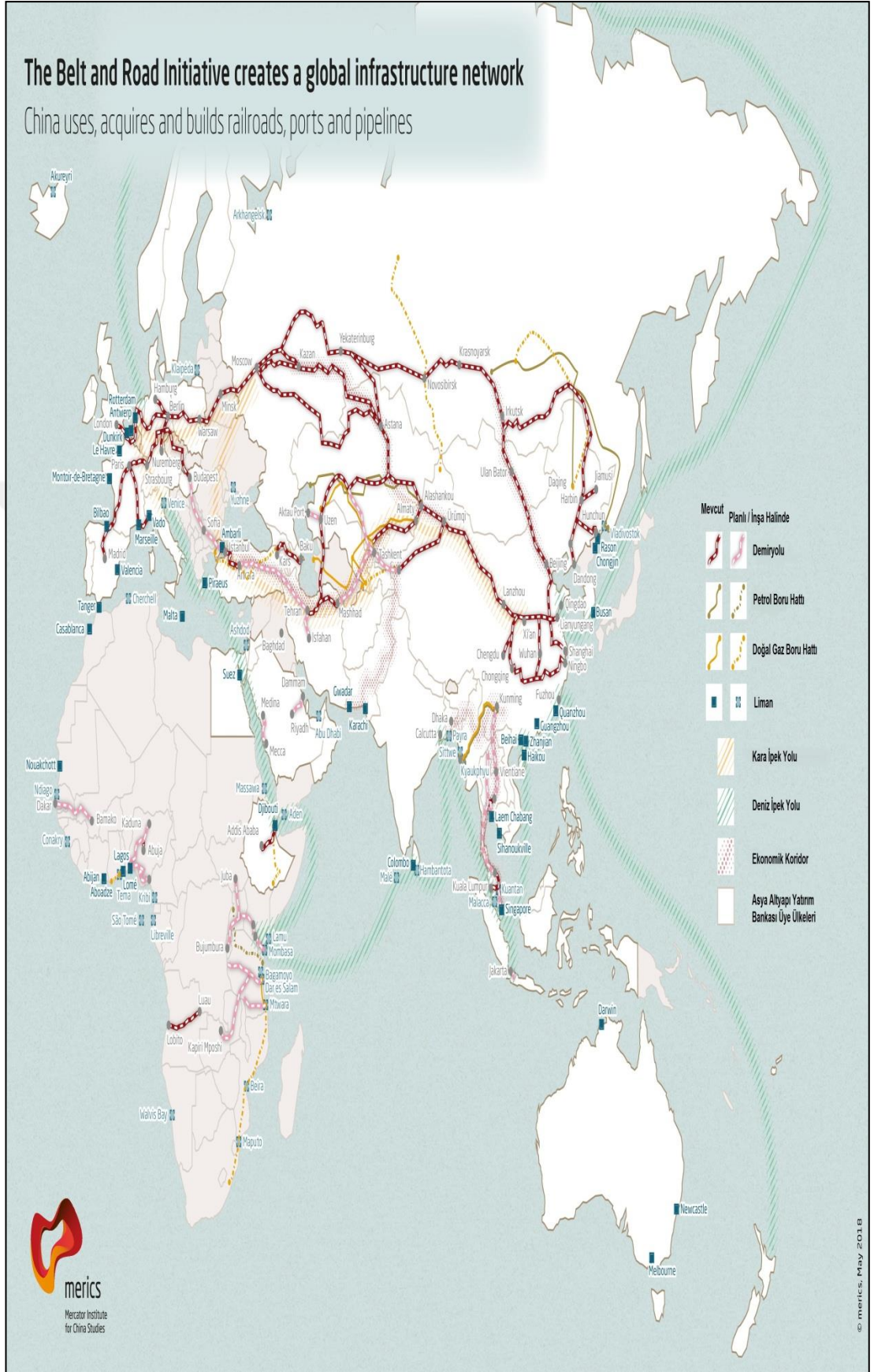
²⁰⁵ Cheng, "A U.S. Army Role in Countering China's A2/AD Efforts: The Expeditionary Coastal Artillery Brigade".

ekonomik faaliyetlerin getirdiği ağır maliyet kapsamında ülkelere yardım etmek amacıyla 2016'da Asya Altyapı Yatırım Bankası kurulmuştur.²⁰⁶ özellikle inşa/modernize edilen limanlar ticari öneminin yanı sıra uluslararası ulaşım/ticaret güzergâhlarının güvenliği ve kontrolünü sağlanması açısından  HC ve donanması için de önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Aşağıdaki şekil 21'de TKYP'nin coğrafı kapsamı gösterilmektedir.²⁰⁷



²⁰⁶ PRC, “Action Plan on The Belt and Road Initiative” http://english.gov.cn/archive/publications/2015/03/30/content_281475080249035.htm [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

²⁰⁷ Mercator Institute For China Studies, “Mapping the Belt and Road Initiative: This is Where We Stand”, <https://www.merics.org/en/bri-tracker/mapping-the-belt-and-road-initiative> [Erişim Tarihi: 30.11.2018].



Şekil 21: ÇHC'nin TKTY Projesi

Kaynak: <https://www.merics.org/en/bri-tracker/mapping-the-belt-and-road-initiative>
(07.06.2018)

ÇHC'nin ekonomide en önemli hassasiyetlerinden birisi; endüstriyel faaliyetleri ve üretimi sağlayacak enerjinin tedarikidir. ÇHC'nin de içinde yer aldığı Asya kıtası genelinde, son 40 yıl içinde enerji tüketim oranı 5 kat artmıştır.²⁰⁸ Asya Pasifik'de yer alan ÇHC, Japonya, Güney Kore gibi giderek büyüyen küresel ekonomiler enerjiye bağımlı hale gelmektedir.²⁰⁹ ÇHC'nin artan enerji ihtiyacını karşılamasının iki önemli yolu vardır. Bunlar iç ve dış tedarik yollarıdır.

Enerji ihtiyacını karşılamada iç kaynakların yeterli olmaması nedeniyle ÇHC için dış tedarik yolu önem kazanmaktadır. Dış tedarik yolları kapsamında; karadan RF, Orta Asya ülkeleri ile Myanmar ön plana çıkmaktadır. Denizden ise Malakka Boğazı dışından Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile GÇD içerisinden ise Avustralya, Malezya ve Endonezya'dan tedarik ön plana çıkmaktadır.²¹⁰

Bunun yanında ÇHC aktif enerji diplomasisi yürütmektedir. Alım gücünün de etkisiyle, devletin sahip olduğu petrol şirketleri ile enerji ihracatçısı ülkelerde ortaklıklar kurma, yatırımlar yapma, önemli enerji şirketlerle ilişkiler geliştirme yolu ile enerji arzında güvenilirliği ve sürekliliği sağlamaya çalışmaktadır.²¹¹ Bu kapsamda ÇHC devletine ait China National Petroleum Corporation (CNPC), China Petroleum and Chemical Corporation (Sinopec), China National Offshore Oil Corporation (CNOOC)²¹² gibi enerji şirketleriyle Orta Doğu, Orta Asya, Afrika, Güney ve Kuzey Amerika gibi bölgelerde faaliyet göstermektedir. Özellikle Orta Doğu ve Afrika'daki faaliyet alanı bölgede faaliyet gösteren diğer aktörlerle uluslararası rekabete neden olmaktadır.²¹³ Ayrıca ÇHC'nin ana besin tedarik zinciri GÇD güzergâhı vasıtasıyla ABD, Brezilya, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, Arjantin'e uzanan hat üzerinden müteşekkildir. GÇD sorunu kapsamında çıkabilecek bölgesel bir kriz bu zincirin de aksammasına neden olacaktır.²¹⁴

3.2.3. ÇHC'nin Askeri Yaklaşımları

ÇHC'nin küresel etki doğuracak bir diğer girişimi ise askeri alanda yaşanmaktadır. Artan küresel siyasi ve ticari etki ve ilgi alanı; sınırlarının çok daha ötesinde çıkarlarını korumasını gerektirmektedir. ÇHC, artan ekonomik gücü,

²⁰⁸ *Key World Energy Trends*, s. 15.

²⁰⁹ *International Energy Outlook 2016*, s. 39.

²¹⁰ International Energy Agency, "World Energy Outlook 2007", <https://webstore.iea.org/world-energy-outlook-2007> [Erişim Tarihi: 26.02.2017].

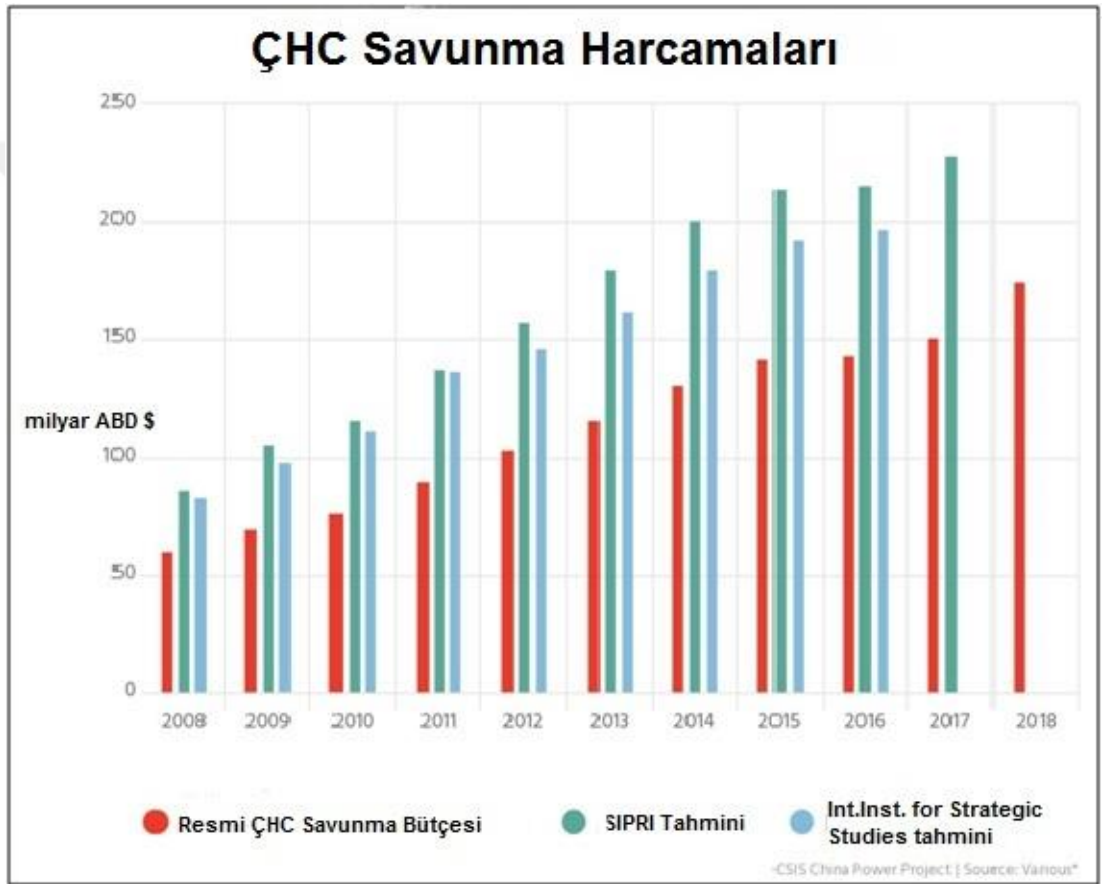
²¹¹ Andrews-Speed ve diğ., *China's Energy Crossroads Forging a New Energy and Environmental Balance* (Washington, 2014), s. 23.

²¹² Thunderbird School Of Global Management, "Chinese National Oil Companies: Restructuring the Red Dragons", <https://thunderbird.asu.edu/knowledge-network/chinese-national-oil-companies-restructuring-red-dragons> [Erişim Tarihi: 01.12.2018].

²¹³ Andrews-Speed, *age*, s. 23.

²¹⁴ Cheng, *age*.

ekonomik büyüme için gereken enerji başta ihtiyaçları, sınır anlaşmazlıkları gibi mevcut dış politika sorunları ve ulusal güvenliği için güçlü bir orduya sahip olması gerekmektedir. 1980'lerden itibaren artan bir hızla ordusunu modernize etmeye başlamıştır. Bu kapsamda önemli savunma bütçeleri ile yeni harp silah araç, gereç ve teçhizatına yönelik üretim, tedarik ve modernize faaliyetlerine girişmiştir. Aşağıdaki şekil 22'de; 2000-2014 yılları arasında askeri harcamaları gösterilmektedir.²¹⁵ Bununla birlikte AB ve ABD'nin uyguladığı silah ambargoları ÇHC'nin bu alanda RF ile ilişkiler kurmasına neden olmuştur.²¹⁶



Şekil 22: ÇHC'nin 2008-2018 Yılları Arası Askeri Harcamaları

Kaynak: <https://chinapower.csis.org/military-spending/> (10.12.2018'de alındı.)

ÇHC, önemli bir kara gücüne sahip ülke olmanın yanında sahip olduğu deniz kıyı sınırlarının uzunluğu ve komşu olduğu denizler dikkate alındığında bir deniz gücü devleti de olmak istemektedir.²¹⁷ Bu kapsamda yakın denizlerdeki etkinliğini artırmayı hedeflemektedir. Bu hedefe paralel olarak DÇD, GÇD ve HOB'nde artan

²¹⁵ China Power, "What Does China Really Spend on Its Military?", <https://chinapower.csis.org/military-spending/> [Erişim Tarihi: 01.12.2018].

²¹⁶ *US-China Relations: An Affirmative Agenda, A Responsible Course*, s. 33-36.

²¹⁷ Chen, *age*, s. 6.

varlığı, bölge devletleri ile Hindistan, Japonya ve ABD'yi rahatsız etmektedir. Kritik deniz ulaşım/ticaret güzergâhlarını kontrol altında tutabilmek maksadıyla ÇHC Ordusu içerisinde deniz kuvvetleri özel önem arz etmektedir. Aktif savunma stratejisi kapsamında sınırlarının çok daha ötesinde kuvvet bulundurması ÇHC tarafından ulusal güvenliği için bir gereklilik olarak görülmeye başlanmıştır. ÇHC donanmasının kapasitesinin artırılması ile; “stratejik kuvvet aktarımı, güç projeksiyon imkânı ve A2AD imkan kabiliyeti” de artmıştır. Harekât menzili yüksek donanma olma (*blue water navy*) hedefi; DÇD’de Japonya, GÇD bölgesinde bu denize kıyıdaş devletleri, HOB’de Hindistan’ı ve genel anlamda ABD’yi rahatsız etmektedir.

Bu mülahazaların yanı sıra; yapılan reformlarla birlikte ÇHC ekonomisinin ağırlık merkezinin sahil şeridinde oluşmuş olması; bu bölgenin savunulmasını da önemli kılmaktadır. Bu bölgeye ABD başta herhangi muhasımın olası müdahalesi, bölgeye yakın kuvvet konuşlandırılması, füze sistemlerinin yerleştirilmesi, denizaltı sevk edilmesi sahil şeridinin denizden müdahalelere açık hale gelmesine neden olacak, müdahale durumunda da ÇHC’nin ekonomisinin büyük darbe almasına yol açacaktır. Bu bağlamda ve A2AD yaklaşımı kapsamında bölgenin korunması önem arz etmektedir.²¹⁸

Askeri açıdan ÇHC’nin bir başka çabası ise barışçıl yükseliş stratejisi kapsamında yumuşak güç imajının artırılmasıdır. Bu imajının vurgulanması maksadıyla farklı bölgelerde icra edilen barışı destekleme harekâtlarına aktif katkı sunmaya başlamıştır. Hâlihazırda ÇHC, BM barışı destekleme harekâtlarına en çok finansal katkı sağlayan ikinci devlet durumunda olup BM içerisinde bu alanda söz sahibi devlet konumuna yükselmiştir.²¹⁹

3.2.4. ÇHC’nin GÇD Sorununa Yaklaşımı

ÇHC yaklaşık 9,6 milyon km²’lik bir alana sahip olup bu alanın 14.500 km’lik kısmı; DÇD, GÇD, Sarı Deniz ile Kore Körfezi’ne sınırdır.²²⁰ Sahip olduğu bu deniz sınırı vasıtasıyla komşu olduğu 14 ülkeye ve bu denizlere komşu tüm ülkelere stratejik olarak ulaşım serbestisini elinde bulundurmaktadır. ÇHC tarafından, 2010 yılı itibari ile gibi GÇD’ndeki tartışmalı adalar sorununu Tibet ve Tayvan sorunu gibi konularında içinde olduğu “temel ulusal çıkarları kategorisi” kapsamına sokulması, ÇHC’nin soruna yaklaşımını göstermesi açısından önemlidir.²²¹

²¹⁸ Cheng, “A U.S. Army Role in Countering China’s A2/AD Efforts: The Expeditionary Coastal Artillery Brigade”.

²¹⁹ Nantulya, *age*.

²²⁰ Pinto ve diğ., *age*, s. 44.

²²¹ Thuy, *age*.

ÇHC öncelikle tartışmalı adalar sorunu sayesinde de facto olarak işgal ettiği GÇD üzerindeki oluşumlar sayesinde fiili toprak kazanımı elde etmektedir. Bu kazanım ve oluşumlar üzerinde hak iddiası iç siyasette halkın milliyetçilik duygularından istifade yoluyla hükümet tarafından halkın desteğinin sağlanması, iç sosyal sorunların bastırılması, dış bir sorun kapsamında milli birlik ve beraberliğin sağlanması adına ÇHC tarafından iyi bir fırsat olarak görülmektedir. Tüm azınlık/farklı grupları bir arada tutabilmek amacıyla da milliyetçi söylemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda ÇHC yönetimi tarafından, GÇD sorunundan istifade edilmeye çalışılmaktadır.²²²

Gerek iç politika gerekse de dış politika kapsamında ele alınabilecek ana siyasi sorunlardan bir tanesi de “Tayvan ile birleşme” konusudur. Tayvan ÇHC için gerek tarihi, sosyal ve kültürel anlamda gerekse de jeostratejik ve jeoekonomik anlamda önem arz etmektedir. Tayvan; GÇD’nin kuzey ucundaki ÇHC’nin batmaz uçak gemisi olarak nitelendirilmektedir.²²³ Tayvan adası stratejik olarak diğer adalara göre konumu itibari ile ÇHC için en önemli olanıdır. Bunun bir nedeni ÇHC’ne çok yakın olmasıdır. Diğer bir neden ise GÇD’nin girişinin Malakka Boğazı olduğunu düşünülürse çıkışının da Tayvan Boğazı olduğu gerçeğidir. Bu kapı aynı zamanda DÇD’nin de girişi olmaktadır. Tayvan ayrıca, bu adaya karşı icra edeceği olası bir harekâta, güneyden yaklaşacak ABD donanmasının bölgeye yaklaştırılmaması adına önem arz etmektedir.

ÇHC’nin Orta Doğu tedarik güzergâhı Hürmüz Boğazı-Hint Okyanusu-Malakka Boğazı-GÇD-Tayvan Boğazı’nı takip etmektedir. Kuzey Afrika’dan tedarikten ise yine büyük ölçüde benzer güzergâh izlenmektedir. Bu güzergâh üzerindeki ABD siyasi ve askeri etkisi ise ÇHC’ni endişelendirmektedir.²²⁴ ABD ile yaşanabilecek bir krizde enerji tedarikinin aksaması ÇHC için önemli siyasi/ekonomik/sosyal sonuçlara sebep olabilecek düzeydedir.

ÇHC’nin askeri açıdan GÇD’ne yaklaşımı kapsamında; ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal anlamda gelişmiş en önemli bölgesi doğu kıyılarıdır. GÇD, sahip olduğu ekonomik merkezlerin, siyasi ve idari yapılanmanın ve kalabalık sosyal yapı / nüfusun muhafazası için bir tampon bölge fonksiyonu icra etmektedir. Bu kıyı şeridi ülke güvenliğinin idamesinde stratejik bir bariyer görevi görmektedir. Siyasi ve ekonomik anlamda hayati öneme sahip bölgeye olası müdahale ülkenin

²²² Nong, *age*, s. 276.

²²³ “China’s Naval Strategy Oil & Shipping Routes”, https://www.youtube.com/watch?v=we-WWt_z7Yc [Erişim Tarihi: 05.12.2018].

²²⁴ Dutton, *age*, s. 64.

denmesini/devletin işleyişini sektöye uğratabilecek bir jeostratejik ve jeoekonomik darbe vazifesi görecektir. Böylesine stratejik öneme sahip bir bölgenin etrafında bir güvenlik çemberi oluşturulması ise bir ulusal güvenlik tedbiri olarak değerlendirilebilir.²²⁵

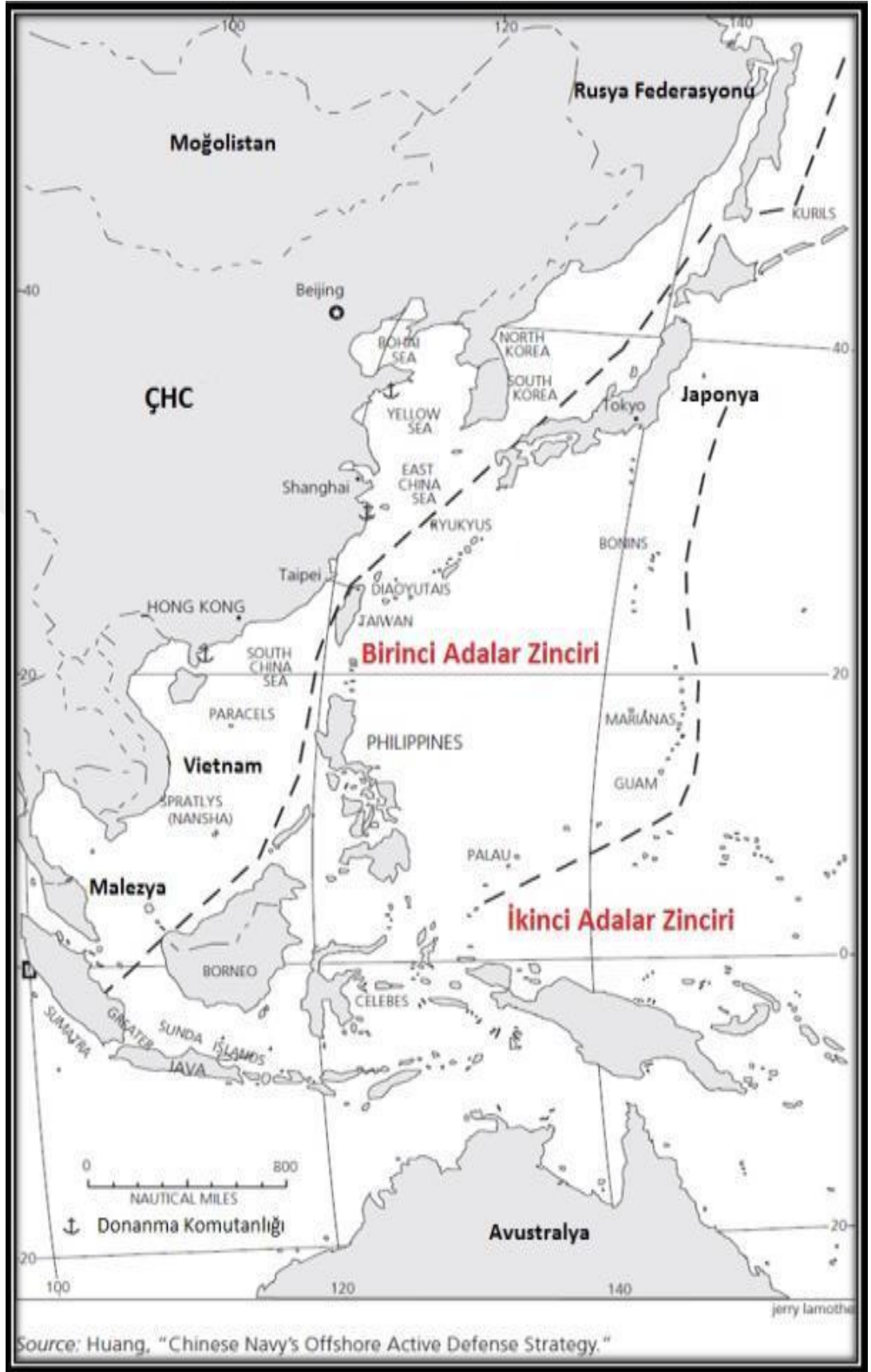
Yukarıda anlatılanların bir sonucu olarak ÇHC'nin GÇD'de kontrolünün artması "etkili bir sınır ötesi aktif savunma" imkânı sağlamaktadır.²²⁶ ÇHC, coğrafi olarak iki adalar zinciri tarafından denizden çevrilidir. Bu adalar zincirinin varlığı ana savunması için hayatidir. İlk adalar zinciri; Aleutians, Kuril Adaları, Japonya Takımadaları, Ryukyus, Tayvan, Filipinler ve Borneo'dur. Daha doğudaki ikinci adalar zinciri ise kuzeyden güneye Bonin Adaları, Marianalar, Guam ve Palau Adaları uzanımıdır.²²⁷ Birinci adalar zinciri; kendi anakarasının savunması için özellikle önem arz etmektedir. Aşağıdaki Şekil 23'de; ÇHC etrafındaki adalar zinciri gösterilmektedir.²²⁸ Bu adalar zincirinden ilki ise tümüyle ABD'nin müttefikleri veya ABD'ye müzahir ülkelerden müteşekkildir. Bu da ÇHC'nin çevrelendiğinin bir göstergesidir. Bu kapsamda ÇHC mevcut A2AD kabiliyeti ile; ABD ve Hint Donanmasının bölgeye erişimini engellemeye/kısıtlamaya çalışarak ana karasından, GÇD üzerindeki deniz yetki alanları ile Tayvan'dan uzak tutmayı hedeflemektedir.

²²⁵ *age*, s. 64.

²²⁶ Warfighter Strategic Studies, *age*.

²²⁷ Nong, *age*, s. 48.

²²⁸ Huang, "Chinese Navy's Offshore Active Defense Strategy", <https://www.globalsecurity.org/jhtml/jframe.html#https://www.globalsecurity.org/military/world/china/images/island-chains-image2.gif> [Erişim Tarihi: 01.12.2018].



Şekil 23: ÇHC Etrafındaki Adalar Zinciri

Kaynak:

<https://www.globalsecurity.org/jhtml/jframe.html#https://www.globalsecurity.org/military/world/china/images/island-chain-image2.gif> (12.12.2018'de alındı.)

ÇHC'nin GÇD sorununa yukarıda ifade edilen yaklaşımı kapsamında; çabalarını diplomatik, ekonomik, askeri, hukuksal, bilgi, paramiliter ve sivil milli güç unsurlarının koordineli kullanımını ifade eden kapsamlı yaklaşım ile desteklemeye çalışmaktadır. Bu yaklaşımını; salam dilimi stratejisi, yapay ada ve üs inşası, sahil güvenlik gemileri ve sivil deniz unsurlarının kullanımı, denizlerde seyrüsefer serbestisi ilkesinin tanımının daraltılması, ABD'yi bölge dışı bir aktör olarak görerek soruna ikili görüşmeler yoluyla çözüm arama gibi hususları uygulama suretiyle sahada gerçekleştirmeye çalışmaktadır.²²⁹

ÇHC'nin GÇD sorunu kapsamında aidiyeti tartışmalı oluşumlara yönelik uyguladığı strateji, "salam dilimi stratejisi" olarak adlandırılmaktadır. Bu strateji; her biri ferdi olarak düşünüldüğünde savaşa varmayacak, gerginliğe yol açamayacak, statükoyu bozmayacak şekilde olan fakat seviye seviye artan girişimlerle tartışmalı oluşumlar üzerinde kontrolü ÇHC lehine değiştirecek faaliyetlerin uygulanması şeklinde ifade edilmektedir. Bu strateji; aynı zamanda kontrollü şekilde aidiyeti tartışmalı oluşumların çevrenmesiyle etkinlik sağlamayı ifade eden "lahana stratejisi" veya savaş ile barış zamanı arasındaki gri bölgede/zamanda icra edilebilecek faaliyetleri içine alan "gri bölge harekâtı" gibi farklı şekillerde de adlandırılmaktadır. Bu stratejiler kapsamında ÇHC; öncelikle balıkçı tekneleri, ardından sahil güvenlik botları ve nihayetinde de savaş gemilerinin GÇD'nde kullanımı ile seviye seviye aidiyeti tartışmalı oluşumlar üzerinde kontrol tesis etmektedir.²³⁰

ÇHC'nin GÇD'nde uygulamalarından bir diğeri ise yapay ada ve üs inşası faaliyetleridir. 2013'den itibaren inşa faaliyetlerine başladığı düşünülen ÇHC; Spratly ve Paracel Adaları bölgesinde kontrol ettiği sahalarda yapay ada inşa etmektedir. ÇHC; yapay ada ve üs inşası ile GÇD'nde varlığını genişletmekte, hak iddiasında bulunduğu oluşumlar ve deniz alanlarında kontrol imkân kabiliyetini artırmaktadır. İnşa faaliyetleri arasında Subi, Fiery Cross ve Mischief Resifleri üzerindeki faaliyetleri; büyüklükleri itibariyle dikkat çekmektedir. Bu oluşumlar üzerine inşa ettiği hava alanlarını ise 2016'dan itibaren aktif olarak kullanmaya başlamıştır.²³¹

ÇHC'nin GÇD'nde uygulamalarından bir diğeri ise sahil güvenlik gemileri, sivil deniz unsurlarının kullanımınıdır. ÇHC Sahil Güvenlik Komutanlığı; bölgedeki en büyük askeri kuvvet olup, ÇHC'nin GÇD'ndeki iddia ve menfaatlerinin korunmasına yönelik icra ettiği devriye, diğer ülke deniz unsurlarını taciz, tahriklere karşılık verme

²²⁹ O'Rourke, *age*, s. 12.

²³⁰ *age*.

²³¹ *age*, s. 16.

gibi angajman faaliyetleri ile caydırıcılık sağlamaktadır. Sivil deniz unsurları kapsamında balıkçı tekneleri ve petrol arama platformları; balık avlama sahalarının korunması, lojistik, keşif ve istihbarat faaliyetleri, hidrokarbon arama çalışmaları ile ÇHC'nin milli bölgesel menfaatlerinin korunmasında aktif rol oynamaktadır. ÇHC'nin GÇD sorunu kapsamında bir başka girişimi ise "seyrüsefer serbestisi ilkesini kendisine göre yorumlamasıdır. ÇHC; özellikle MEB'de yabancı ülkelerin belli konularda faaliyet gösteremeyeceğini düşünmektedir. Bu dar yorumla kendi iddialarına konu deniz sahasında "balık av yasağı ilanı, yabancı balıkçı teknelerinin girişini engelleme, yabancı askeri gemilerin ve hava unsurlarının ilgili deniz ve hava sahasını kullanmasını önleme" gibi faaliyetlerini hukuki zemine oturtmaya çalışmaktadır. ÇHC'nin GÇD sorunu kapsamında bir diğer yaklaşımı ise çok taraflı çözüm çabalarını kabul etmemesidir. Bu yaklaşımın yerine bölge ülkelerini ikili görüşmeler yoluyla sorunu çözmeye davet etmektedir. Böylelikle sorunun uluslararası bir probleme dönüşmesini engellemeye çalışmaktadır. Ayrıca bu tutumuyla bölge dışı aktörlerin ve dolayısıyla ABD'nin soruna müdahil olmasını önlemeye çalışmaktadır.²³²

3.3. ABD ve Asya Pasifik Bölgesi

3.3.1. ABD'nin Asya Pasifik Politikası

Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu düzenden tek kutuplu düzene geçişle beraber ABD küresel güç statüsünü muhafazayla ön plana çıkarmıştır. ABD; hâlihazırda da dünyanın birçok bölgesindeki faaliyetleri ile liderlik ettiği küresel siyasi/ekonomik sisteminin devamı için çaba sarf etmektedir. Bu açıdan bakıldığında RF ve ÇHC'ni kapsayan Avrasya bölgesi ile bu bölge içerisinde önemli hidrokarbon rezervlerine sahip Orta Doğu ve giderek küresel ekonomik ağırlığı artan Asya Pasifik bölgesinin önemi ön plana çıkmaktadır. ABD'nin Asya Pasifik bölgesine yönelik politikasını; geçmiş dönem politikaları ile günümüz politikaları olarak iki kısımda ele almak mümkündür.

2.D.S.na kadar olan dönemde; ABD'nin bölgeyle ilk teması ticari amaçlı olmuş olup İngilizlerin ÇHC'nden 1839 Afyon Savaşı ile aldığı tavizlerden ABD'nin yararlanması ile bölgedeki ABD çıkarları genişlemiştir. 1899'da Boxer Ayaklanması ile çıkarlarını koruma maksatlı bölgesel sorunlara müdahil olmaya başlamıştır. ABD tarafından Açık Kapı politikası vasıtasıyla kendi menfaatleri ile Avrupalı devletler ve

²³² *age*, ss. 13-20.

ÇHC arasında bir denge kurulmuş, 1899'da Filipinler'i işgali ile bölgede sömürgecilik yarışına katılmıştır.

2.D.S. sonucunda kurulan yeni dünya düzeni; ABD-SSCB şeklinde iki kutuplu olarak şekillenmiştir. Bu iki güç arasındaki komünizm-kapitalizm mücadelesinin rekabet alanlarından biriside Asya Pasifik bölgesi olmuştur. 2.D.S.nda Japonya tehlikesinin bertaraf edilmesinin ardından başlayan Soğuk Savaş döneminde bölgedeki en önemli güç ABD olmuştur. Bu dönemde ABD'nin bölgeye yaklaşımı daha çok SSCB merkezli ideolojik ağırlıklı olmuş, Domino Teorisi kapsamında komünizmin bölgede yayılmasını önlemek maksadıyla 1950-1953 Kore Savaşı, 1955-1975 Vietnam Savaşı gibi birçok önemli gelişmeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. ABD'nin bu girişimleri ÇHC'nde kuşatılma kaygısına neden olmuştur. 1950'lerde oluşan Sovyet-ÇHC ittifakının yerini 1960'larda fikir ayrılıklarına bırakmaya başlamasının ardından 1970'lerde ABD'nin ÇHC açılımı gerçekleşmiştir. Bu dönemde ABD, Japonya ile imzaladığı 1951 San Fransisco Anlaşması ile bu ülkeyi savaş sonrası kurduğu düzene entegre ettiği gibi²³³ ÇHC'ni de kurduğu yeni düzene angaje etmeye çalışmıştır.

3.3.2. Günümüzde Asya Pasifik Bölgesinin ABD için Önemi

Asya Pasifik bölgesinin siyasi açıdan ABD için önemi; bölgedeki müttefikleri ve mevcut ilişkileri, denizlerin serbest kullanımı, bölgedeki ulaşım/ticaret güzergâhları ile hidrokarbon kaynakları, ÇHC'nin küresel bir güç olarak belirmesi şeklinde 4 ana başlık altında toplanabilir.²³⁴

ABD'nin bölgedeki müttefikleri ve mevcut ilişkileri açısından Asya Pasifik bölgesine bakıldığında; bölge Doğu Asya'da; Japonya ve Güney Kore, Güneydoğu Asya'da ASEAN ülkeleri, Avustralya, Yeni Zelanda ve Tayvan gibi ABD'nin önemli bölgesel müttefiklerini içine almaktadır. ABD, bu ülkeler içerisinde Tayvan, Filipinler, Avustralya, Japonya, Güney Kore ve Tayland ile resmi anlaşma temelinde özel ilişkiler geliştirmektedir. Bu bölge aynı zamanda, ÇHC'nin yakın denizler olarak adlandırdığı DÇD, Sarı Deniz ve GÇD gibi önemli denizleri içine almaktadır. Ayrıca Asya Pasifik bölgesi içerisinde kalmamasına rağmen Hint okyanusu özelindeki menfaatleri ve Hindistan ile gelişen ilişkileri ABD'nin bölgeye yönelik bakış açısını genişletmektedir. Bu kapsamda, 2018 Ulusal Savunma Strateji belgesinde de ifade edildiği şekliyle, ABD'nin bölgeye yönelik tanımlamasında; "Asya Pasifik (Asia

²³³ Derek McDougall, *Asia Pacific in World Politics* (Colorado: Lynne Rienner, 2016), ss. 1-14.

²³⁴ O'Rourke, *age*, s. 12.

Pasific)" terimi yerine "Hint-Pasifik (Indo Pasific)" kavramını kullanmaya başlaması bu değerlendirmenin önemli bir göstergesidir²³⁵

ABD; Asya Pasifik'te bölgesel ortaklıklar ve kolektif inisiyatiflerin geliştirilmesine özel önem vermektedir. Bu kapsamda ASEAN, ASEAN Defense Ministers Meeting Plus (ADMM-Plus), ASEAN Regional Forum (ARF) gibi girişimlere destek vererek bölgesel konuların kendi kontrolü ve etkisi altında görüşülmesine uygun zemin hazırlamaktadır.²³⁶ Ayrıca iki bölgenin güvenlik ortamının birbirleriyle doğrudan alakalı olması sebebiyle Doğu Asya'daki müttefikleri ile Güneydoğu Asya'daki müttefiklerini bir araya getirmek maksadıyla ÇHC'nin dışarıda bırakıldığı Doğu Asya Zirvesi inisiyatifi ile ÇHC etrafında bir müttefikler zinciri örmektedir. Bunun yanında bölgesel örgütlenmeleri teşvikle bölge ülkelerini siyasi/ekonomik/askeri külfet paylaşımına da teşvik etmektedir.

Denizlerin serbest kullanım hakkı açısından Asya Pasifik bölgesine bakıldığında; bölgedeki bazı ülkelerce, MEB gibi belirli deniz yetki alanlarından istifade sadece askeri olmayan gemilere tanınan bir hak olarak algılanırken bazı ülkeler tarafından ise askeri gemileri de içine alacak şekilde tüm gemilere tanınan bir hak olarak yorumlanmaktadır. ABD denizlerin serbestliği yaklaşımını sadece Asya Pasifik bölgesine yönelik değil dünyanın diğer bölgelerindeki denizlerine yönelik de ileri sürmektedir. Bunun bir sebebi de kendisinin küresel bir aktör olması nedeniyle denizlerin sağladığı hareket serbestisinden en çok faydalanan ülkelerden biri olması ve dolayısıyla bu ilkenin yorumunun dünyanın diğer bölgelerinde icra ettiği faaliyetleri de etkileyeceği düşüncesidir. Aksi görüşlerin hayat bulması ise; dünyadaki açık denizlerin büyük bölümünün ulusal yetki alanlarına dönüşmesi demektir ki bu da ekonomik veya güvenlik yaklaşımları kapsamında Batı Pasifik, Basra Körfezi, Akdeniz gibi önemli bölgelerdeki ABD'nin menfaatlerinin korunmasını olumsuz etkileyecek bir gelişme olarak kıymetlendirilmektedir.²³⁷

Ulaşım/ticaret güzergâhları ve hidrokarbon kaynaklarının kontrolü açısından Asya Pasifik bölgesine bakıldığında; dünyanın en önemli güzergâhlarından birisi Batı Pasifiki Hint Okyanusu ve Basra Körfezine bağlayan GÇD üzerinden geçmektedir. Bu güzergâhın ve bölgede bulunduğu kanıtlanmış ve tahmin edilen hidrokarbon rezervlerinin kontrolü, ÇHC'ne karşı Japonya, Güney Kore ve Tayvan

²³⁵ Lisa Curtis ve diğ., "Shared Goals, Converging Interests: A Plan for U.S.–Australia–India Cooperation in the Indo–Pacific", <https://www.heritage.org/asia/report/shared-goals-converging-interests-plan-us-australia-india-cooperation-the-indo-pacific> [Erişim tarihi: 01.12.2018].

²³⁶ The US Department of Defense, *Asia Pasific Maritime Security Strategy* (2015), s. 2.

²³⁷ *age*, ss. 2-4.

gibi önemli müttefiklerinin bu güzergâh üzerinden gerçekleşen enerji sevkiyatına ve bölge rezervlerine bağımlılığı; ABD'nin ve bölgesel müttefiklerinin menfaatlerinin korunması açısından önem arz etmektedir.

ÇHC'nin küresel bir güç olarak yükselmesi açısından Asya Pasifik bölgesine bakıldığında; 2.D.S. sonrası kurulan küresel düzene muhalif hareket edebilecek potansiyele sahip bölgesel aktörlerden birisi olan ÇHC'nin bölgedeki varlığı; ABD'nin menfaatlerine ve liderliğini yaptığı küresel düzene karşı potansiyel risk/tehdit olarak görülmektedir. ÇHC'nin çevrenmesi ve etkisinin kısıtlanması, mevcut bölgesel ve küresel düzenin idame ettirilebilmesi açısından ABD için önem arz etmektedir.²³⁸

ABD'nin coğrafi konumu itibariyle, hem Atlantik hem de Pasifik bölgesinde yer alması; Asya Pasifik'te yaşanan gelişmelerin ABD'nin stratejik çıkarları kapsamında ekonomik menfaatlerini de doğrudan etkilenmesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda, ABD için Asya Pasifik bölgesi önemli bir pazar durumundadır. ABD içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin bu pazara aksaksız bir şekilde ulaştırılması, bu bölge ile ticaretin sorunsuz devamı ABD için önem arz etmektedir. ABD; bölgesel ekonomik entegrasyonu geliştirerek hem bölgedeki pazar payını korumakta hem de bu yolla bölgesel barış ve istikrarın pekişmesine destek olmak istemektedir. Bu bağlamda ABD'nin Asya'ya Dönüş Stratejisinin en önemli parçalarından birisi Pasifik Bölgesi Ortaklık Anlaşması'dır. ABD, Kanada, Meksika, Peru, Şili, Avustralya, Yeni Zelanda, Japonya, Vietnam, Malezya, Singapur, Brunei arasında 2015'de imzalanan Anlaşmanın amacı; katılımcı ülkeler arasında serbest ticaret bölgesi kurarak ticari entegrasyonu hızlandırmaktır. Birçok protokolden oluşan Anlaşma; gümrük vergileri, mal ve hizmet akışı, mülkiyet, patent ve telif hakları, internet üzerinden ticarete ilişkin kurallar, anlaşmazlık çözüm mekanizmaları gibi birçok alana ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşmalarından birisi olan bu girişim küresel ekonominin %40'ını kapsamaktadır. Fakat ABD Hükümetinin ticaret açığı ve işsizliği artıracak gerekçesi ile 2017'de çekilmesi sonucu, henüz iç onay aşamasındayken, Anlaşma sekteye uğramıştır. Aşağıdaki şekil 24'de; TPP Anlaşmasını imzalayan ülkeler gösterilmektedir.²³⁹

²³⁸ *age*, s. 5.

²³⁹ Council on Foreign Relations, "What Is the Trans-Pacific Partnership (TPP)?"

Trans Pasifik Anlaşmasına (TPP) Katılan Ülkeler



Şekil 24: TPP Anlaşmasına Katılan Ülkeler

Kaynak: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-trans-pacific-partnership-tpp/world/china/images/island-chains-image2.gif> (11.03.2016)

ABD'nin çekilmesine rağmen Anlaşmayı imzalayan diğer ülkeler, mevcut Anlaşmayı temel alarak, 2018'de CPTPP Anlaşmasını imzalamış olup, en az 6 ülkenin onayının ardından yürürlüğe girmesi karara bağlanmıştır.

Ulaşım/ticaret güzergâhları ve hidrokarbon kaynakları açısından Asya Pasifik bölgesine bakıldığında; dünyanın en önemli güzergâhlarından birisi; Batı Pasifiki Hint Okyanusu ve Basra Körfezine bağlayan GÇD üzerinden geçmektedir. Bu güzergahtaki ticaretin tahmini değeri yıllık 3,4 trilyon \$'dır. Ayrıca ABD'nin Japonya, Güney Kore ve Tayvan gibi önemli müttefikleri bu güzergâh üzerinden gerçekleşen enerji sevkiyatına bağımlı durumdadır. Ulaşım/ticaret güzergâhlarının yanı sıra DÇD ve GÇD önemli hidrokarbon rezervlerine sahiptir. Bu bölgedeki hidrokarbon arama/çıkarma faaliyetleri, ABD'li enerji şirketlerinin potansiyel faaliyet sahalarıdır.

Bunun yanında, bölgeden çıkarılan petrolün miktarı, çıkarılan miktara bağlı olarak dünya genelindeki petrol fiyatlarını da etkileyebilecektir.²⁴⁰

ABD için Asya Pasifik pazar payının korunması kapsamında bölgedeki ticari ortakları ile ilişkilerinin idamesi kapsamında bu ticaretin gerçekleştirildiği Hint Okyanusu-GÇD-DÇD istikametinde uzanan ticaret güzergâhının güvenliğinin tesisi de ayrıca önem arz etmektedir. Bu muhafazanın ise ÇHC'nin bölgesel etkinliğinin kısıtlanması ve çevrelenmesi ile mümkün olacağı düşünülmektedir.²⁴¹

ABD'nin siyasi ve ekonomik çıkarların korunması ve idamesi bölgesel barış ve istikrarın tesisi ve idamesi ile mümkün olmaktadır.²⁴² Bölgesel barış ve istikrar açısından GÇD sorunu önemli bir yer tutmaktadır. GÇD sorunu kapsamında istikrarın idamesinde askeri enstrümanların kullanımının önemli bir yeri bulunmaktadır. ABD tarafından Asya Pasifik'teki istikrar ortamının tesisine yönelik olarak uygulanacak deniz güvenliği stratejisinin ana saç ayakları olarak; ABD Donanmasının imkân kabiliyetlerinin güçlendirilmesi, bölgedeki dost ve müttefik ülkelerin donanma imkân kabiliyetlerinin güçlendirilmesi, askeri diplomasi ile bölgede şeffaflık sağlanarak risklerin azaltılması, etkili bölgesel güvenlik mimarisinin geliştirilmesine destek verilmesi görülmektedir.²⁴³

ABD; bölge ülkelere yönelik olarak askeri alanda bölgesel inisiyatifler yoluyla Asya Pasifik bölgesindeki müttefik ülkelerini desteklemekte, deniz güvenliğinde savunma ve devriye imkân kabiliyetlerinin geliştirilmesine ön ayak olmaktadır. Bu kapsamda Güneydoğu Asya Deniz Güvenliği İnisiyatifi (*Southeast Asia Maritime Security Initiative*) vasıtasıyla deniz güvenliği kapsamında karşılaşılan askeri tehditlere karşı bölgesel işbirliği ve kapasite inşası faaliyetleri icra etmektedir. Bu bağlamda; deniz güvenliği durumsal farkındalığının artırılması, bölgesel müşterek deniz harekât resminin oluşturulması, altyapı inşası ve lojistik destek tesisi, deniz güvenliği kapsamında icra edilecek operasyonlarda kullanılacak müşterek harekât tarzları, katılımcı ülkelerin milli imkân kabiliyetlerinin güçlendirilmesi, müşterek ve bileşik tatbikatların icrası, kritik imkân kabiliyetlerin modernizasyonu ve tedariki faaliyetleri ile belirtilen amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.²⁴⁴

²⁴⁰ *age*, s. 5.

²⁴¹ Stratfor, "Great Power Politics in the South China Sea", <https://www.stratfor.com/analysis/great-power-politics-south-china-sea> [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

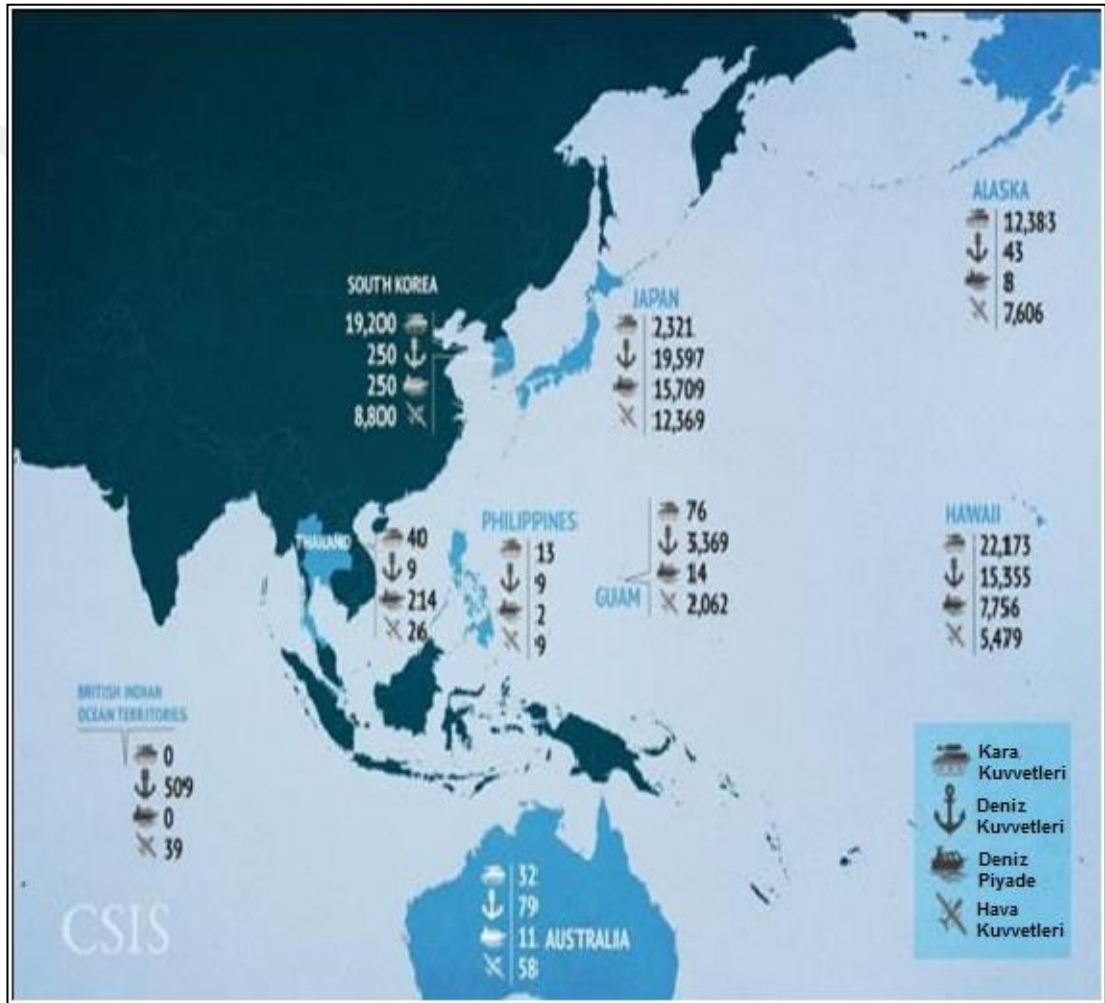
²⁴² Hillary Clinton, "America's Pacific Century", *Foreign Policy*, (2011), <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

²⁴³ The US Department of Defense, *Asia Pacific Maritime Security Strategy*, s. 35.

²⁴⁴ *age*, s. 37.

ABD; bölgesel askeri inisiyatif tesisinin yanında; savunma alanında işbirliği faaliyetlerine de önem vermektedir. Bu bağlamda; Japonya, Güney Kore, Avustralya, Filipinler'in yanında, Tayland, Yeni Zelanda, Myanmar, Vietnam, Malezya, Endonezya, Hindistan gibi ülkeler nezdinde işbirliğini geliştirmeye yönelik gayret sarf etmektedir.²⁴⁵

Savunma alanında işbirliğinin yanında, ABD, bölgede varlık bulundurma yoluyla bölgesel istikrarın tesisi ve muhafazasında garantörlük rolünü ön plana çıkarmaktadır. Aşağıdaki şekil 25'de hâlihazırda ABD'nin bölgedeki askeri varlığı gösterilmektedir.²⁴⁶



Şekil 25: ABD'nin Güneydoğu Asya'daki Mevcut Askeri Varlığı

Kaynak: <https://www.businessinsider.com.au/why-the-south-china-sea-is-so-crucial-2015-2> (11.03.2016)

²⁴⁵ Ashton B. Carter, *Remarks on The Rise of Asia and New Geopolitics in the Asia-Pacific Region*, (Jakarta, 20.03.2013), <http://archive.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1761> [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

²⁴⁶ Robert D. Kaplan, "Why the South China Sea is So Crucial", *Business Insider*, (2015), <https://www.businessinsider.com.au/why-the-south-china-sea-is-so-crucial-2015-2> [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

ABD'nin bölgedeki askeri varlığı kapsamında; Japonya, Güney Kore, Filipinler, Guam, Avustralya, Tayland, Hint Okyanusu'nda bazı adalar, Alaska, Hawai'deki mevcudiyeti ön plana çıkmaktadır.²⁴⁷ Müteakip dönemde, Asya'ya dönüş stratejisi kapsamında 2020'ye kadar ABD deniz kuvvetlerinin %60'ını Asya Pasifik'te konuşlandırması planlanmaktadır.²⁴⁸

Ayrıca bölgede icra edilen eğitim faaliyetleri, liman ziyaretleri, tatbikatlar, deniz güvenliğine yönelik operasyonlar vasıtasıyla bölgede varlık gösterilmektedir. Bu faaliyetlerin icrası sayesinde; işbirliği ile bölgede yaşanabilecek çatışmaların önüne geçilmekte, seyrüsefer güvenliği tesis edilmekte, bölgeye kesintisiz erişim sağlanmakta, bölgesel sorunların barışçıl çözümü teşvik edilmekte, uluslararası deniz hukukunun uygulanması desteklenmekte ve bölgesel ve ikili askeri ilişkiler geliştirilmektedir.²⁴⁹

Bu faaliyetler arasında seyrüsefer güvenliği operasyonları; (*Freedom of Navigation Operations*) ABD tarafından sıklıkla ön plana çıkarılan enstrümanlardan birisi olarak gündemde tutulmaktadır. ABD Deniz ve Hava Kuvvetleri ile Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından denizlerin serbestliği ilkesi kapsamında; GÇD üzerindeki ulaşım/ticaret güzergâhlarının açık bulundurulması, uluslararası hukuka aykırı deniz yetki alanları ilanı veya bu alanlarda diğer devletlere tanınan hak ve yetkilerin korunması, tek taraflı GÇD üzerindeki oluşumların işgalinin önlenmesi, denizde olduğu gibi hava sahasında da tanınan hakların gözetilmesi gibi maksatlarla bu tür operasyonların icra edildiği ileri sürülmektedir.²⁵⁰

3.3.3. ABD'nin Asya Pasifik'deki Öncelikli Politikası

Soğuk Savaşın sona ermesi; uluslararası sistemde önemli yapısal değişikliklere sebep olmuştur. SSCB'nin çöküşü ile iki kutuplu küresel düzenin yerini ABD liderliğindeki tek kutuplu yeni dünya düzeni almıştır. Ana strateji (*Grand Strategy*); belli ülkelere veya bölgelere özel olmaktan ziyade daha üst seviyede politikalara yön veren bölgeler üstü/küresel strateji olarak düşünüldüğünde; Soğuk savaş sonrası bu düzende; ABD'nin günümüz ana stratejisi ve öncelikli politikası; dünyanın en önemli rezervlerini barındıran Avrasya'daki kaynaklardan istifade

²⁴⁷ *age.*

²⁴⁸ Carter, *age.*

²⁴⁹ The US Department of Defense, *Asia Pacific Maritime Security Strategy*, s. 362.

²⁵⁰ O'Rourke, *age.*, s. 32.

etmek, bu istifadeyi sağlayacak 2.D.S. sonrası küresel siyasi/ekonomik sistemin belli kurallar manzumesi içerisinde işleyişini devam ettirmek,²⁵¹ Avrasya'da bölgesel hegemon olarak ortaya çıkabilecek aktörlerin kısıtlanması ve çevrenmesi olarak özetlenebilir.²⁵²

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Avrasya'da RF, ÇHC ve Hindistan önemli bölgesel güçler olarak ön plana çıkmış, ayrıca Japonya'nın artan ekonomik gücü ile oynadığı siyasi rol derinleşmiştir. Bu aktörler arasında ÇHC'nin yükselişi, Hindistan'ın artan görünürlüğü, Japonya'nın ön plana çıkma eğilimi; Asya Pasifik'deki güç dengelerini, küresel rekabeti ve ABD çıkarlarını etkileyecek gelişme olarak görülmektedir. Bu gelişmeler içerisinde ise ÇHC'nin ABD liderliğindeki mevcut küresel düzen içerisinde yer alıp almayacağı, uyum içerisinde çalışıp çalışmayacağı; bölgesel ve küresel güvenlik ortamını etkileyecek en önemli gelişme olarak görülmektedir.²⁵³

ÇHC'nin barışçıl yükselişi, küresel güç dengesi ve rekabetini Asya Pasifik bölgesine taşımıştır. Bu durum ABD'yi daha fazla bu bölgeye odaklanmaya itmiştir.²⁵⁴ Bununla birlikte 21.yy'ın başında dünya 11 Eylül 2001'de yaşanan saldırılar ile küresel bir gücün, kendi evinde saldırıya uğramasına sahne olmuş, bu dönemde uygulamaya konulan terörle küresel mücadele stratejisi kapsamında, ABD dikkatini Asya Pasifik'ten Afganistan ve Irak'a çevirmiş, Asya Pasifik bölgesi ve ÇHC gibi önemli bir bölgesel aktörün bölgesel girişimleri nispeten arka planda kalmıştır.²⁵⁵

2012'den itibaren, ÇHC'ni dengelemek, bölgesel/küresel siyasi, ekonomik ve askeri etkisini sınırlamak maksadıyla ABD tarafından Asya'ya Dönüş Stratejisi uygulamaya konularak dikkatler yeniden bu bölgeye çevrilmiş, böylelikle ABD tarafından, Asya Pasifik bölgesindeki dost ve müttefik ülkeler ile ÇHC gibi muhalif aktörlere, bölgede kalıcı olduğu ve etkisini genişleteceği mesajı verilmiştir.

Asya'ya Dönüş Stratejisi ile ABD; bölgesel bazda ikili güvenlik ilişkilerinin güçlendirilmesi, yeni bölgesel güçler ile işbirliği, bölgesel örgütlerin desteklenmesi,

²⁵¹ *age*, s. 32.

²⁵² Mireya Solis, *Order from Chaos Foreign Policy in a Troubled World: The Trans-Pacific Partnership, The Politics of Openness and Leadership in the Asia-Pacific* (Asia Working Group Paper, 2016), s. 1.

²⁵³ Fisher, *age*.

²⁵⁴ Malcolm Cook ve diğ., *Power and Choice: Asian Security Futures* (Lowy Institute For International Policy, 2010), s. 2.

²⁵⁵ Li, *age*, s. 221.

ticaret ve yatırımların artırılması, bölgesel askeri varlık tesisi gibi önemli hedefler gerçekleştirmeyi öngörmüştür.²⁵⁶

Bu strateji kapsamında, Asya Pasifik'deki güvenlik ortamına yönelik somut adımlar olarak; Japonya, Güney Kore, Avustralya, Filipinler ve Tayland'ın her biri ile ayrı ayrı ve aynı zamanda bu ülkeler arasında işbirliğinin güçlendirilmesi, Güneydoğu Asya'da Vietnam, Endonezya, Malezya başta bölge ülkeleri ile ikili ilişkilerinin geliştirilmesi, ASEAN, Doğu Asya Zirvesi, APEC gibi örgütlere destekle, bölgesel istikrarın güçlendirilmesi, kolektif risk ve tehditlere karşı kolektif savunma adımlarının atılması, açık ve şeffaf ekonomileri destekle bölgesel ekonomik düzenin idamesi, entegrasyonun hızlandırılması, TPP Anlaşmasının itici gücünden faydalanılması, büyümekte olan ÇHC ile yapıcı ilişkilerin geliştirilmesi, ÇHC'nin; uluslararası kurallara ve normlara teşviki, ordusuna yönelik modernizasyon ve bölgesel genişleme çabalarının takibi, Hindistan ile stratejik ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi, Hindistan'ın bölgesel anlamda güvenlik sağlayıcı rolünden istifadeyi ön planda tutmaktadır.²⁵⁷

3.3.4. GÇD Sorununa Yaklaşımı

ABD-ÇHC rekabetinin ana alanlarından birisi, ÇHC'nin küresel sistemle uyumluluğunun test yeri, ÇHC'nin bölgesel etkinliğini artıracak bir arka bahçe olarak gördüğü GÇD'dir. ABD, GÇD sorununa yaklaşımı kapsamında; GÇD'deki aidiyeti tartışmalı oluşumlar sorunu konusunda tarafsız olduğunu, soruna taraf ülkelerin bölgesel barış/istikrarı ve statükoyu bozucu veya tehlikeye atıcı tek taraflı ve provokatif eylemlerden uzak durması gerektiğini, sorunun; barışçıl şekilde, tehdit, cebir, kuvvet kullanılmadan uluslararası hukuka uygun şekilde çözülmesi gerektiğini, bölgedeki oluşumlar üzerinde geniş çaplı hak iddialarına, oluşumların askeri amaçlarla kullanımına karşı olduğunu, statükoyu bozucu tek taraflı girişimlerin uluslararası hukuk açısından ileri sürülen iddialara destek olmayacağını, uluslararası hukuktan kaynaklı denizlerin kullanımına ilişkin hak ve özgürlükleri içeren denizlerden serbestçe yararlanılması ilkesini desteklenmesi gerektiğini, karasuları ve MEB iddialarının uluslararası hukuk kuralları ile uyumlu olması gerektiğini, 1982 BMDHS'nde belirtildiği gibi kıyıdaş ülkelerin kendi MEB'nde ekonomik haklarını istediği gibi kullanabileceklerini, fakat yabancı ülkelerin askeri faaliyetlerine müdahale etme haklarının bulunmadığını, bölgedeki uluslararası hava sahasının

²⁵⁶ Christopher H. Robertson, *The Obama Administration's Pacific Pivot Strategy: An Assessment* (Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, 2017), ss. 24-37.

²⁵⁷ The US Department of Defense, *2015 National Security Strategy*, (Washington, 2015), ss. 24-25.

başka ülkenin MEB'i üzerindeki hava sahası ile çakışması halinde çakışan alandaki keşif ve gözlem uçuşlarının uluslararası hukuka uygun olduğunu ifade etmektedir.²⁵⁸

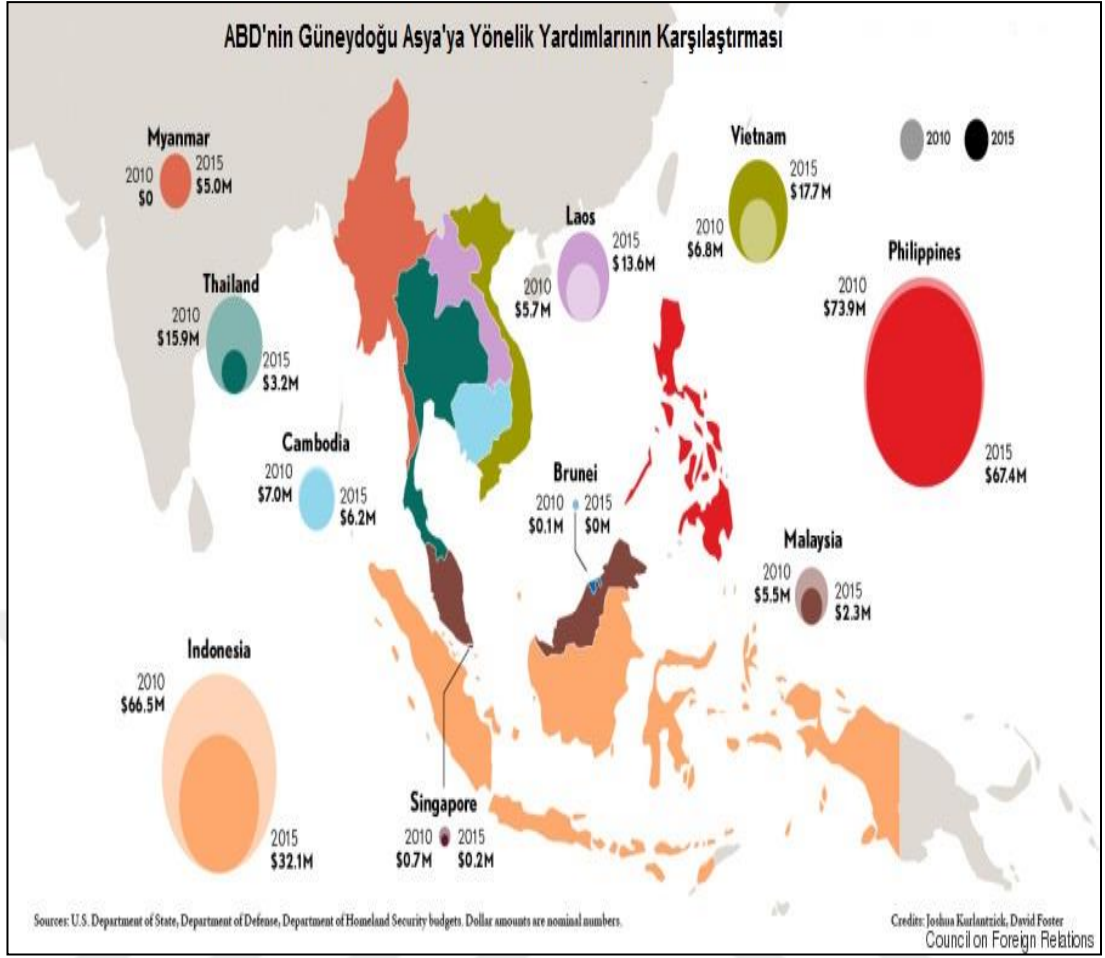
ABD bu yaklaşımını desteklemek maksadıyla; Filipinler ile ikili anlaşmalardan kaynaklı yükümlülüklerin yerine getirilmesine, ABD etkisindeki mevcut bölgesel güvenlik mimarisinin desteklenmesine, bölgesel güç dengesinin ABD ve bölgedeki müttefiklerinin lehine korunmasına, ÇHC'nin bölgesel bir hegemon olarak ortaya çıkışının önlenmesi, GÇD'ndeki etkisinin kısıtlanmasına, ÇHC'nin GÇD'nde yapay ada inşa ve üs kurma girişimlerinin engellenmesine, ÇHC'nin hâlihazırda kurduğu üslere kritik harp silah, araç, gereç ve teçhizatının ikmalinin önlenmesine, ÇHC'nin DÇD'nde yaptığı gibi GÇD üzerinde hava savunma tanımlama bölgesi (*Air Defense Identification Zones*) ilanının önüne geçilmesine, ÇHC'nin Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi'nin 2016'daki Filipinler kararını kabule teşvik edilmesine yönelik girişimlerde bulunulmasını öngörmektedir.²⁵⁹

Yukarıda ifade edilen amaçlar ve girişimler kapsamında ABD'nin güvenlik yardımları; bölgedeki müttefikleri için önem arz etmektedir. Bununla birlikte, ABD'nin, Doğu Avrupa, Orta Doğu gibi daha öncelikli bölgelere yönelik yaklaşımları, Asya Pasifik özelindeki askeri yardımlarının azalmasına neden olmaktadır. Aşağıdaki şekil 26'da; 2010 ve 2015 yıllarında, ABD'nin Güneydoğu Asya'ya yönelik askeri yardımlarının karşılaştırılması sunulmuştur.²⁶⁰

²⁵⁸ O'Rourke, *age*, ss. 21-28.

²⁵⁹ *age*, ss. 29-33.

²⁶⁰ Council On Foreign Relations, "America's Pivot to Asia Actually Led to Drop in Security Assistance for Southeast Asia", *Huffington Post* (2017), https://www.huffingtonpost.com/council-on-foreign-relations/pivot-asia-security_b_9830182.html [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

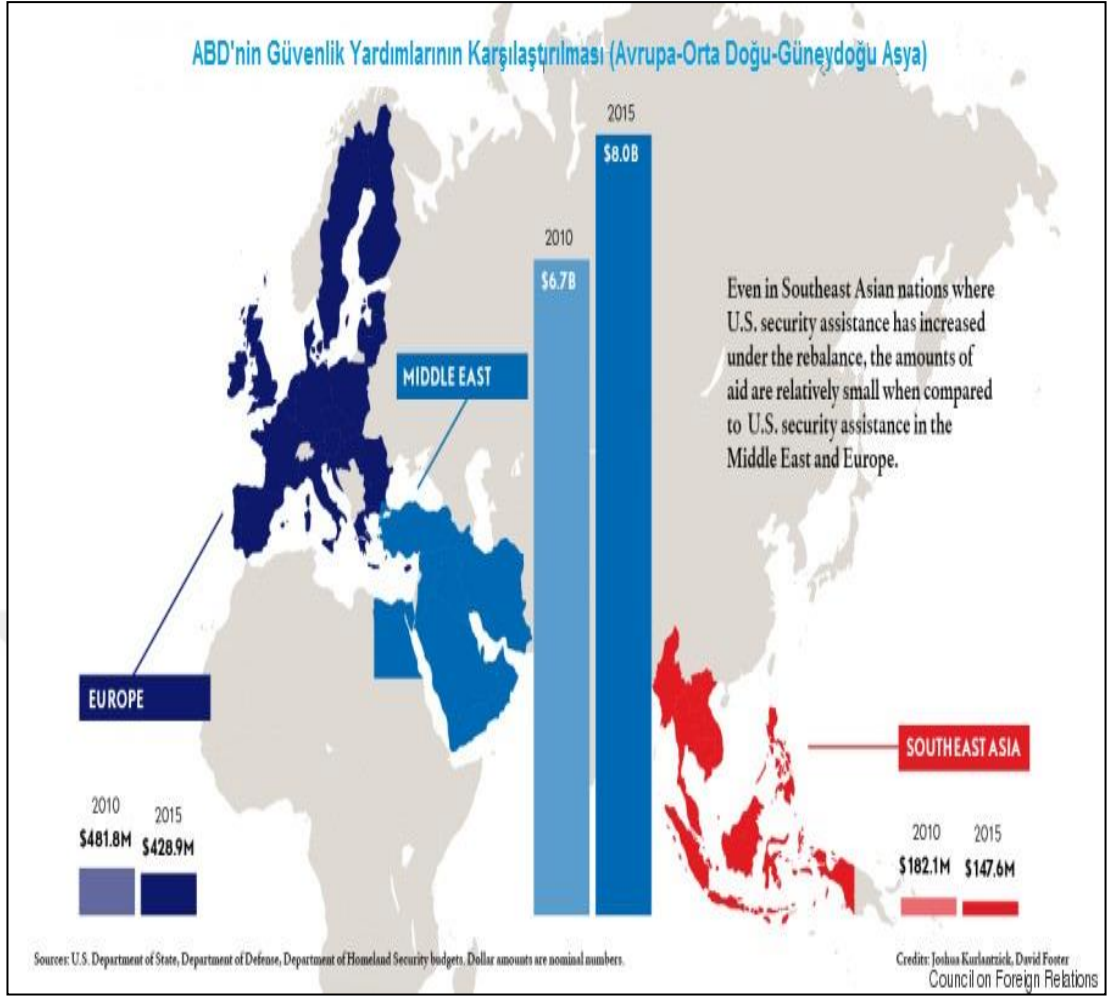


Şekil 26: 2010-2015 Arası ABD'nin Güneydoğu Asya'ya Yönelik Askeri Yardımlarının Karşılaştırılması

Kaynak: https://www.huffingtonpost.com/council-on-foreign-relations/pivot-asia-security_b_9830182.html (06.12.2017)

2010 ile 2015 yılları karşılaştırıldığında, ABD'nin Güneydoğu Asya'ya askeri yardımlarında %19 oranında düşüş yaşandığı, sadece Laos, Myanmar ve Vietnam'a yönelik ABD askeri yardımlarında artış yaşandığı görülmektedir. Bu ülkeler arasında ise sadece Vietnam'a yapılan yardımlar bu ülkenin askeri kapasitesinin artırılmasına yönelik olduğu gözlemlenmektedir. ABD'nin Güneydoğu Asya bölgesine yardımları; Avrupa ve Orta Doğu ile karşılaştırıldığında çok daha aşağı seviyede kalmaktadır. Aşağıdaki şekil 27'de; ABD'nin Avrupa, Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'ya yaptığı yardımların karşılaştırılması sunulmaktadır.²⁶¹ 2010-2015 yılları arası için Güneydoğu Asya'ya nazaran ABD'nin Avrupa ve Orta Doğu'ya öncelik verdiği anlaşılmaktadır.

²⁶¹ age.



Şekil 27: ABD'nin Avrupa, Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'ya Yönelik Yardımlarının Karşılaştırılması

Kaynak: https://www.huffingtonpost.com/council-on-foreign-relations/pivot-asia-security_b_9830182.html (06.12.2017)



4. SONUÇ

4.1. GÇD Sorununun ÇHC-ABD Rekabetine Etkileri

Soğuk Savaş döneminin ardından uluslararası sistemin tek kutuplu yapıdan çok kutuplu bir formasyona doğru evirildiğine şahitlik edilmektedir. Bu çok kutuplu yapı içerisinde ÇHC, RF ve Hindistan; siyasi/ekonomik/askeri bir güç olarak ABD'nin hâlihazırda oynadığı rolü ve kurulmasına öncülük ettiği düzeni zorlayabilecek ve sorgulayabilecek önemli aktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durum bölgesel ve küresel güç dengelerini derinden etkilemektedir. Küresel güvenlik ortamındaki rekabetin en çok hissedildiği bölgelerden birisi ise Asya'dır. Bu bağlamda Asya Pasifik'deki güvenlik ortamı artık sadece ABD'nin tercihleri doğrultusunda şekillenmemekte, ÇHC, Hindistan, Japonya, ASEAN gibi aktörlerin oynadığı siyasi, askeri ve ekonomik rol bölgedeki güç dengelerini şekillendirmektedir.

Bu dengeleri etkileyen en önemli aktör olarak ÇHC ön plana çıkmaktadır. ÇHC'nin hedeflediği ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilmesi; yakın çevresinde ve dünyada enerji kaynaklarına ulaşması ve bu kaynaklardan istifadeyi zorunlu kılmıştır. ÇHC'nin yeni küresel düzende yerini alma çabaları ve ekonomik potansiyelini askerî gücüne yansıtmaya başlaması, ABD'yi Asya Pasifik bölgesine odaklanmaya sevk etmiştir.

Bu duruma paralel olarak; 1980'lerden itibaren giderek artan bölgesel ve küresel siyasal/ekonomik/askeri etkisi, ÇHC'ni; etki ve ilgi alanlarını, bu alanlar içerisindeki ulusal menfaatlerini, risk ve tehditlerini yeniden değerlendirmeye zorlamaktadır. ÇHC'nin farklı bölgelerde beliren çıkarlarını koruma içgüdüsü, yeni pazar arayışları, ekonomisinin sınır ötesi enerji tedarikine bağımlılığı; yakın denizlerde siyasi/ekonomik istikrarını sağlama amaçlı bir tampon bölge oluşturulmasını ve bölgede kontrol sağlanmasını gerektirmektedir. ABD için mevcut küresel siyasi/ekonomik sistemin idamesi, enerji kaynaklarının kontrolü ve rakip olabilecek yeni hegomanların engellenmesi; ABD'nin küresel stratejisinin yönünü

belirlenmektedir. Bu kapsamda ÇHC'nin bölgesel hedefleri ve uygulamaları ile ABD'nin küresel çıkarları, Asya Pasifik'de karşı karşıya gelmektedir.

Yukarıdaki gelişmelerin yanı sıra bölgesel/küresel güvenlik ortamında son dönemde meydana gelen; ÇHC ile diğer aktörlerin GÇD'nde gerilimi tırmandırıcı faaliyetleri, ÇHC, Japonya ve Güney Kore'nin artan enerji ihtiyacı, ÇHC, Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore uzanımında bir nükleer kuşağın kırılabilirliğini muhafazası, uluslararası deniz ulaşım/ticaret güzergâhlarının kontrol mücadelesi, ÇHC'nin TKTYP'ni hayata geçirme çabaları, Kuzey Kore'nin politikaları, nükleer silah denemeleri, Suriye sorunu kapsamında ABD-İran'ın karşı karşıya gelmesi ve ÇHC'nin soruna müdahillliği, ABD'nin ÇHC ve RF'na ekonomik yaptırımları, ABD'nin P5+1 Anlaşmasından çekilmesi ve İran yaptırımları gibi önemli hususlar Asya Pasifik'i, özelde ÇHC-ABD rekabetini ve GÇD'ni bölgesel ve küresel güç mücadelesinin merkezinde tutmaktadır.

Bu mücadelede ÇHC'nin ana stratejisinin; ilk aşamada bölgesel etkinliğini tesis, müteakiben bölgesel etkinliğini genişletme ve küresel rolünü artırmak olduğu kıymetlendirilmektedir. Buna karşılık ABD'nin ana stratejisinin kendisinin liderlik ettiği mevcut küresel siyasi / ekonomik düzenin idamesi, kendisine rakip aktörlerin yükselişinin yönetilmesi gerekirse önlenmesi olduğu düşünülmektedir. Bu stratejiler merkeze konulduğunda; iki ülkenin amaç, hedef ve stratejilerinin GÇD sorunu özelinde çakıştığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda ÇHC ve ABD'nin GÇD sorununa yaklaşımlarının; bölgesel ve küresel ölçekte önemli yansımaları bulunmakta, ÇHC; ABD tarafından çevrelenmeye çalışılmaktadır. Bu durum ise siyasi, ekonomik ve askeri olmak üzere 3 ana eksenle gerçekleşmektedir.

4.1.1. İkili Rekabete Siyasi Etkileri

ÇHC; siyasi alanda; ana karası ile Tayvan Adasını birleştirmeye çalışarak, ASEAN ve diğer inisiyatiflere eklenmeye çalışarak, bölgesel ikili ilişkiler tesis ederek, yakın denizlerde etkinlik kurmaya çabalarak, GÇD'nin yaklaşık %85'i üzerinde hak iddiasında bulunarak²⁶², oluşumların bir kısmı üzerinde kontrol tesis ederek, yapay ada inşa ederek, bölgesel etkinlik kurmaya çalışmaktadır.

ÇHC'nin bu girişimlerine karşı ABD ise bölgede, ÇHC'ne bir yandan uzlaşmacı yaklaşım sergilerken bir yandan da;

- Tayvan ile ÇHC arasındaki siyasi/coğrafi bölünmüşlüğü muhafaza etmek, ÇHC rejiminin bu adaya yayılmasını önlemek, Doğu Asya-Güneydoğu Asya ve

²⁶² Dutton, *age*, s. 49.

DÇD-GÇD arasında köprü konumunda bulunan Adanın coğrafi avantajlarından ÇHC'nin istifade etmesini engellemek, Doğu Asya'ya uzanan ticaret/enerji güzergâhları üzerinde ÇHC'nin kontrol tesis etmesine izin vermemek maksadıyla ÇHC ana karasına çok yakın bir bölgede üzerinde etki sahibi olduğu bir aktör ile siyasi özel ilişkileri muhafaza etmeye çalışmakta,

- ÇHC'nin GÇD'ne yönelik hedeflerinin gerçekleştirilmesini engellemek, daha fazla oluşumu kontrol etmesini önlemek, yapay oluşumlar yoluyla bölgeye yayılmasının önüne geçmek, uluslararası hukuktan kaynaklı açık denizlerden istifadenin serbestliği ilkesi kapsamında seyrüseferin aksaksız idamesini sağlamak, bölgesel ulaşım/ticaret güzergâhları üzerinde ÇHC etkisini kırmak maksadıyla bölge ülkelerini bir arada tutmaya çabalamakta,

- Japonya, Güney Kore, Hong Kong, Filipinler, Tayland, Singapur tarihi arka planda ÇHC ile sürekli problemler yaşamış Vietnam, Avustralya, Hindistan gibi bölge ülkeleri ile ikili siyasi ilişkiler geliştirerek, ÇHC etrafında bir ittifaklar zincirinin tesisine gayret sarf etmekte,

- Kurmaya çalıştığı bu ittifaklar zincirine kurumsal bir kimlik kazandırmak, ilişkilerin idamesini sağlamak, birlikteliği muhafaza ile ÇHC'ne karşı bütüncül karşı duruş sergilenmesini sağlamak, ÇHC'nin siyasi etkisini sınırlamak maksadıyla bölgesel mekanizmalara destek vermekte,

- Bölgesel etkisini ÇHC'nin arka bahçelerine doğru genişletme maksadıyla Güneydoğu Asya merkezli ASEAN'ı Doğu Asya ile ilişkiler kurmaya yönlendirmeye ve Doğu Asya Zirvesi inisiyatifiyle kendine müzahir bölgesel örgütlenmeler arası entegrasyonu destekleyerek ÇHC etrafında müttefikleri arasında ilişkileri güçlendirmeye çabalamaktadır.²⁶³

GÇD sorunun geniş bölgesel ve küresel çapta siyasi alana yansımaları kapsamında; güvenlik yapısına etkileri, ÇHC-İran işbirliği, ÇHC-Pakistan yakınlaşması, ABD-Hindistan-Japonya müttefikliği şeklinde incelenebilir.

²⁶³ Nick Bisley, "The East Asia summit and ASEAN: Potential and Problems", **Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs**, c. 39, s. 2, (2017); ss. 265-272.

Geniş bölgesel ve küresel ölçekte güvenlik yapısına etkisi kapsamında; ÇHC'nin GÇD'ndeki girişimleri; ABD, Güney Asya, Güneydoğu Asya ve Doğu Asya'yı içine alacak şekilde bölgelerarası entegre bir güvenlik mimarisinin hayat bulmasına/güçlenmesine sebebiyet vermektedir. Bu durumun en somut örneği Hindistan'ın ASEAN ile etkileşime geçmesi ve Doğu Asya-Güneydoğu Asya arası Doğu Asya Zirvesi gibi bölgesel inisiyatiflerin kurulmaya çalışılmasıdır. Asya Pasifik güvenlik mimarisine etkisi kapsamında GÇD'ndeki ABD-ÇHC çekişmesinin, ayrıca Kuzey Kore sorunu kapsamında nispeten benzer yaklaşımlara sahip ABD-ÇHC ortak paydasını zayıflatma ihtimali bulunmaktadır.

ABD-Hindistan ilişkilerine yansımaları kapsamında; ABD için Güney Asya'da Hindistan ile ilişkileri önem arz etmekte, Hindistan ile ters düşmemeye çalışmaktadır. Bunun önemli bir nedeni ABD'nin ÇHC'ni birçok farklı cephede dikkat ve kaynak ayırmaya zorlamak istemesidir. Bir başka önemli neden ise ABD'nin Hindistan'ın jeostratejik konumunu kullanarak ÇHC'nin Basra Körfezi'ne erişimini kontrol altında tutmaya çalışmasıdır. Bu durumun farkında olan ÇHC, 2009'dan itibaren Güneydoğu Asya'nın dışında Hint Okyanusu Bölgesi (HOB) ve Aden Körfezi'nde askeri görünürlük sağlamaya ve ayrıca liman inşa/modernizasyon projeleri vasıtasıyla varlık göstermeye başlamıştır. Bu durum Hindistan tarafında çevrenleme algısı oluşturmaktadır. Bu algı, Hindistan'ı; ABD başta olmak üzere Güneydoğu Asya'da ASEAN ülkeleri ile, Doğu Asya'da Japonya ve Güney Kore gibi hemen hemen ÇHC'nin deniz alanları konusunda sorun yaşadığı ülkelerle hassas ve dengeli ilişkiler kurmaya itmektedir. Böylelikle ÇHC'nin; yakın denizler ile Güneydoğu ve Doğu Asya'da meşguliyetinin HOB'ne olan dikkatini azaltacağını düşünmektedir.²⁶⁴

ÇHC-Pakistan ilişkilerine yansımaları kapsamında; ikili siyasi yakınlığın yanında ÇHC'nin Malakka Boğazı ve GÇD'ndeki enerji güzergâhına bağımlılığını azaltacak Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (*China-Pakistan Economic Corridor-CPEC*) ve bu kapsamda Gwadar Limanı projesi gibi girişimleri ile Pakistan ile işbirliğini geliştirmektedir. Ayrıca askeri alanda, ÇHC'nin nükleer ve askeri teknoloji konusunda Pakistan'a yardımı, Hindistan tarafından endişeyle karşılanmaktadır.²⁶⁵

ÇHC-İran ilişkilerine yansımaları kapsamında; ÇHC-İran yakınlaşmasının ve bu ikiliye ilave olarak RF'nun da eklenmesinin; Asya'daki güvenlik ortamını ciddi derecede etkileyebilecek potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda ABD tarafından bu yakınlaşma kaygı ile karşılanmaktadır.

²⁶⁴ Pinto ve diğ., *age*, s. 42.

²⁶⁵ *age*, ss. 2-3.

Son dönemde ABD'nin İran'a yaptırımları konusunda ÇHC'nin yatırım uygulamakta isteksiz davranmasından da anlaşılacağı üzere ÇHC İran ile ilişkilerinin sıcak tutmak istemektedir. Bu yaklaşımın temel nedenlerinden birisi; ÇHC'nin giderek artan ekonomik büyümesi, çoğalan nüfusun ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacı ve İran'daki mevcut hidrokarbon kaynaklarından istifade imkânıdır. ÇHC'nin ekonomik büyümesi için gerekli enerji ihtiyacını karşılayacak en önemli kaynaklardan biridir. İran aynı zamanda ÇHC savunma sanayi için önemli bir pazar konumundadır.²⁶⁶

Bir diğer neden, İran-ÇHC arasındaki silah ticareti, savunma işbirliği ve ABD'ye karşı ortak jeostratejik dengeleme politikalarıdır. İran, ÇHC'ne ekonomik, diplomatik ve askeri açıdan, ÇHC ise İran'a enerji tedariki ve güvenliği açısından bağımlı durumdadır.

ÇHC-İran yakınlaşmasının bir başka nedeni ise, ÇHC'nin Orta Doğu ve Basra Körfezi'nde ABD Donanmasını bölgede varlık bulundurmaya zorlayarak Asya Pasifik'e ilave kuvvet tahsis etmesini engellemek istemesidir. İran'ın karadan ve denizden ABD'yi meşguliyeti, ABD'nin tüm dikkatini Asya Pasifik bölgesine vermesini engellemektedir. Bir diğer neden de Tayvan ile birleşmeyi kapsayan olası bir harekâta, ABD'nin GÇD'deki Tayvan ve Malakka Boğazı gibi kritik boğazları ve güzergâhı bloke etme inisiyatifini elinde bulundurmasının ÇHC üzerinde oluşturduğu kaygı ve baskıdır. Bu nedenle Orta Doğu'da siyasi, ekonomik ve askeri açıdan güçlü bir İran, ABD'nin dengelenmesi açısından önem arz etmektedir.²⁶⁷

ÇHC ve Suriye sorunu kapsamında; ABD'nin, Suriye Rejimi, RF ve İran gibi aktörler ile Orta Doğu'da meşgul olmasını sağlamak, Asya Pasifik'e ilave gayret tahsisini önlemek, Suriye krizinin bölgesel enerji tedarikinin aksamasına engel olmak, farklı bölgelerdeki sorunlara müdahil olarak küresel bir oyuncu olma istikametinde sinyal vermek, dolaylı olarak ABD tarafından farklı bölgelerde icra edilen askeri müdahalelerine karşı genel tepkisini ifade etmek maksadıyla ÇHC; RF-İran-Suriye Rejimi bloğuna destek vermekte vermektedir.

²⁶⁶ Scott Harold, Alireza Nader, *China and Iran: Economic, Political, and Military Relations* (California, RAND, 2012), s. 20.

²⁶⁷ *age*, ss. 1-20.

ÇHC-RF ilişkileri kapsamında ÇHC tarafından RF; ABD'nin dengelenmesi, ABD'nin Doğu Avrupa, Karadeniz ve Akdeniz'de tutulması maksadıyla bir partner olarak görülmektedir. Bunun yanında ÇHC için RF; GÇD başta yakın denizlerde etkinlik tesisi amacıyla kullanılan en önemli enstrümanlardan birisi olan deniz kuvvetleri ve daha geniş anlamda ordusunun ihtiyaç duyduğu harp silah, araç, gereç ve teçhizatı için önemli bir silah ve teknoloji tedarikçisi konumundadır.

ÇHC-Güney Amerika ilişkileri kapsamında; ABD, ÇHC'nin arka bahçesi olarak gördüğü DÇD ve GÇD'nde faaliyet yürütülürken, bu duruma karşılık ÇHC de ABD'nin etki alanı olarak gördüğü Latin Amerika'da girişimlerde bulunmaya çalışarak bu ülkenin dikkat ve gayretini dağıtmaya çalışmakta, ABD'nin GÇD ve Asya Pasifik'de sıklet merkezi tesis etmesini önlemeye çalışmaktadır.

4.1.2. İkili Rekabete Ekonomik Etkileri

Ekonomik alanda; ÇHC, bölge ülkeleri ile ticareti geliştirerek bölgesel siyasi etkinliğini pekiştirmek, ticaret yoluyla bağımlılık oluşturmak istemektedir. Bu kapsamda üç önemli girişimde bulunmaktadır. Bu girişimler TKTYP'nin uygulamaya konulması, Kapsamlı Bölgesel Ekonomik İşbirliğinin (*Regional Comprehensive Economic Partnership-RCEP*) müdahillik ve Malakka Boğazından Doğu Asya'ya uzanan enerji/ticaret güzergâhlarının kontrol çabasıdır.

TKTYP; küresel boyutta önemli bölgesel getirileri olabilecek bir projedir. Proje ile; Bangladeş, Bhutan, Brunei, Kamboçya, Hindistan, Endonezya, Güney Kore, Laos, Malezya, Moğolistan, Myanmar, Yeni Zellanda, Nepal, Papua Yeni Gine, Singapur, Sri Lanka, Tayland, Doğu Timor, Vietnam²⁶⁸ ile ÇHC arasında ticaretin gelişmesini, gümrük tarifelerinin azaltılmasını, ulaşım altyapısına destekle ticaretin ve erişimin hızlandırılmasını, yatırımlar yoluyla bölgesel bağımlılığın artırılmasını ve aynı zamanda güven aşılmasını, ÇHC para birimi eksenli bir ekonomik sisteminin kurulması tesis edilerek, ÇHC'nin bölgesel/küresel etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Bölge ülkeleri ise özellikle GÇD sorunu kapsamında ÇHC'nin yaklaşımı ve fiili uygulamaları nedeniyle bu projeye temkinli yaklaşmaktadır. TKTYP;

- ASEAN tarafından ÇHC'nin; GÇD sorunu kapsamında milli tezlerini daha yüksek tondan dile getirmesi için önemli bir fırsat, yumuşak güç üzerinden ikili

²⁶⁸ HKDT Research, "The Belt and Road Initiative: Country Profiles", <http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/The-Belt-and-Road-Initiative/The-Belt-and-Road-Initiative-Country-Profiles/obor/en/1/1X000000/1X0A36I0.htm> [Erişim Tarihi: 07.12.2018].

ilişkilerde ikna edici yaklaşımlarını güçlendirecek bir koz, bölgesel etkinliğini artırmaya yönelik bir girişim olarak görülmektedir. Buna rağmen projeye elde edilecek ticari kazanç ve altyapısal kazanımlar dikkate alındığında bazı ülkeler tarafından katılmaya değer bulunduğu,

- Hindistan tarafından ÇHC'nin; etki ve ilgi sahasının genişlemesinin önünü açacak bir gelişme, CPEC gibi bölgesel alt uygulamaları ile ekonomik manevra alanlarının kısıtlanmasına yol açabilecek bir girişim olarak görüldüğü,

- Japonya tarafından; Doğu Asya'nın bağımlı olduğu GÇD merkezli enerji güzergâhı üzerinde ÇHC etkisini artıracak bir adım olarak değerlendirildiği,

- ABD tarafından; TPP Anlaşmasından çekilmesi ile oluşan boşluğu dolduracak ve ÇHC tarafından istismar edilebilecek bir alternatif, ABD ve ASEAN merkezli bölgesel siyasi/ekonomik yapının etkinliğini azaltacak bir gelişme, GÇD sorununda ortak bir duruş sergileme imkânı zayıflatabilecek bir adım, ekonomik açıdan bağımlı hale gelecek soruna taraf ülkelerin bahse konu sorun kapsamında sergiledikleri yaklaşımları zayıflatabilecek bir teşebbüs olarak kıymetlendirildiği düşünülmektedir.²⁶⁹

- Son dönemdeki gelişmeler kapsamında; ABD tarafından ÇHC'ne uygulanan ekonomik yaptırımların, ÇHC'nde kırsal kesimden daha çok ana sanayi tesisleri ve nüfusun büyük bölümünü içeren sahil kesimini etkileyeceği öngörülmektedir. Bu gelişmenin olumsuz yansımalarını azaltmak amacıyla ÇHC'nin TKTYP'nin alt projelerini hızlandırmaya çalışabileceği öngörülmektedir.

ÇHC'nin ekonomik alanda attığı bir diğer adım ise Kapsamlı Bölgesel Ekonomik İşbirliği (RCEP) girişimine dâhil olmaktır. RCEP, 2012'de ASEAN tarafından ortaya atılmış ekonomik içerikli bir girişimdir. RCEP'e üye ülkeler; Bruney, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland, Vietnam, ÇHC, Japonya, Güney Kore, Avustralya, Yeni Zelanda ve Hindistan'dır. Güneydoğu Asya ile Doğu Asya bölgeleri arasında mal ve hizmet ticareti, ekonomik ve teknik işbirliği, telif hakları, e-ticaret, uyuşmazlık çözüm mekanizmaları, gümrük tarifelerinin azaltılması gibi alanlarda işbirliğini ve ekonomik entegrasyonu hedeflemektedir. RCEP dünya nüfusunun %45'ini, küresel gayri safi hâsılanın 1/3'üne tekabül etmektedir.²⁷⁰

²⁶⁹ Zhao Hong, *Trends in Southeast Asia: China's One Belt One Road-An Overview Of The Debate* (Singapore: The ISEAS – Yusof Ishak Institute, 2016): ss. 1-8.

²⁷⁰ *age*.

RCEP; ASEAN'ın öncülüğüne rağmen gerek kendi ekonomik yetersizliği, gerek ABD tarafından önerilen TTP Anlaşmasının gölgesinde kalması gerekse de hâlihazırda devam eden görüşmelerde bir anlaşmaya varılamaması sonucu somut bir adım atılamamış olması nedenleriyle nispeten daha geri planda kalmıştır. Buna rağmen ÇHC bölgesel örgütlere eklenilerek hem pazar payını korumayı ve potansiyel pazarlara erişim sağlamayı hem de bu inisiyatifte varlık göstererek ABD'nin olası hamlelerinin önünü keserek siyasi etkinlik sağlamayı amaçlamaktadır.

ÇHC'nin bölgesel ekonomik bağlamda bir diğer önemli adımı ise Malakka Boğazından Doğu Asya'ya uzanan güzergâh üzerinde kontrol sağlamaya çabasıdır. Bu çabanın ana sebebi giderek artan nüfusu ve büyüyen ekonomisinin ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacının tedarikini önemli ölçüde bu güzergâh üzerinden sağlaması ve bu güzergâh üzerindeki ABD etkisi nedeniyle enerji arzının sektöre uğramasının önüne geçmeye çalışmaktadır. Bu çabalarının odağında ise GÇD sorunu kapsamında GÇD ve üzerindeki aidiyeti tartışmalı oluşumların kontrolü bulunmaktadır. ÇHC; GÇD ve üzerindeki aidiyeti tartışmalı oluşumların kontrolü vasıtasıyla GÇD üzerinden Doğu Asya'ya uzanan güzergâh üzerinde etkinlik sağlayarak enerji güvenliğini ve bu güzergâh üzerinden gerçekleştirdiği ticaretin güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır.

ÇHC'nin bu girişimlerine karşı ABD ise ÇHC'nin bölgesel etkinliğini kısıtlamak ve ÇHC'ni çevrelemek ana maksatlarının tahakkuku için ekonomik alanda;

- TKTYP'nin bölgesel etkinliğini zayıflatmak, bölge ülkelerinin ÇHC'ne ekonomik bağımlılığını azaltmak, kendi aralarında siyasi anlamda ASEAN çatısı altındaki birlikteliklerini, ekonomik alanda da sürdürmelerini sağlamak, ABD merkezli ekonomik sistemin idamesini sağlamak maksadıyla 2008'den beri görüşülen TTP Anlaşmasını 2017'de hayata geçirmeye çalışmış, fakat 2017'de yeni işbaşına gelen Trump Hükümeti ile anlaşmadan çekilmiş,

- 2018'de TTP Anlaşmasının yerine imzalanan Kapsamlı ve İlerleyici Pasifik Ortaklığı Anlaşmasına taraf devletlerin bu girişimlerini; TTP Anlaşmasından çekilmesine rağmen ABD'nin, kendine müzahir ülkelerin kendi aralarında ÇHC'ni dışarıda tutan bir şemsiye altında bulunmasını destekleyerek, ÇHC'nin bu pazarlara erişimini kısıtlamaya, ekonomik çevrenemesine desteğe çalıştığı,

- Son dönemde uyguladığı ekonomik yaptırımlar yoluyla ÇHC'nin ekonomik büyüme hızını azaltmaya çalıştığı, bölge ülkelerine ÇHC ile ticaretin ilave maliyetleri olacağı mesajını verdiği,

- İran'a uyguladığı yaptırımlar neticesinde bir yandan İran'ın petrole dayalı ekonomisini istikrarsızlaştırmaya çalışırken bir yandan da İran'ın petrol ithalatını sekteye uğratarak ÇHC'nin enerji tedarik çeşitliliği kapsamında seçeneklerini azaltmak, enerji güvenliğini tehlikeye düşürmek suretiyle ÇHC'ni zor duruma düşürmeye çalıştığı değerlendirilmektedir.

4.1.3. İkili Rekabete Askeri Alanda Etkileri

ÇHC, ordusunu modernize etmek suretiyle güçlü bir silahlı kuvvetler bulundurarak, deniz kuvvetlerini güçlendirerek, askeri konsept ve doktrinlerini pasif savunma anlayışından aktif savunma yaklaşımına tadil ederek²⁷¹, A2AD imkân kabiliyetini geliştirerek, GÇD'ndeki aidiyeti tartışmalı oluşumları kontrol ederek, yeni yapay oluşumlar inşa ederek, GÇD'nde sahil güvenlik gemileri, donanma unsurları, sivil balıkçı tekneleri yoluyla görünürlük sağlayarak, istihbarat toplayarak, GÇD'ndeki ticaret/enerji güzergâhlarını kontrole çabalayarak, ABD'nin olası bir ÇHC-Tayvan krizinde bölgeye müdahalesini önlemeye çalışarak, enerji güvenliğini tesise gayret ederek, yakın denizlerde kontrole çalışarak, ABD'yi kendine yakın adalar zinciri dışında tutmak suretiyle kendi ana karasını koruyarak bölgesel etkinlik tesisine ve ABD destekli bölgesel güvenlik mimarisini zayıflatmaya çalışmaktadır.

ÇHC'nin bu girişimlerine karşı ABD ise ÇHC'nin bölgesel etkinliğini kısıtlamak ve ÇHC'ni çevrelemek maksadıyla askeri alanda;

- GÇD'nde askeri varlık bulundurma yoluyla caydırıcılık sağlama ve ÇHC'nin bölge ülkeleri üzerinde daha fazla baskı oluşturmalarını önlemeye çalışmakta,

- Donanmasının önemli bir kısmını Asya Pasifik'e kaydırmayı planlamak suretiyle; GÇD'nde ÇHC lehine olan mevcut askeri güç dengesini ABD ve müzahir ülkeler lehine değiştirmeyi, ÇHC'nin GÇD'ndeki manevra alanını kısıtlamayı, GÇD'ndeki hidrokarbon kaynaklarına erişimde ABD pazar payını korumayı amaçlamakta ve bu yönde gayret sarf etmekte,

- Donanma unsurları ile görünürlük sağlayarak, ÇHC'nin GÇD'nde daha fazla oluşumu kontrolünü engellemeye, ÇHC'nin iddialarının kabul edilmediğini göstermeye, kendisine müzahir ülkelerin iddialarına destek verdiğini göstermeye, ÇHC'nin GÇD üzerindeki ticaret/enerji güzergâhları ve Malakka Boğazı'na

²⁷¹ Weifeng Zhou, "China's growing assertiveness in the South China Sea", http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/web/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/asia-pacific/ari60-2015-chinas-growing-assertiveness-in-the-south-china-sea [Erişim Tarihi: 07.12.2018].

bağımlılığı kapsamında bu Boğaz ve güzergâh üzerinde kontrol tesis etmeye, ÇHC'nin enerji güvenliği tesisine engel olmaya, bu güzergâhı ÇHC'nden gelebilecek olası müdahalelere karşı korumaya, güzergâhın açık bulundurulması yoluyla bölgesel ekonomik sistemin aksaksız işleyişini idameye çalışmakta, ÇHC'nin MEB'nde yabancı askeri gemi ve uçakların giremeyeceği iddiasını kabul etmediğini, bu alanın yabancı askeri hava ve deniz taşıtlarına açık olduğu mesajını vermeye çalışmakta,

- Hava kuvvetleri ile hava polisliği yoluyla; istihbarat toplamaya ve ÇHC'nin GÇD başta bölgedeki faaliyetlerini takip etmeye, ÇHC'nin hava sahası konusundaki iddialarını kabul etmediğini göstermeye,

- Bölgedeki müttefik ülkelerde askeri üs tesis ederek, ÇHC'ne karşı varlık bulundurma girişimlerine süreklilik kazandırmaya, bölgedeki geçici askeri deniz ve hava unsurlarını takviye etmeye,

- GÇD'nde Filipinler, Vietnam'ın Japonya donanmasının devriyelerine destek vererek ilgili ülkelerinin GÇD'nde görünürlüğünü artırma çabalarına desteğe²⁷²,

- ÇHC etrafındaki iki ayrı hat şeklinde uzanan adalar zincirinde üs tesisi yoluyla ÇHC'nin küresel/bölgesel ticaret/ulaşım güzergâhlarına erişimini kısıtlamaya,

- Müttefik ülkelere güvenlik ve askeri eğitim işbirliği desteği vererek, bölgedeki müttefiklerini siyasi ve ekonomik birlikteliğini askeri alanda da sürdürmelerine teşvik etmeye, aynı zamanda bölgedeki savunma sanayi pazar payını korumaya, DAEŞ ve El Kaide uzantılı terör örgütlerinin etkisini kırmaya,

- ÇHC'nin GÇD'nde artan askeri varlığı, yakın denizlerde etkinlik çabası, Hint Okyanusu'ndaki görünürlük girişimlerine, artan A2AD imkân kabiliyetine karşı koyma kapsamında askeri hareket tarzlarını şekillendirmek maksadıyla Hava-Deniz Muharebe Konseptinin uygulanmasına çabalamakta, böylelikle askeri olarak ÇHC'ni çevrelemeye çalışmaktadır.

Bunlara karşılık, ÇHC, RF ile; daha fazla muharebeye yönelik eğitim ve tatbikatlar icra etmektedir. Bu tatbikatlar içerisinde GÇD, DÇD, Doğu Akdeniz gibi yerler ön planda tutulmakta, özellikle deniz tatbikatlarına önem verilmektedir. Bu eğilim; ÇHC'nin yakın denizler olarak adlandırdığı DÇD, Sarı Deniz, GÇD'ndeki olası hareket alanlarına yönelik ihtimalat planları kapsamında ÇHC tarafının ciddiyetinin

²⁷² O'Rourke, *age*, s. 32.

önemli bir tezahürü olduğu söylenebilir. Böylelikle ÇHC tarafından; RF ile hassas bölgelerde stratejik işbirliği yapabileceği mesajı ABD'ye verilmeye çalışılmaktadır.

Hindistan; Malakka Boğazı'nın batı girişinde bulunan ve birçok adacıktan oluşan Andaman ve Nicobar Adaları üzerinde varlık bulundurarak, ABD'nin ÇHC'nin çevrelenmesi ve kısıtlanması çabalarına destek olmaktadır. Japonya'da ÇHC'ne karşı Doğu Asya'da etkin bir donanma bulundurarak ÇHC'nin tek bölgeye yoğun kuvvet tesisini engelleyerek ABD'nin çabalarını destek olmaktadır. Özetle; ABD askeri açıdan, Güney Asya'da Hint Donanması ile, Doğu Asya'da Japon Donanması ile ÇHC'ni dengelemeye ve çevrelemeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak; ÇHC'nin giderek artan nüfuz ve etkisini ABD çevreleme politikası kapsamında engellemeye çalışmaktadır. Bu kısıtlamanın; müttefik oluşturma yoluyla siyasi, bölgesel ekonomiyi kontrol ile ekonomik, güçlü bir ordu tesisi ve bölgedeki oluşumları kontrol ile askeri boyutları bulunmaktadır. Bu kapsamda iki gücün Asya-Pasifik bölgesi özelinde GÇD'ndeki faaliyetleri bölgesel ve küresel güvenlik ortamını etkilemektedir. Bu etkinin; GÇD'nde iki önemli aktör olan ABD-ÇHC ikilisini ve bölge ülkelerini muhtemel bir savaşın içine çekme ihtimali belirlemektedir.

Bununla birlikte küresel ekonomik ilişkilerde ülkelerin birbirine bağımlılığı, bu bağımlılığın siyasi ve askeri alanlara yansımaları, ÇHC'nin ekonomik politikalarıyla bölgesel ihtiyaçlara yönelik realist çözümler geliştirmesi, ABD'nin ise bölge ülkelerini ÇHC ile ilişkiler geliştirmelerini önlemeye yönelik dayatmacı çabaları, AB, RF gibi önemli küresel aktörlerin ÇHC'ne yönelik mevcut yaklaşımları; ABD'nin ÇHC'ni siyasi, ekonomik ve askeri olarak tamamen çevreleme çabalarını zora sokmaktadır.

4.2. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Etkileri ve ASEAN

4.2.1. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Siyasi Açıdan Etkileri

GÇD sorunun bölgesel rekabete siyasi açıdan etkilerini; soruna taraf aktörlerin ülkesel egemenlik alanlarını genişletme, ulusal güvenlik kaygılarına yol açması, milliyetçilik duygularından mevcut iktidarların istifadesi, bölgede varlık bulundurulması, bölgesel etkinliğin artırılması, kutuplaşma ve bölgesel inisiyatiflerin oluşumu, bölge dışı aktörlerin müdahalesine zemin hazırlanması şeklinde ele almak mümkündür.

GÇD sorununun temeli; soruna taraf ülkelerin egemenlik alanlarını genişletme motivasyonu ile hareket etmelerinden kaynaklanan anlaşmazlıklardır. Birden fazla ülkenin egemenlik iddialarının çakışması nedeniyle de aidiyeti tartışılmalı

oluşumları kontrol konusunda rekabet yaşanmaktadır. ÇHC için bölgesel etkisini genişletme adına GÇD önemli bir etki/ili alanı teşkil etmektedir. ÇHC; 9 Çizgili Harita üzerinden GÇD'nin %85'i üzerinde hak iddia ettiğinden²⁷³, bu denize kıyıdaş ülkelerin önemli bir kısmı ile iddiaları çakışmaktadır. Bu çakışma soruna taraf ülkeler arasında sıcak çatışmalara varan gerginliklere neden olmaktadır. Ayrıca ÇHC'nin bölge üzerinde etkisini genişletme girişimleri; ABD tarafından yakından takip edilmekte ve iki ülke deniz kuvvetlerine ait gemileri ile hava kuvvetleri unsurlarını zaman zaman karşı karşıya getirmektedir. Böylelikle bölge iki önemli aktörün rekabet alanına dönüşmektedir.

GÇD üzerindeki oluşumlara sahip olma girişimleri; soruna taraf devletler tarafından toprak bütünlüklerine risk oluşturması nedeniyle ulusal güvenliklerine tehdit olarak algılanmaktadır. Bu tehdit algılaması; ulusal orduların yeniden yapılandırılmasından bölgesel örgütlenmelere kadar geniş bir yelpazede siyasi, ekonomik ve askeri adımların atılmasına zemin hazırlamaktadır. Ayrıca ASEAN çatısı altında ÇHC'nin ortak tehdit olarak görülmesi; bölgesel güç dengesinin tesisine yönelik ABD gibi önemli bir gücün bölgeye müdahalesine ön ayak olmaktadır.

Ulusal tehdit algısı; özellikle ÇHC-Tayvan uyuşmazlığı kapsamında uluslararası alanda ön plana çıkmaktadır. ÇHC, Tayvan'ı kendi toprağı olarak görmektedir. Fakat fiili durumda iki ayrı yönetimin varlığı söz konusudur. ÇHC'nin Tayvan ile birleşme yaklaşımının altında yatan neden, egemenlik alanını genişletme amacının yanında Tayvan adasının jeostratejik konumu bağlamında yakınlığı nedeniyle ÇHC'nin ana karasının savunması açısından oluşturduğu hassasiyettir. Tayvan'a yerleştirilebilecek füze sistemleri ya da kendisine karşı olası bir konvansiyonel saldırı durumunda bu adanın üs olarak kullanılması; ÇHC ana karasının savunması açısından önemli bir zafiyet oluşturmaktadır. Buna karşılık ÇHC'nin Tayvan'a yakınlığı ve bu adaya yakın oluşumları (Pratas vb.) kontrol girişimi ise Tayvan için varoluşsal bir ulusal güvenlik riski oluşturmaktadır.

Yine bu bağlamda ÇHC'nin Filipinler'e yakın bölgedeki oluşumları işgali, Filipinlerin ulusal güvenliği açısından hassasiyet arz etmektedir. Bu kapsamda Scarborough Sığılığı ve Mischief Resifi'nin ÇHC tarafından işgal edilmesi; Filipinler tarafından toprak bütünlüğüne karşı bir hamle olarak algılanmakta, ulusal güvenlik meselesi haline gelmektedir. Bu nedenle Filipinler konuyu 2013'de Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesine götürmüş, mahkeme tarafından 2016'da verdiği kararlar

²⁷³ Dutton, *age*, s. 49.

ÇHC'nin iddiaları ve bölgedeki faaliyetlerinin hukuksuz olduğunu ifade etmiştir. Filipinler tarafından ise bu karar stratejik iletişim kapsamında uluslararası kamuoyuna duyurulmak suretiyle ÇHC'ne karşı kamuoyu oluşturulmaya çalışılmakta, ÇHC'nin bölgesel girişimlerine küresel çapta dikkat çekilmeye çabalanmaktadır.

Malezya açısından konuya bakıldığında, aidiyeti tartışmalı oluşum ve ihtilafli deniz alanları; Malezya'nın ana kısmı ile karşı tarafta kalan bölümü arasında yer almaktadır. Bu durum, Malezya'nın toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliği açısından önem arz etmektedir. Toprak bütünlüğün korunmasının ilgili oluşumların elde bulundurulması ile sağlanabileceği düşüncesinden hareketle, Malezya'nın güçlü bir sahil güvenlik ve deniz kuvvetlerine sahip olması bir zorunluluk arz etmektedir.

Soruna taraf ülkelerin egemenlik alanlarını genişletme girişimleri, iç kamuoyunun milliyetçilik duygularını da tetiklemektedir. Halkın milliyetçilik duyguları üzerinden ise mevcut yönetimler kamuoyu desteği sağlayarak iktidarlarını güçlendirmeye, halkı milli meseleler etrafında birleştirerek iç sorunları geri planda tutmaya çalışmaktadır. Bu konu kapsamında ön plana çıkan ülkeler ise ÇHC, Vietnam ve Endonezya'dır.

ÇHC Rejimi, GÇD sorunu kapsamında iç kamuoyunun milliyetçilik duyguları üzerinden sağladığı destekten istifade ile mevcut yönetim sistemini (ÇHC Komünist Partisi) güçlendirmeye çalışmaktadır. ÇHC, 56 etnik gruptan oluşmakta olup nüfusun %91,6'ını Han Çinlileri geriye kalanı ise Manchu, Uygur, Kazak, Moğol, Tibetli gibi diğer azınlık gruplar teşkil etmektedir.²⁷⁴ Tarihsel süreç içerisinde bu gruplar; nispeten daha az gelişmiş bölgelerde yaşamını sürdürmüşler ve siyasi yönetime aktif olarak katılmamışlardır. Bu gruplar içerisinde özellikle Uygur Türkleri ile Tibetliler; tarihte birçok defa bağımsızlık girişiminde bulunmuşlardır. Buna karşılık ÇHC'nin ana unsurunu oluşturan Han Çinlileri ise ülkenin en gelişmiş sahil kesiminde yoğunlaşmışlardır. Bununla birlikte, nüfus olarak %5'ine tekabül eden Müslüman çoğunluğun yaşadığı Xinjiang yarı otonom özerk bölgesi ile Tibetli azınlığın yaşadığı Tibet Özerk Bölgesi ülke topraklarının %40'ını teşkil etmesine karşın sahil kesime oranla daha az gelişmiş bölgelerde yaşamaktadırlar. Doğal kaynaklar açısından bakıldığında ise Uygur Türklerinin yaşadığı bölge ülkenin önemli petrol rezervlerine, Tibetlilerin yaşadığı bölge ise önemli uranyum yataklarına ve ayrıca Asya kıtasının hidroelektrik potansiyeli açısından önem arz eden Indus, Brahmaputra, Salween ve Mekong Nehirlerinin başlangıç kaynağına ev sahipliği

²⁷⁴ The World Fact Book, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> [Erişim Tarihi: 05.10.2018].

yapmaktadır. Sahil kesiminde yaşayan insanların gelir seviyesinin bu bölgelerde yaşayan en fakir kesime kıyasla 10 kat daha fazla oluşu ve bu dengesiz gelir dağılımındaki önemli farkın giderek artması, ülke içerisinde önemli sosyal ve ekonomik yansımaları neden olmaktadır. Bunun yanında Komünist döneme nazaran daha özgür kalan ve daha fazla bağımsız hareket etme inisiyatifine sahip olan halk, ülke yönetiminde daha aktif rol almak istemeye başlamıştır. Bu durum mevcut yönetim üzerinde halk baskısının daha fazla artması anlamına gelmektedir.²⁷⁵ Egemenlik iddialarını gündemde tutulması ile ülke içi önemli siyasi konular, ekonomik sıkıntılar veya sosyokültürel sorunlar daha arka plana itilebilmektedir.

Vietnam açısından konuya bakıldığında ise tarih boyu Vietnam-ÇHC ilişkilerinin olumsuz seyri ve ÇHC'nin bölgede hâlihazırdaki etkin rolü nedeniyle Vietnam'ın GÇD politikası, iç kamuoyunun milliyetçilik duyguları ile yakından alakalıdır. GÇD sorunu kapsamında aidiyeti tartışmalı oluşumları kontrol maksatlı küçük çaplı ÇHC-Vietnam çatışmaları; halkın ÇHC'ne karşı olan hasımane duygularını canlı tutmaktadır.²⁷⁶

GÇD sorununa taraf olmasa da Endonezya açısından konu ele alındığında; 5 ana adadan oluşan bu ülke, nüfus açısından dünyanın en kalabalık 4. ülkesi olup yaklaşık 300 civarında etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır.²⁷⁷ Bu neden ülke içinde birçok grup özerklik için çabalamaktadır. Bu azınlık grup içerisinde Çinlilerin mevcudiyeti; ÇHC'nin ülkenin iç işlerine müdahalesi için uygun zemin hazırlayacak faktörlerden biri olarak görülmektedir.²⁷⁸

Bölgede varlık bulundurulması ve bölgesel etkinliğin artırılması kapsamında konu ele alındığında; GÇD üzerindeki oluşumlar üzerinde hak iddiası, oluşumların fiili kontrolü, belirli bölgelerde yapay ada inşası, donanma/balıkçı gemilerinin bölgede varlık göstermesi, hidrokarbon arama/tarama faaliyetlerinin icrası vb. girişimler vasıtasıyla bu girişimlerde bulunan ülkeler bölgedeki görünürlüklerini artırmakta, artan görünürlük sayesinde bölgesel etkinlikleri genişlemektedir. Bu konuya en güzel örnek ÇHC'dir. ÇHC'nin kendi ana karasından uzak mesafede GÇD üzerinde bu kapsamdaki faaliyetleri icra etmesiyle bölgedeki unsurları ve

²⁷⁵ *US-China Relations: An Affirmative Agenda, A Responsible Course*, ss.20- 21.

²⁷⁶ Hong, *age*, s. 280.

²⁷⁷ Indonesia Nederland Society, "Profile Of Indonesia", <http://indonesia-nederland.org/country-info/profile-indonesia/> [Erişim Tarihi: 05.10.2018].

²⁷⁸ Sencanada, "SencanadaAsia Pasific Security Issues", <https://sencanada.ca/content/sen/committee/361/fore/rep/rep08dec98part6-e.htm#1.%20Three%20Major%20Potential%20Clashes%20in%20the%20Region> [Erişim Tarihi: 05.10.2018].

faaliyetleri üzerinden bölgeyi kendi etki alanı içerisinde tutmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda ÇHC donanması önemli bir araç olarak etkin şekilde GÇD'nde kullanılmaktadır. ÇHC'nin GÇD'nde uygulamalarından bir diğere ise yapay ada ve üs inşası faaliyetleridir. 2012'den itibaren inşa faaliyetlerine başladığı düşünülen ÇHC Spratly ve Paracel Adaları bölgesinde kontrol ettiği sahalarda yapay ada inşa etmektedir. Yapay ada ve üs inşası ile GÇD'nde varlığını genişletmekte, hak iddiasında bulunduğu oluşumlar ve deniz alanlarında kontrol imkân kabiliyetini artırmaktadır.

GÇD sorununun bir başka bölgesel siyasi etkisi ise kutuplaşmaya yol açmasıdır. Bu kutuplaşma; ÇHC'ne karşı soruna taraf diğer devletler şeklinde özetlenebilir. Bu siyasi kutuplaşmanın temelinde; ÇHC'nin 9 Çizgili Haritayla GÇD'nin yaklaşık %85'lik kısmında hak iddiasında bulunması²⁷⁹, bu iddiaları kapsamında bazı oluşumları kontrolü, bazı bölgelerde yapay ada inşası, bölgede askeri unsur bulundurma yoluyla varlık göstermesi gibi girişimleri yatmaktadır. Bu durum; ÇHC gibi önemli bir aktöre karşı nispeten daha dezavantajlı durumda bulunan soruna taraf ülkeleri bir araya gelmeye teşvik etmekte, ABD, Japonya, Hindistan gibi bölge dışı aktörlerle ilişkilerini güçlendirmeye itmektedir.. Bu bir araya gelme ve müttefiklik ilişkisi sonucu oluşan ortak iradenin yaptırım/caydırıcı gücü ÇHC'ne karşı önemli bir baskı aracı olarak kullanılmaya çalışılmaktadır. Bu baskı çabalarının sürdürülebilir bir şekilde idamesi için ilişkilerin daha kurumsal bir çerçevede yürütülmesi fikri, ASEAN gibi önemli bölgesel mekanizmaların doğmasına neden olmuştur. Bu kapsamda öne çıkan mekanizmalar olarak;

- ASEAN*,
- Asya Savunma Bakanları Forumu (Forum of Asian Defense Ministers-ADMM),
- ASEAN+3,
- ASEAN Regional Forum (Asian Regional Forum-ARF),
- ASEAN Diyalog Ortaklığı (ASEAN's Dialogue Partners),
- Doğu Asya Zirvesi (East Asia Summit-EAS),
- Asya Pasifik İşbirliği Forumu (Asia Pacific Economic Cooperation Forum-APEC) sayılabilir.

²⁷⁹ Dutton, **age**, s. 49.

* 1967'de kurulan ASEAN'ın hâlihazırdaki üyeleri; Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam'dır. Yaklaşık 600 milyon üzerinde bir nüfus ve 4,5 milyon km²'lik bir alanı kapsamaktadır. (Kaynak: ASEAN).

Bölgesel örgütlenme kapsamında ASEAN'ın siyasi ve güvenlik rolü ön plana çıkmakta, bu bağlamda GÇD sorunu kaynaklı gerilimleri önleme veya en aza indirme adına diyalog kanalları kurarak bir nevi kriz yönetim mekanizması rolü oynamaktadır. ASEAN, sömürgeciliğin sona ermesi ile ortaya çıkan yeni devletlerin belirmesi, Kore ve Vietnam Savaşları, ideolojik ihtilaflar ve soğuk savaş vb. önemli bölgesel ve küresel gelişme ve istikrarsızlıkların ardından bölgenin istikrar ve huzur ortamının şekillenmesinde ve bölgedeki güç dengesinin oluşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. ASEAN; GÇD sorunu kapsamında, soruna taraf devletlerin görüş alışverişinde bulunduğu bir zemin oluşturmakta ve ÇHC gibi önemli bir aktöre karşı kolektif hareket etme imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda ASEAN tarafından; 1976 Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Anlaşması (*Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*), 1992 Manila Bildirisi, 2002 GÇD'ndeki Davranış İlkeleri Bildirisi (*Declaration Of Code Of Conduct*) önem arz etmektedir.

1976 Güneydoğu Asya Dostluk ve İşbirliği Anlaşması ile bölgesel barış, dostluk ve işbirliği geliştirilmeye çalışılmıştır. 1992 Manila Bildirisi ile; ASEAN ülkeleri tarafından; uyuşmazlık ve çatışmaların bölgesel istikrar ve ticarete zarar vermesini önlemek amacıyla GÇD sorununun çözümünde kuvvet kullanılması önlenmeye çalışılarak tüm taraflar diyaloga davet edilmiştir.²⁸⁰ ASEAN ülkelerinin yanı sıra ÇHC de dâhil edilerek hazırlanan fakat bağlayıcılığı bulunmayan 2002 GÇD'nde Davranış İlkeleri Bildirisi ile; GÇD'nde ASEAN-ÇHC arası sorunların çözümünde kuvvet kullanılmasını yasaklayan, barışçıl yollar ve işbirliğini teşvik eden ilkelere uyulmaik edilmiştir.²⁸¹

GÇD sorunu kapsamında ÇHC dışındaki tarafların tümü ASEAN üyesidir. Günümüzde, Güneydoğu Asya ülkelerinin önemli bir kısmı; ekonomik gücü ve stratejik bir partner statüsünde olması dolayısıyla ÇHC ile “tek Çin politikası” çerçevesinde siyasi ilişkilerini sürdürmekte ve ÇHC'nin ASEAN gibi bölgesel mekanizmalara katılmasına rıza göstermektedir.²⁸² Bunun yanında, ASEAN üyesi soruna taraf devletler tarafından; GÇD sorununda; ÇHC'nin bölgedeki etkinliğini dengelemek için, ABD, Japonya ve Hindistan bölgeye çekilmeye çalışılmaktadır.

Başlangıçta bölgesel siyasi, güvenlik, ekonomik ve sosyokültürel ağırlıklı rolü ön plana çıkan ASEAN; zaman içerisinde kendi bünyesinde başlatılan veya kendi

²⁸⁰ ASEAN, “Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia”, <https://asean.org/treaty-amity-cooperation-southeast-asia-indonesia-24-february-1976/> [Erişim Tarihi: 03.10.2018].

²⁸¹ ASEAN, “Joint Communique 25th ASEAN Ministerial Meeting Manila”, https://asean.org/?static_post=joint-communique-25th-asean-ministerial-meeting-manila-philippines-21-22-july-1992 [Erişim Tarihi: 03.10.2018].

²⁸² Nong, *age*, s. 236.

üyelerinin de içinde olduğu çeşitli inisiyatifler ile etkisini daha geniş bir alana yaymayı başarmıştır. Bu kapsamda;

– 1994'te başlayan ASEAN Regional Forum* inisiyatifiyle; güvenlik konuları dahil bölgesel sorunların görüşülebileceği uygun bir platform oluşturulmuş,

– 2006'da başlayan ASEAN Defence Ministers Meeting ve 2010'da ADMM Plus (ADMM Plus)^{283**} şeklini alan inisiyatifle; savunma, güvenlik, barış ve istikrar alanında bölgesel iş birliği tesisine öncülük edilmiş,

– 1997'de başlatılan ASEAN+3 (ASEAN Plus Three-APT)^{284***} inisiyatifiyle; ÇHC, Güney Kore ve Japonya ile siyasi ve ekonomik ilişkiler geliştirilerek etkisi Doğu Asya bölgesine taşınmış,

– ASEAN Diyalog Ortaklığı (ASEAN Dialog Partners) kapsamında ÇHC, Japonya, Güney Kore üzerinden Doğu Asya ile, Avustralya, Yeni Zelanda üzerinden bölgenin güney doğusu ile, Hindistan üzerinden bölgenin güney batısı ile, AB, RF, Kanada ve ABD ile bölge dışı önemli siyasi ve ekonomik uluslararası aktörlerle ilişkiler geliştirilerek bölgesel etkinliği genişletilmiş, küresel anlamda önemli ortaklarla iş birliğine gidilmiş,

– 2005'de başlatılan Doğu Asya Zirvesi (East Asia Summit-EAS)^{***} inisiyatifiyle; çevre bölgelerdeki ülkeleri de bir araya getirebilecek bölgesel güvenlik, siyasi ve ekonomik alanda önemli konuların en üst seviyede ele alınabilmesine önemli bir zemin oluşturulmuş,

– 1989'da başlayan APEC inisiyatifiyle (*APEC Üyeleri: Bruney, Endonezya, Filipinler, Singapur, Tayland, Tayvan, Vietnam, Malezya, Singapur, Hong Kong, ÇHC, Japonya, Güney Kore, Avustralya, Yeni Zellanda, Papua Yeni Gine, RF, Meksika, Şili, Peru, Kanada, ABD. (Kaynak: ASEAN)*); ekonomik alanda iş birliği sağlanmış, bölgeler arası ekonomik entegrasyon amaçlanmıştır.

Bölge dışı aktörlerin müdahalesine zemin hazırlanması açısından GÇD sorununun bölgesel siyasi yansımalarına bakıldığında, yaşanan görüş ayrılıkları, küçük çaplı çatışmalar, bölgedeki güç dengesi ile bölge dışı ülkelerin bölgesel

* ARF Üyeleri: Bruney, Vietnam, Endonezya, Kamboçya, Tayland, Laos, Malezya, Filipinler, Singapur, ÇHC, Japonya, Güney Kore, Kuzey Kore, Hindistan, Doğu Timur, Bangladeş, Myanmar, Sri Lanka, Moğolistan, Pakistan, Papua Yeni Gine, Avustralya, Yeni Zellanda, Rusya Federasyonu, AB, Kanada, ABD. (Kaynak: ASEAN)

** ADMM Üyeleri: ASEAN Üyeleri, Avustralya, ÇHC, Güney Kore, Hindistan, Japonya, Yeni Zellanda, Rusya Federasyonu, ABD. (Kaynak: ASEAN)

*** ASEAN+3 Üyeleri: ASEAN Ülkeleri, ÇHC, Güney Kore, Japonya. (Kaynak: ASEAN)

*EAS Üyeleri: ASEAN Ülkeleri, Avustralya, Yeni Zellanda, ÇHC, Japonya, Güney Kore, Hindistan, RF ve ABD. (Kaynak: ASEAN)

menfaatleri; ÇHC ve ABD gibi aktörlerin bölgeye doğrudan ve dolaylı müdahalesine zemin hazırlamaktadır. ÇHC'nin artan girişimleri bölgesel güvenlik ortamındaki güç dengesini ÇHC lehine değiştirmektedir. Buda bölgede çıkarları olan ABD'nin bölgeye müdahalesine zemin hazırlamakta, menfaatleri komşu bölgelerdeki istikrara bağımlı olan Japonya ve Hindistan gibi aktörlerin de ÇHC'ne karşı bölge ülkeleri ile siyasi/ekonomik/askeri ilişkileri geliştirmeye zorlamaktadır. Bu durum, bölge ülkelerini; iki zıt kutup arasında dengeli ilişkiler yürütmek zorunda bırakarak bağımsız dış politika üretmelerini sınırlamaktadır.

4.2.2. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Ekonomik Açidan Etkileri

GÇD sorununun bölgesel rekabete ekonomik açıdan yansıması; Doğal kaynakların kontrolü konusunda yaşanan mücadele ile bölge ülkeleri / bölgeler arası yapılan ticarete etkileri olarak iki ana kısımda ele alınabilir.

GÇD, doğal kaynak rezervi açısından bölge ülkeleri için önemli bir kaynak durumundadır. Bu kaynaklara, deniz yetki alanları ile GÇD üzerindeki aidiyeti tartışmalı oluşumlar üzerinden sahip olma ve istifade etme düşüncesi bölgede bir ekonomik rekabet alanının oluşmasına neden olmaktadır. Oluşan bu ekonomik rekabet alanında istifade edilebilecek doğal kaynaklar ise ağırlıklı olarak doğal gaz, petrol ve balık rezervleridir.

Dünya genelinde sürdürülebilir kalkınma, yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaşması, küresel ısınma, çevre ve hava kirliliği gibi nedenlerle kömür kullanımının giderek kısıtlanması, artan nüfus, köyden kente göç, endüstrileşme gibi sosyal gelişmeler neticesinde ÇHC tarafından GÇD'ndeki enerji kaynaklarından istifadenin öneminin artacağı değerlendirilmektedir. GÇD'deki rezervlerinden istifadeye yönelik olarak ÇHC'nin diğer ilgili ülkelerle uzlaşmadan GÇD'nde tek taraflı sondaj faaliyetleri; bölge ülkelerinin bu kaynaklardan istifadesini zorlaştırmakta, bu ülkelerin ÇHC'ne karşı bir denge unsuru olarak gördükleri ABD ile yakınlaşmalarına neden olmaktadır.

ÇHC dışında GÇD rezervleri Malezya açısından da büyük önem arz etmektedir. Bölgenin önemli petrol ve doğalgaz üreticisi ve küresel çapta bir LNG ihracatçısı olması nedeniyle enerji sektörünün Malezya ekonomisi içindeki ağırlığı çok önemli seviyededir. Ayrıca Malezya'nın mevcut kaynaklarının önemli bir bölümü GÇD'de yer almaktadır. Bu deniz üzerindeki oluşum ve deniz alanlarına ne kadar fazla sahip olursa bu kaynaklardan o kadar fazla yararlanabileceği düşüncesi ve bu deniz üzerindeki ticaret güzergâhlarının açık bulundurulduğu ve güvenliğinin

sağlandığı ölçüde yapabileceği ticaret hacminin de büyüyebileceği yaklaşımı Malezya için önemli stratejik kaygılar olarak belirlemektedir.²⁸⁵

GÇD'nin ekonomik anlamda bölge ülkelerine sunduğu imkânlardan bir diğeri ise sahip olduğu zengin balık rezervleridir. GÇD'ne kıyıdaş ülkelerin ekonomik durumları göz önüne alındığında bu denizdeki deniz ürünleri; ülke ekonomisine katkı ve kıyı kesimde yaşayan nüfusların geçim kaynağı olması nedenleri ile önem arz etmektedir. Bu kapsamda GÇD; farklı ülkelere ait balıkçı teknelerinin ana faaliyet alanı olup ülkelerin hak iddia ettikleri alanlarda avlanmaları, ülkeler arasında ihtilaf kaynaklarından birisidir.

Bu rekabet özellikle ÇHC, Vietnam ve Filipinler arasında yaşanan anlaşmazlıklarda daha ön plana çıkmaktadır. ÇHC; dünyanın en büyük deniz ürünleri tüketicisi ve aynı zamanda ihracatçısı konumundadır. Bu kapsamda ÇHC, sektörde faaliyet gösteren balıkçı gemilerini daha uzaktaki bölgelerde avlanmaya teşvik etmektedir. Bu bağlamda faaliyet gösteren balıkçı gemileri GÇD'nde aidiyeti tartışmalı oluşumlar ve deniz yetki alanlarında ihtilafların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. ÇHC'nin ayrıca, Vietnam ve Filipinlerin kendi MEB'nin bir parçası olarak gördükleri alanları içeren GÇD'nin belli bölümlerinde avlanma yasağı ilanı; bu iki ülke tarafından tepkiyle karşılanmaktadır.

Vietnam açısından konuya bakıldığında, balıkçılık; 2010 verilerine göre 5 milyar \$'lık değerle dış ticarete en çok getirisi olan ikinci ihracat kalemidir.²⁸⁶ Aşırı avlanma ve ekosistemi bozucu avlanma teknikleri gibi nedenlerle deniz yetki alanlarındaki azalan balık rezervleri nedeniyle Vietnamlı balıkçılar daha uzaktaki alanlarda avlanmaya teşvik edilmektedir. Bu kapsamda Paracel Adaları civarında avlanan Vietnamlı balıkçılar, kontrol altında tuttuğu oluşumlar etrafında devriye gezen ÇHC'ne ait deniz kuvvetlerine ait gemileri ve sahil güvenlik botları ile sık şekilde karşılaşmakta, iki ülke arasında ilave gerginliklerin yaşanmasına sebep olmaktadır.

Benzer durum Filipinli balıkçılar için de geçerlidir. Balıkçılık Filipinler gayrisafi milli hâsılasının (GSMH) %5'ine tekabül etmekte, bu sektörde yaklaşık olarak 1,5 milyon kişi çalışmaktadır. Bununla birlikte 1990'lardan itibaren balık rezervleri giderek azalmaktadır. Bu kapsamda Filipinler tarafından; balık rezervleri açısından zengin olan Palawan Adaları civarında avlanılma teşvik edilmekte, buna karşın aynı

²⁸⁵ Parameswaran, *age*, s. 6.

²⁸⁶ Canisius College, *age*.

alandanda ÇHC ve Vietnamlı balıkçı teknelerinin de faaliyet göstermesi bölgede istenmeyen gerilimlere yol açmaktadır.²⁸⁷

Bölgede faaliyet gösteren balıkçı tekneleri sadece balıkçılık amaçlı kullanılmamaktadır. Bu gemilerin, özellikle ÇHC tarafından, GÇD'ne yönlendirilerek varlık bulundurma, devriye gezme ve istihbarat toplama gibi maksatlar için de kullanıldığı düşünülmektedir.

GÇD sorununun ekonomik alanda bölgesel rekabete yansımalarından bir diğeri ise GÇD üzerinde bulunan ulaşım/ticaret güzergâhıdır. Bu ana ulaşım/ticaret güzergâhları Hint Okyanusu-Malakka Boğazı-GÇD-Doğu Asya istikametinde uzanmaktadır. Enerjide dışa bağımlı ülkeler açısından bu güzergahlar önem arz etmektedir. Bu kapsamda coğrafi konumu göz önüne alındığında ÇHC; karadan boru hattı yoluyla da Orta Asya ve RF'ndan ithalatın yanında deniz yoluyla Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan ticaretini GÇD üzerinden yapmaktadır.²⁸⁸ Bununla birlikte Japonya ise ağırlıklı olarak Hint Okyanusu'nun devamında GÇD üzerinden geçen güzergâha bağımlı durumdadır. Bu ülkeler enerji ithalatına bağımlılığının yol açtığı hassasiyeti en aza indirebilmek maksadıyla yurtdışı ithalat kaynaklarını çeşitlendirmeye ve mevcut enerji güzergâhının güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. İki hususta da ana amaç barış/kriz veya savaş zamanında ihtiyaç duyduğu enerji akışının kesintisiz sağlanması ve bu hassasiyetin politik bir şantaj unsuru olarak istismarının engellenmesidir. Bahse konu güzergâhlar ise ABD'ye müzahir ülkelerin ve Hindistan'ın ağırlıklı etkisi altında bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ÇHC risk altında bulunmakta, ana güzergâhları kontrol eden oluşumları elde bulundurmaya yönelik çaba sarf etmeye çabalamaktadır.

Bu bağımlılık aynı zamanda bölgede enerji tedariki ve güvenliği konusunda ilgili ülkeleri iş birliğine de teşvik etmektedir. Bölgede yaşanacak bir kriz nedeniyle enerji arzında yaşanacak aksaklık; bu güzergâha bağımlı tüm ülkeleri sıkıntıya sokacağından enerji güvenliği bağlamında GÇD üzerindeki güzergâhların güvenliği ve seyrüseferin kesintisiz sürdürülmesi ilgili ülkeleri bu alanda aynı doğrultuda hareket etmeye zorlamaktadır.²⁸⁹

Enerjide dışa bağımlılığın getirdiği bir diğere etki ise ÇHC'nin Malakka Boğazı'nın kapatılması olasılığına karşı aldığı tedbirlerin bölgeye tesiridir. Bu bağlamda ÇHC; İsthmus Kanalı projesi ile Tayland üzerinden, Gwadar limanı inşası

²⁸⁷ *age*.

²⁸⁸ International Energy Agency, *Natural Gas in China Market Evolution and Strategy* (Paris, Energy Markets And Security, 2009), s. 34.

²⁸⁹ *Oil Supply Security*, s. 70.

ile bir noktaya kadar denizden gelen güzergâhı bu liman vasıtasıyla kara yolu ile Pakistan üzerinden ÇHC'ne ulaştıracak projeler ile Malakka Boğazı'na bağımlılığını azaltmaya çalışmaktadır.

Malezya açısından GÇD üzerindeki güzergâhına bakıldığında; ülke mevcut ticaretinin %95'ini deniz yolu ile yapmaktadır.²⁹⁰ Özellikle ticaret yollarının açık tutulması ve güvenliği hususu ticaretinin idamesinde hassasiyet arz etmektedir.

Malezya konusunda ekonomik açıdan ayrıca değinilmesi gereken bir başka husus ise; ÇHC ile olan ticari ilişkileridir. ÇHC, Malezya'nın en büyük ticaret ortağı durumundadır. Bunun yanında Malezya'nın mevcut doğal gaz ve petrol rezervlerinin önemli bir kısmı ÇHC'nin 9 Çizgili Haritasında belirtilen bölgede yer almaktadır. Malezya bir yandan ÇHC ile ekonomik ilişkilerini korumak isterken bir yandan da ikili ilişkilere zarar vermeden iddialarına sahip çıkmaya çalışmaktadır.²⁹¹

4.2.3. GÇD Sorununun Bölgesel Rekabete Askeri Açıdan Etkileri

GÇD sorununun bölgesel rekabete askeri açıdan yansımaları; GÇD ve üzerindeki oluşumların sunduğu coğrafi avantajlardan istifadeye yönelik rekabet, ulaşım/ticaret güzergâhlarının kontrolünü sağlama girişimleri, ÇHC'nin bölgede güçlü bir ordu ve donanma bulundurmasına zemin hazırlama, savunma sanayi açısından pazar imkânı sunması, silahlanma yarışı, soruna taraf ülkeler arasında küçük çaplı çatışmalar yaşanması şeklinde özetlenebilir.

GÇD ve üzerindeki oluşumlar; kıyıdaş ülkeler açısından bakıldığında bir savaş durumunda, taarruz eden tarafa karşı doğal bir engel ve kendileri için bir coğrafi savunma kalkanı vazifesi görmekte, ülkelerin savunmasına kolaylık sağlamaktadır. Stratejik baskın şeklinde gelişebilecek saldırgan bir tutuma karşı yeterli savunma zamanı sağlayabilecek zaman kazandırıcı bir hüviyete de sahip olduğu da düşünülebilir. Bu durum; özellikle Tayvan'a yakın Pratas Adası, Filipinler'e yakın Scarborough Resifi ve Vietnam'a yakın bulunan Paracel Adaları dikkate alındığında önem arz etmektedir. ÇHC açısından coğrafi avantajlar göz önüne alındığında kuzeyden güneye iki sıra halinde uzanan adalar zinciri ÇHC'nin savunması için büyük bir avantaj sunmaktadır.

GÇD üzerindeki oluşumların coğrafi bağlamda bir başka sunduğu askeri avantaj ise; ulaşım/ticaret güzergâhlarının kontrolünü sağlama adına fırsat sunması ve daha uzak bölgelerde kullanılacak her türlü gemi için ikmal ve lojistiğin sağlanması kapsamında birer lojistik üs vazifesi görmesidir. Bu kapsamda ÇHC;

²⁹⁰ Parameswaran, *age*, s. 6.

²⁹¹ *age*, ss. 5-6.

GÇD'ndeki mevcut oluşumlar ile bazı bölgelerde inşa ettiği yapay oluşumlar üzerine askeri uçak ve helikopterlerin inebileceği pist ve hava alanı, gemiler için liman inşa etmektedir. Bu nedenle oluşumların kontrolü ve silahlandırılması ilgili diğer kıyıdaş ülkelerin ulusal güvenliklerini yakından ilgilendirmektedir.

ÇHC'nin bölgede güçlü bir ordu ve donanma bulundurmasına zemin hazırlama kapsamında konuya bakıldığında, ÇHC'nin geniş bir coğrafyaya sahip olması, birçok ülkeyle komşu olması, sınır güvenliğini tesis çabaları, bazı komşularıyla sınır anlaşmazlığı, 1. Körfez Savaşı'ndan savaşın askeri karakterinin değişime atıfla kendisine çıkardığı dersler, yaşanan teknolojik gelişmeler, ekonomik büyüme ve Tayvan'ın bağımsızlık girişimi vb. etkenler 1980'lerden itibaren ÇHC'ni güçlü bir silahlı kuvvetlere sahip olmaya zorlamıştır.²⁹² Bunun yanında bölgeye yönelik ÇHC'nin Tayvan ile birleşme, GÇD'nde elde edebildiği kadar fazla oluşum ve deniz yetki alanı kazanma, GÇD üzerindeki ulaşım/ticaret güzergâhını kontrol etme çabaları da dikkate alındığında, bu amaçların tahakkuku için ÇHC'nin ciddi bir orduya ve özellikle de güçlü bir donanmaya ihtiyacı olduğu aşikardır.

Bu kapsamda, ÇHC, 1980'lerden itibaren silahlı kuvvetlerini güçlendirmeye yönelik adımlar atmaya başlamıştır. ÇHC tarafından güçlü bir donanma tesisine yönelik yeni gemi ve denizaltı inşası/temini, modernizasyon faaliyetlerine ağırlık verilmektedir. Bu kapsamda ikinci uçak gemisinin envantere girmesi, dizel motorlu denizaltı temini, mevcut silah sistemlerinin modernizasyonu faaliyetlerini icra etmektedir.

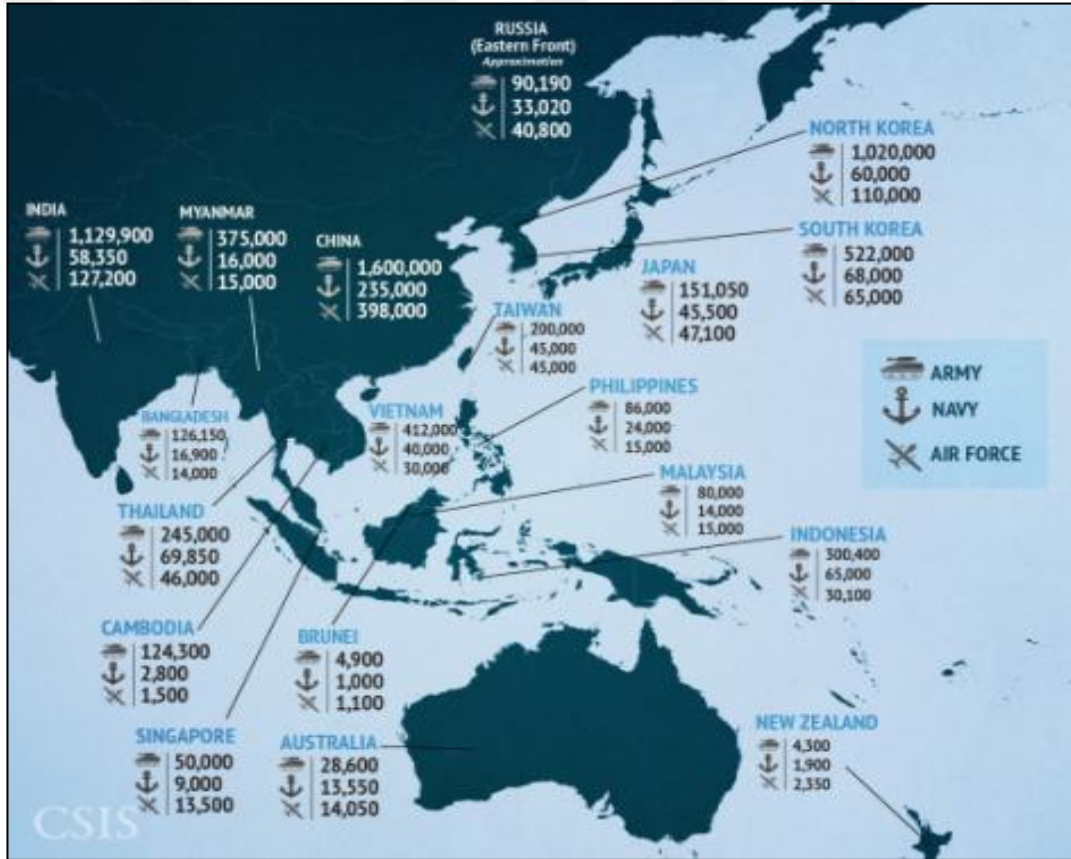
A2AD yaklaşımı kapsamında ise ÇHC, A2AD imkân kabiliyetini artırmak maksadıyla mevcut ordu envanterindeki füzelerini, hava savunma sistemlerini, elektronik harp sistemlerini üzerinde konuşlandırabileceği, klasik/nükleer denizaltıları/savaş gemilerinin lojistik maksatlı kullanabileceği deniz üssü tesisine yönelik bölgedeki oluşumlardan etkin olarak istifadeye çalışmaktadır. Bu durum ÇHC'ne; ateşle taarruz imkân ve kabiliyetini artırma, ana karasının savunulabilmesi için yeterli hava savunma şemsiyesi tesisi, elektronik harp icra kabiliyetini artırma ve caydırıcılık tesisi için önemli imkânlar sunmaktadır. ÇHC'nin bu çabaları başta Tayvan ve ABD olmak üzere bölgedeki birçok ülkede kaygıya yol açmaktadır.

Savunma sanayi pazarı açısından bölgeye bakıldığında; ÇHC'nin 2000-2017 yılları arasında bölge ülkelerinden Kamboçya, Tayland, Endonezya, Laos, Malezya,

²⁹² *US-China Relations: An Affirmative Agenda, A Responsible Course*, s. 49.

Myanmar, Pakistan, Seyşeller ve Sri Lanka ile silah ticareti yaptığı görülmektedir.²⁹³ Bu pazara yönelik ticaretin bir kısmı GÇD üzerinden yapılmaktadır. Bu ticaretin aksaksız yürümesi GÇD'nde istikrar ile mümkün olacaktır.

ÇHC gibi önemli bir gücün siyasi/ekonomik/askeri anlamda nispeten daha zayıf bölge ülkelerine karşı askeri gücünü artırma gayretleri; bölgede ulusal güvenlik kaygılarına yol açmaktadır. Bu durum bölge ülkelerini de daha fazla savunma bütçesi ayırmaya dolayısıyla silah harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ABD'nin de bölgeye dâhil olduğu düşünüldüğü takdirde, küresel askeri harcamaların %65'i ABD, ÇHC, Japonya, Güney Kore'yi içine alan Asya Pasifik merkezli gerçekleşmektedir.²⁹⁴ Aşağıdaki şekil 28'de; bölge ülkelerinin askeri güçleri, şekil 29'da; bölge ülkelerinin askeri harcama oranları gayrisafi milli hâsıllarına oranla gösterilmektedir.²⁹⁵



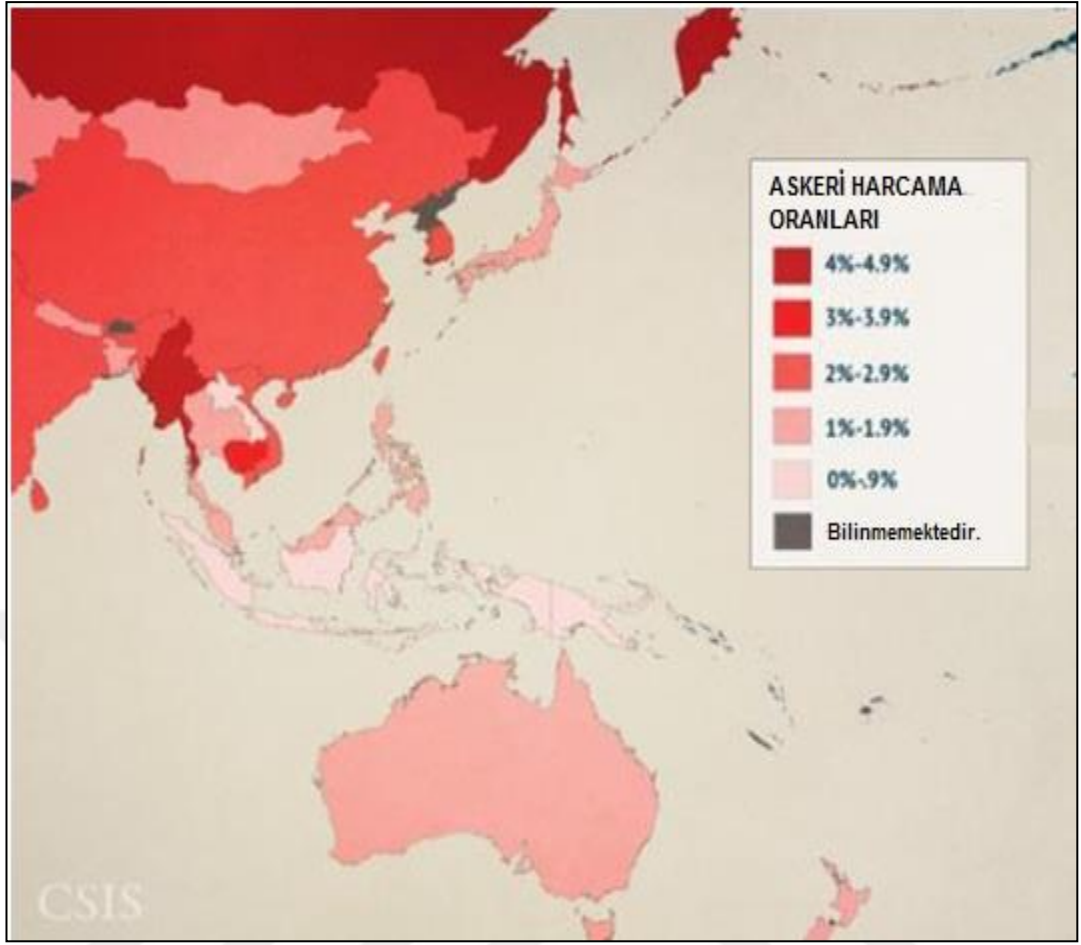
Şekil 28: Güneydoğu Asya Ülkeleri Ordularının Karşılaştırılması

Kaynak: Center for Strategic and International Studies (CSIS), (11.03.2016.).

²⁹³ SIPRI, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php [Erişim Tarihi: 03.10.2018].

²⁹⁴ Al Jazeera, **New Arms Race**, <https://www.youtube.com/watch?v=OMh01iSbX1E> [Erişim Tarihi: 04.12.2018].

²⁹⁵ Center for Strategic and International Studies (CSIS).



Şekil 29: Güneydoğu Asya Ülkeleri Savunma Harcamaları Oranları

Kaynak: Center for Strategic and International Studies (CSIS), (11.03.2016)

ÇHC'nin bölgedeki en önemli hedefi olan Tayvan; ABD ile savunma işbirliği ilişkilerini geliştirerek bu ülkeye karşı askeri kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. Vietnam'a bakıldığında; 2020 Okyanus Stratejisi ile ekonomisini deniz ticareti ağırlıklı hale getirmeyi ve askeri açıdan bir deniz gücü olmayı hedefleyen bu ülke, deniz kuvvetlerini büyütme ve askeri deniz üssü inşasına ağırlık vermeye başlamıştır.²⁹⁶

GÇD sorunu kapsamında yaşanan silahlanma yarışı sadece bölge ülkeleri arasında değil komşu bölgeleri de etkilemektedir. Bu bölgelerde öne çıkan aktörler ise Hindistan ve Japonya'dır.

Hindistan açısından konuya bakıldığında; ÇHC'nin GÇD'ndeki mevcut girişimlerine ilaveten 2009'dan itibaren Batı Hint Okyanusu ve Aden Körfezi'nde faaliyet göstermeye başlaması ve en büyük ticari partnerlerinin olduğu Doğu Asya

²⁹⁶ Nong, *age*, s. 53.

ile ticaretinin engellenmeye çalışılması; Hindistan tarafında “kuşatılma” algısı oluşturmakta ve ÇHC’ne karşı bir rakip olarak donanma ağırlıklı silahlanmanın hızlanmasına neden olmaktadır.²⁹⁷

Konuya Japonya açısından bakıldığında, Japonya tarihi süreç içerisinde ÇHC ile çoğunlukla sorun yaşamış ülkelerden birisidir. Bunun yanında, halihazırda ÇHC ile DÇD’nde Senkaku/Daiyou Adaları anlaşmazlığı, enerji ve ticaret açısından GÇD’nden geçen güzergâhlara bağımlılığı dikkate alındığında; ÇHC’nin askeri anlamda bölgede etkili olması, Japonya’nın ulusal menfaatleri ile çelişmektedir. Bu durum Japonya açısından, ÇHC’ne karşı, öncelikle Doğu Asya bölgesinde kendisine ait, GÇD’nde ise bölgesel müttefiklerine ait güçlü bir askeri varlığın hazır bulundurulmasını gerekli kılmaktadır.

Silahlanma aynı zamanda bölgede zaman zaman küçük çaplı çatışmalara neden olmaktadır. Bu çatışmaların bazıları GÇD sorununa taraf devletler arasında olurken bir kısmı da ABD ile ÇHC arasında gerçekleşmektedir. Bu kapsamda; 1995 Mischief Resifi Olayı, 2009 USNS Impeccable Olayı (ABD-ÇHC), 2012 Scarborough anlaşmazlığı (Filipinler-ÇHC), 2013 USS Cowpens Olayı (ABD-ÇHC), 2015 Subi Resifi Olayı (ABD-ÇHC), 2016 Fiery Cross Resifi Vakası (ÇHC), 2016 Endonezya-ÇHC karşılaşması, 2016 Taiping Adası Vakası (Tayvan-Vietnam), 2017 Endonezya-Vietnam karşılaşması vb. olaylar²⁹⁸ GÇD’ndeki bölgesel rekabet kapsamında yaşanan önemli vakalar olarak ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca GÇD sorununun bölgesel/küresel rekabete etkileri; mevcut konjonktüre göre değerlendirilebileceği gibi gelecekte yaşanabilecek olası senaryoların muhtemel sonuçları da dikkate alınarak tahayyül edilebilir. Bu kapsamda; ÇHC tarafından yeni projelerin hayata geçirilmesi ile bu ülkenin/bazı ülkelerin Malakka Boğazı’na olan bağımlılığının azalması, Kutup bölgesindeki Avrupa-ÇHC arasındaki deniz güzergâhının kullanılabilir hale dönüşmesi, oluşumlardan bazılarının el değiştirmesi sonucu GÇD üzerindeki ulaşım/ticaret güzergâhında ÇHC etkisinin artması, deniz hukuku, çevre hukuku gibi uluslararası hukukta devletlere yeni haklar tanıyan veya yükümlülük altına sokan mevzuatın yürürlüğe girmesi, ÇHC’nin hidrokarbon arama faaliyetlerine hız vermesi sonucu GÇD’nde gerginliğin artması, olası ÇHC-Tayvan çatışması sonucu GÇD üzerindeki ulaşım/ticaret güzergâhının kullanılamaması veya ÇHC-Tayvan birleşmesi sonucu Doğu Asya’ya ulaşan GÇD güzergâhının/ticareti/enerji arzının ÇHC etkisi altına

²⁹⁷ Pinto ve diğ., *age*, s. 2, 42.

²⁹⁸ Maritime Awareness Project, *Incident Timeline: South and East China Seas*, <http://maritimeawarenessproject.org/gallery/incident-timeline/> [02.10.2018].

girmesi, ABD-ÇHC arasında kriz sonucu ABD, AB, ASEAN, Japonya ve Hindistan tarafından ÇHC'ne siyasi/ekonomik/askeri yaptırım uygulanması, ABD'nin bölgedeki gücünü azaltması veya bölgeden çekilmesi sonucu ÇHC'nin bölgesel kontrolünün artması, Japonya ile ÇHC arasındaki küçük çaplı bir çatışmanın bölgesel bir krize dönüşmesi, ABD'nin soruna dâhil olması, Kuzey Kore-Güney Kore gerginliğinin çatışmaya dönüşmesi ile soruna ÇHC ve ABD'nin dâhil olması veya olası G.Kore-K.Kore birleşmesi sonucu Doğu Asya'da yeni bir bölgesel güç merkezinin oluşması ve teknolojiye yaşanan değişim gibi gelişmeler sorunun önemini ve yansımalarının boyutlarını genişletecek gerçekleşmesi muhtemel öngörüler olarak değerlendirilmektedir.



KAYNAKÇA

- Al Jazeera. (tarih yok). 04.12.2018 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=OMh01iSbX1E> adresinden alındı
- Andrews-Speed, P., Herberg, M. E., Zhidong, L., & Shobert, B. A. (2014). China's Energy Crossroads Forging a New Energy and Environmental Balance. Washington.
- ASEAN. (tarih yok). 01.12.2018 tarihinde https://asean.org/?static_post=rcep-regional-comprehensive-economic-partnership adresinden alındı
- _____. (2016). 10.10.2016 tarihinde http://asean.org/storage/2016/06/table20_asof-30-Aug-2016-2.pdf adresinden alındı
- _____. (27.01.2016). 03.10.2018 tarihinde <https://asean.org/treaty-amity-cooperation-southeast-asia-indonesia-24-february-1976/> adresinden alındı
- _____. (21.07.1992). ASEAN. https://asean.org/?static_post=joint-communique-25th-asean-ministerial-meeting-manila-philippines-21-22-july-1992 adresinden alınmıştır
- Asia Maritime Transparency Initiative. (tarih yok). 06.02.2017 tarihinde <https://amti.csis.org/maritime-claims-map/> adresinden alındı
- Basement Geographer. (tarih yok). 22.02.2017 tarihinde <http://basementgeographer.com/the-pratas-islands/> adresinden alındı
- BBC. (23.05.2016). <https://www.bbc.com/news/world-asia-36356695> adresinden alınmıştır
- Beckman, R. (2013). Beyond Territorial Disputes in the South China Sea (s. 48). içinde Edward Elgar Publishing Limited.
- Bisley, N. (2017). The East Asia summit and ASEAN: Potential and Problems. Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs , 39 (2), ss. 265-272.
- BM. (03.04.2018). 27.11.2018 tarihinde http://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm adresinden alındı
- Britannica. (tarih yok). 15.07.2018 tarihinde <https://www.britannica.com/event/Open-Door-policy> adresinden alındı
- Britannica. (tarih yok). 15.07.2018 tarihinde <https://www.britannica.com/event/Boxer-Rebellion> adresinden alındı
- _____. (tarih yok). 01.07.2018 tarihinde <https://www.britannica.com/event/Indochina-wars> adresinden alındı

- Canisius College. (tarih yok). 11.11.2016 tarihinde http://www3.canisius.edu/~diciccoj/MUN_2014_CSC_SoChinSea.pdf adresinden alındı
- Carter, A. B. (20.03.2013). The Rise of Asia and New Geopolitics in the Asia-Pacific Region. Jakarta, Endonezya.
- Center for Strategic and International Studies (CSIS). (tarih yok).
- Chandran, N. (14.10.2018). CNBC. 09.10.2018 tarihinde <https://www.cnbc.com/2018/09/14/china-russia-ties--more-rivalry-than-alliance.html> adresinden alındı
- Chen, Y. W. (2011). The Dispute in the South China Sea and Taiwan's Approach. 6.
- Cheng, D. (11.10.2012). The Heritage Foundation. 29.11.2018 tarihinde <https://www.heritage.org/asia/report/the-complicated-history-us-relations-china#read-essay> adresinden alındı
- _____. (30.11.2016). The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/defense/report/us-army-role-countering-chinas-a2ad-efforts-the-expeditionary-coastal-artillery> adresinden alınmıştır
- China Power. (tarih yok). 01.12.2018 tarihinde <https://chinapower.csis.org/military-spending/> adresinden alındı
- Churchill, R. R., & Lowe, A. V. (1999). The Law of the Sea (3. b.). Manchester: Manchester University Press.
- CIA. (26.11.2018). 05.10.2018 tarihinde <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> adresinden alındı
- Clinton, H. (11.10.2011). America's Pacific Century. 01.12.2018 tarihinde Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> adresinden alındı
- Cole, J. M. (10.03.2017). National Interest. 01.07.2018 tarihinde <http://nationalinterest.org/feature/the-third-taiwan-strait-crisis-the-forgotten-showdown-19742> adresinden alındı
- Cook, M., Heinrichs, R., Medcalf, R., & Shearer, A. (2010). Power and Choice: Asian Security Futures. Lowy Institute For International Policy (McArthur Foundation).
- Cordner, L. G. (1994). The Spratly Islands Dispute and the Law of the Sea. Ocean Development and International Law , 25 (1), 66.
- Council On Foreign Relations. (14.04.2006). 08.10.2018 tarihinde <https://www.cfr.org/background/promise-and-pitfalls-chinas-peaceful-rise> adresinden alındı
- _____. (28.11.2018). <https://www.cfr.org/background/what-trans-pacific-partnership-tpp> adresinden alınmıştır
- _____. (28.11.2018). Council On Foreign Relations. 07.10.2018 tarihinde <https://www.cfr.org/background/what-trans-pacific-partnership-tpp> adresinden alındı
- _____. (06.12.2017). Huffington Post. 02.12.2018 tarihinde https://www.huffingtonpost.com/council-on-foreign-relations/pivot-asia-security_b_9830182.html adresinden alındı
- _____. (2007). US-China Relations: An Affirmative Agenda, A Responsible Course. New York: Council On Foreign Relations.

- Curtis, L., Lohman, W., Powell, L., Rajagopalan, R. P., Shearer, A., & Medcalf, R. (03.11.2011). The Heritage Foundation. 01.12.2018 tarihinde <https://www.heritage.org/asia/report/shared-goals-converging-interests-plan-us-australia-india-cooperation-the-indo-pacific> adresinden alındı
- Denk, E. (1999). Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi , s. 138.
- Duke University. (tarih yok). 30.06.2018 tarihinde <http://people.duke.edu/~kcb38/ICB/v11summaries/ScarboroughShoal.pdf> adresinden alındı
- Dutton, P. (2011, Autumn). Three Disputes and Three Objectives: China and the South China Sea. Naval War College Review , 64.
- Dyke, J. M., & Dale, B. L. (1993). Islands and the Delimitation of Ocean Space in the South China Sea. Ocean Yearbook , s. 64.
- Embassy of PRC to The USA. (12.07.2016). Embassy of PRC to The USA. 26.12.2018 tarihinde <http://www.china-embassy.org/eng/ztabc123/t1379704.htm> adresinden alındı
- Emerson, S. (2015). The Geopolitics of Lower Oil Prices., (s. 12).
- Emmers, R. (01.03.2010). Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in the South China Sea: From Competition to Collaboration. RSIS (3), s. 35-44.
- Financial Times. (tarih yok). 04.04.2017 tarihinde <https://www.ft.com/content/aa32a224-480e-11e6-8d68-72e9211e86ab> adresinden alındı
- Fisher, M. (14.07.2016). The South China Sea: Explaining the Dispute. The New York Times.
- Gokarn, K. (06.06.2018). Observer Research Foundation. 09.10.2018 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/how-steady-is-the-china-russia-relationship/> adresinden alındı
- Guoxing, J. (1992). The Spratlys Disputes and Prospects for Settlements. 40. Malaysia.
- Harold, S., & Nader, A. (2012). China and Iran: Economic, Political, and Military Relations. California: RAND.
- HKDTC Research. (tarih yok). 07.12.2018 tarihinde <http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/The-Belt-and-Road-Initiative/The-Belt-and-Road-Initiative-Country-Profiles/obor/en/1/1X000000/1X0A36I0.htm> adresinden alındı
- Holslag, J. (2009). China's New Security Strategy for Africa. US Army War College.
- Hong, N. (2010). Law and Politics in the South China Sea: Assessing the Role of UNCLOS in Ocean Dispute Settlement. Doktora Tezi , 247. Alberta: University of Alberta.
- Hong, Z. (2016). Trends in Southeast Asia: China's One Belt One Road-An Overview Of The Debate. Singapore: The ISEAS – Yusof Ishak Institute.
- Huang. (tarih yok). Global Security. 01.12.2018 tarihinde <https://www.globalsecurity.org/jhtml/jframe.html#https://www.globalsecurity.org/military/world/china/images/island-chains-image2.gif> adresinden alındı

- Indonesia Nederland Society. (tarih yok). 05.10.2018 tarihinde <https://www.indonesia-nederland.org/country-info/profile-indonesia/> adresinden alındı
- Inquirer. (tarih yok). 14.08.2016 tarihinde <http://globalnation.inquirer.net/36003/scarborough-shoal-standoff-a-historical-timeline> adresinden alındı
- International Energy Agency. (2015). South East Asia Energy Outlook 2015. Paris.
- _____. (tarih yok). 26.02.2017 tarihinde <https://webstore.iea.org/world-energy-outlook-2007> adresinden alındı
- _____. (2014). Energy Supply Security. Paris: International Energy Agency.
- _____. (2016). Key World Energy Trends. Paris.
- _____. (2009). Natural Gas in China Market Evolution and Strategy. Paris: Energy Markets and Security.
- _____. (2007). Oil Supply Security. Paris.
- Jae-hyung, L. (2002). China and The Asia Pasific Region: Geostrategic Relations and A Return to A Naval Dimension. 109. Seul.
- Jennings, R., Watts, A., & (der.). (1992). Oppenheim's International Law. Essex: Longman.
- Kaplan, R. D. (20.02.2015). Business Insider. 01.12.2018 tarihinde <https://www.businessinsider.com.au/why-the-south-china-sea-is-so-crucial-2015-2> adresinden alındı
- Karapınar, N. (2015). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar. Doğal Kay. ve Eko. Bült. , ss. 13-21.
- Keyuan, Z. (Yaz 1999). Scarborough Reef: A New Flashpoint in the Sino-Philippine Relations? IBRU Boundary and Security Bulletin , s. ss. 71-81.
- Klein, N. (2005). Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea. Cambridge University Press.
- Kuo, M. A., & Tang, A. O. (13.06.2016). The Diplomat. 10.10.2018 tarihinde <https://thediplomat.com/2016/01/chinas-africa-strategy-going-global-with-infrastructure-investment/> adresinden alındı
- Kuran, S. (2007). Uluslararası Deniz Hukuku (2. Baskı b.). İstanbul.
- LaFond, E. C. (tarih yok). Britannica. 11 24, 2018 tarihinde Britannica: <https://www.britannica.com/place/South-China-Sea> adresinden alındı
- Lee, H. J. (2012). Maritime History: The South China Sea until the later 19th Century. 09.09.2017. tarihinde <https://www.zum.de/whkmla/sp/1314/hyejin/lhj1.html#1> adresinden alındı
- Li, L. (2014). China's Policy Towards The South China Sea: Geopolitics and The International Maritime Regime. Doktora Tezi . ABD.
- Lo, C.-K. (1989). China's Policy Towards Territorial Disputes, The Case of the South China Sea Islands. Londra: Routledge.
- Lu, N. (1993). The Spratly Archipelago: The Origins of the Claims and Possible Solutions. Washington.
- Maritime Awareness Project. (tarih yok). 06.02.2017 tarihinde <http://maritimeawarenessproject.org/interactive-map/> adresinden alındı

- Marlay, R. (1997). China, the Philippines, and the Spratly Islands. *Asian Affairs: An American Review* , 23 (4), 203.
- McBride, J. (15.05.2018). Council on Foreign Relations. 10.07.2018 tarihinde <https://www.cfr.org/backgrounder/what-trans-pacific-partnership-tpp> adresinden alındı
- McDougall, D. (2016). *Asia Pacific in World Politics* (2 b.). Colorado, ABD: Lynne Rienner.
- Mercator Institute For China Studies. (07.06.2018). 30.11.2018 tarihinde <https://www.merics.org/en/bri-tracker/mapping-the-belt-and-road-initiative> adresinden alındı
- Ministry of Foreign Affairs of PRC. (18.02.1980). China's Indisputable Sovereignty Over the Xisha and Nansha Islands. *Beijing Review* (7), 16.
- Nantulya, P. (06.04.2017). Africa Center For Strategic Studies. 11.10.2018 tarihinde <https://africacenter.org/spotlight/china-dream-five-elements-china-africa-strategy/> adresinden alındı
- Nordquist, M. H. (1985). *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary* (Cilt 1.). Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- One Planet Nations Online. (tarih yok). 10.12.2018 tarihinde <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/South-China-Sea-political-map.htm> adresinden alındı
- O'Rourke, R. (2018). China's Actions in South and East China Seas: Implications for U.S. Interests-Background and Issues for Congress. Congressional Research Service.
- Özman, A. (2006). *Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesneler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Parameswaran, P. (2015). *Playing It Safe: Malaysia's Approach to the South China Sea and Implications for the United States*. Center For A New American Security.
- Park, C.-h. (1978). The South China Sea Disputes: Who Owns the Islands and the Natural Resources? *Ocean Development and International Law Journal* , 5 (1), 32.
- Pazarıcı, H. (2012). *Uluslararası Hukuk* (9 b.). Ankara: Turhan Kitabevi.
- _____. (2016). *Uluslararası Hukuk Dersleri* (3 b., Cilt 2). Ankara: Turhan Kitabevi.
- PBS. (tarih yok). 28.06.2018 tarihinde <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/china/etc/cron.html> adresinden alındı
- Permanent Court of Arbitration, In The Matter Of The South China Sea Arbitration, PCA Case N° 2013-19 (12.07.2016).
- Pinto, G. F., Balão, S. M., Romana, H. A., Gonçalves, C. P., & Santos, P. M. (2015). *China and India's Maritime Geostrategies: Implications for International Maritime Security and Scenarios for 2030*. Lisboa: Universidade De Lisboa.
- Pletcher, K. (02.11.2018). Britannica. 15.07.2018 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars> adresinden alındı
- PRC. (30.03.2015). State Council (PRC). 18.12.2018 tarihinde http://english.gov.cn/archive/publications/2015/03/30/content_281475080249035.htm adresinden alındı

- Republic of China (Taiwan). (2016). Position Paper On ROC South China Sea Policy. Tayvan: Tayvan.
- Robertson, C. H. (2017). The Obama Administration's Pacific Pivot Strategy: An Assessment. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College.
- Rosenfeld, E. (10.09.2018). CNBC. 07.12.2018 tarihinde <https://www.cnbc.com/2018/09/11/russia-china-consider-investments-worth-more-than-100-billion.html> adresinden alındı
- S. Rajaratnam School of International Studies. (2011). ASEAN and the Indian Ocean: The Key Maritime Links. Singapur: RSIS.
- Samuels, M. (1982). Contest For the South China Sea. Routledge.
- Saunders, P. C. (2006). China's Global Activism: Strategy, Drivers, and Tools. Washington: National Defense University.
- Schiavenza, M. (14.08.2013). The Atlantic. 19.12.2018 tarihinde <https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/08/a-surprising-map-of-the-world-shows-just-how-big-chinas-population-is/278691/> adresinden alındı
- Schottenhammer, A. (Aralık 2012). The "China Seas" in world history: A general outline of the role of Chinese and East Asian maritime space from its origins to c. 1800. Science Direct , 1 (2), s. 63-86.
- Sencanada. (tarih yok). 05.10.2018 tarihinde <https://sencanada.ca/content/sen/committee/361/fore/rep/rep08dec98part6-e.htm#1.%20Three%20Major%20Potential%20Clashes%20in%20the%20Region> adresinden alındı
- Shaw, M. N. (2008). International Law (6. b.). Cambridge: Cambridge University Press.
- SIPRI. (tarih yok). 12.12.2017 tarihinde http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php adresinden alındı
- Solis, M. (2016). Order from Chaos Foreign Policy in a Troubled World: The Trans-Pacific Partnership, The Politics of Openness and Leadership in the Asia-Pacific. Brookings, Asia Working Group Paper.
- Song, Y.-H. (2005). Cross-strait Interactions on the SCS Issues: a Need for CBMs. Marine Policy , 29 (3), 265-280.
- Storey, I. (2017). Assessing the ASEAN-China Framework for the Code of Conduct for the South China Sea. ISEAS Yusof Ishak Institute (62), 5.
- Stratfor. (tarih yok). 05.12.2018 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=we-WWt_z7Yc adresinden alındı
- _____. (26.10.2015). 03.02.2017 tarihinde <https://www.stratfor.com/analysis/great-power-politics-south-china-sea> adresinden alındı
- Taiwan Ministry of Foreign affairs. (tarih yok). 26.12.2018 tarihinde https://www.mofa.gov.tw/en/News_Content.aspx?n=1EADDCFD4C6EC567&s=5B5A9134709EB875 adresinden alındı
- The Gilder Lehrman Institute of American History. (tarih yok). 26.02.2017 tarihinde <https://www.gilderlehrman.org/history-by-era/global-history-and-us-foreign-policy/essays/role-china-us-history> adresinden alındı

- The US Department of Defense. (2015). 2015 National Security Strategy. Washington: White House.
- _____. (2015). The Asia Pasific Maritime Security Strategy. The US Department of Defense.
- The US Enegy Information Administration. (07.11.2013). 01.09.2018 tarihinde <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=13711> adresinden alındı
- _____. (2011, Mart). 11. 11., 2016 tarihinde <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=330> adresinden alındı
- _____. (2013). 11. 11., 2016 tarihinde <https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.php?RegionTopicID=SCS> adresinden alındı
- _____. (2016). International Energy Outlook 2016. Washington: International Energy Outlook.
- _____. (2013). World Energy Outlook 2013. Paris.
- _____. (03.04.2013). 11.11.2016 tarihinde <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10651> adresinden alındı
- Thunderbird School Of Global Management. (20.10.2017). 01.12.2018 tarihinde <https://thunderbird.asu.edu/knowledge-network/chinese-national-oil-companies-restructuring-red-dragons> adresinden alındı
- Thuy, T. T. (15.07.2011). East Sea (South China Sea) Studies. 30.06.2018 tarihinde <http://nghiencuubiendong.vn/en/conferences-and-seminars-/second-international-workshop/586-recent-development-in-the-south-china-sea-from-declaration-to-code-of-conduct-by-tran-truong-thuy> adresinden alındı
- Toluner, S. (1996). Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği). İstanbul: Beta Yayınları.
- Tonnesson, S. (2001). An International History of the Dispute in the South China Sea. Routledge , ss. 3-22.
- Treglode, B. D. (1.09.2016). Maritime Boundary Delimitation and Sino-Vietnamese Cooperation in the Gulf of Tonkin (1994-2016). China Perspectives , ss. 33-41.
- Tütüncü, A. N. (2012). Uluslararası Hukuk-1. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- U.S.-China Policy Foundation. (2014). U.S.-China Relations: A Brief Historical Perspective. U.S.-China Policy Foundation.
- UN. (28.03.2018). 28.11.2018 tarihinde UN: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm adresinden alındı
- United States Department of State, Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs. (05.12.2014). Limits in the Seas, China, Maritime Claims in the South China Sea. 08.08.2016 tarihinde <https://www.state.gov/documents/organization/234936.pdf> adresinden alındı
- Valencia, M. J. (1995). China and the South China Sea Disputes. Londra, İngiltere: Oxford University Press.
- Warfighter Strategic Studies. (tarih yok). 24.11.2018 tarihinde <http://www.warfighter.org/mischief.html> adresinden alındı

- Wong, A. (14.02.2018). CNBC. 09.10.2018 tarihinde <https://www.cnb.com/2018/02/14/china-we-are-a-near-arctic-state-and-we-want-a-polar-silk-road.html> adresinden alındı
- World Trade Organization. (tarih yok). 07.10.2018 tarihinde https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm adresinden alındı
- Zhao, L. (1996). Studies of the Law of the Sea Issues. Beijing: Beijing University Press.
- Zhou, W. (05.11.2015). Elcano Real Instituto. 07.12.2018 tarihinde http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/asia-pacifico/ari60-2015-chinas-growing-assertiveness-in-the-south-china-sea adresinden alındı



ÖZGEÇMİŞ

Salih Çubukcu 1985 yılında Sivas'ta doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini 1991-1999 yılları arasında İstanbul Tuzla Yunus Emre İlköğretim Okulu'nda tamamlamıştır. Müteakiben 1999-2003 yılları arasında Kuleli Askeri Lisesi'nde, 2003-2007 yılları arasında ise Kara Harp Okulu'nda öğrenim görmüştür.

